

Bicchieri

8 / 2000

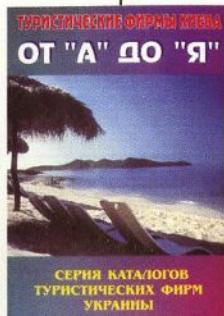
Національного Банку України

**9 років державної
незалежності України.
Взаєморозуміння —
гарантія прогресу**

ЛУЧШИЕ СПРАВОЧНИКИ

ВТОРОЙ ВЫПУСК

РИК "ОДЕКС ПЛЮС"

БЕСПЛАТНО

484-07-61, 446-42-23, 446-81-15, 484-34-40

РАЗМЕЩЕНИЕ РЕКЛАМЫ РАЗМЕЩЕНИЕ РЕКЛАМЫ РАЗМЕЩЕНИЕ РЕКЛАМЫ РАЗМЕЩЕНИЕ РЕКЛАМЫ РАЗМЕЩЕНИЕ РЕКЛАМЫ

Редакційна колегія:
СЕНИЦ П.М. (голова)
БОНДАР В.О.
ВОРОНОВА Л.В.
ГАЙДАР Е.Т.
ГЕЄЦЬ В.М.
ГРЕБЕНИК Н.І.
ГРУШКО В.І.
ДОМБРОВСЬКИ Марек
ІЛАРІОНОВ А.М.
КАНДИБКА О.М.
КІРЄЄВ О.І.
КРАВЕЦЬ В.М.
КРОТЮК В.Л.
ЛИСИЦЬКИЙ В.І.
МАТВІЕНКО В.П.
МОРОЗ А.М.
ОСАДЕЦЬ С.С.
ПАТРИКАЦЬ Л.М.

(зав. редакцією — головний редактор)

РАЄВСЬКИЙ К.Є.
САВЛУК М.І.
СТЕПАНЕНКО А.І.
ФЕДОСОВ В.М.
ЧЕРНИК І.П.
ШАРОВ О.М.

Номер підготовлено редакцією
періодичних видань НБУ

Головний редактор
ПАТРИКАЦЬ Л.М.

Заступник головного редактора
КРОХМАЛЮК Д.І.

Відділ монетарної політики

Редактор відділу **ПАПУША А.В.**

Відділ бухгалтерського обліку, розрахунків
та інформаційно-програмного забезпечення

Редактор відділу **КОМПАНІЄЦЬ С.О.**

Відділ валютного регулювання
та міжнародних банківських зв'язків

Редактор відділу **БАКУН О.В.**

Відділ економіки, законодавчого
забезпечення, банківського нагляду

та комерційних банків

Головний художник **КОЗИЦЬКА С.Г.**

Відділ реклами і розповсюдження

Редактор відділу **В'ЮНСКОВСЬКИЙ М.І.**

Літературний редактор **КУХАРЧУК М.В.**

Дизайнер **СЕРЬОДІКН В.К.**

Коректори

СІЛЬВЕРСТОВА А.І., ГОРБАНЬ Н.В.

Оператор **ЛІТВИНОВА Н.В.**

Фотокореспондент **НЕГРЕБЕЦЬКИЙ В.С.**

Черговий редактор **ПАПУША А.В.**

Адреса редакції:

просп. Науки, 7, Київ-028, 03028, Україна
тел./факс: (044) 264-96-25
тел.: (044) 267-39-44
E-mail: litvinova@bank.gov.ua

Журнал зареєстровано Держкомвидавом України
09.06.1994 р., свідоцтво КВ № 691

Журнал рекомендовано до друку
Вченом радою Київського національного
економічного університету

Публікації в журналі Вищою атестаційною
комісією України визнано фаховими

Передплатний індекс "Вісник НБУ"
та додатка "Законодавчі і нормативні акти
з банківської діяльності" 74132

Дизайн

Редакція періодичних видань НБУ

Надруковано з готового оригінал-макета
Інженерно-технічним центром НБУ

Формат 60 × 90 / 8. Друк офсетний.

Умовн. друк арк. 8.0. Умовн. фарбовид. 114.4.

Обл.-вид. арк. 2.86

При передруку матеріалів, опублікованих у
журналі, посилання на "Вісник Національного
банку України" обов'язкове. Редакція може
публікувати матеріали в порядку обговорення,

не поділяючи думку автора. Відповідальність
за точність викладених фактів несе автор,
а за зміст рекламних матеріалів —

рекламодавець.

© Вісник Національного банку України, 2000

Вісник

8 / 2000

Національного банку України

Щомісячний науково-практичний журнал Національного банку України
Видається з березня 1995 року

№ 8 (54) ◆ Серпень 2000

Номер підписано до друку редакцією
періодичних видань НБУ 25.07.2000 р.

Зміст

МАКРОЕКОНОМІКА

В.Стельмах	Доля гривні її банківської системи України	2
А.Папуша	Ситуація — під контролем	9
Ю.Василенко	Тенденції розвитку товарного імпорту з Російської Федерації.....	11

ФІНАНСОВИЙ РИНОК

В.Галасюк, В.Галасюк	Практичні аспекти визначення обсягу кредиту, що надається під заставу	15
	Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у червні 2000 р.	19

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

С.Компанієць	Місія українських банків — кредитувати економіку	20
	Довіра до банків — довіра до держави	25
О.Романенко	Управління активами та пасивами у процесі керівництва комерційним банком	26
	Ощадна справа та Ощадний банк України: історія і сьогодення	28
С.Соколовський	Методика оцінки основних фінансових операцій комерційного банку за допомогою системи трансфертного ціноутворення	31
I.Горячек, М.Венгер	Банківський кодекс для керівників банку.....	34
О.Дзюблюк	Основні напрями оптимізації регулятивного впливу на кредитну діяльність банківських установ в умовах переходного періоду	37
	Динаміка фінансового стану банків України на 1 липня 2000 р.	42
	Зміни і доповнення до "Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України", внесені за період із 1 травня по 1 липня 2000 р.	43
	Банки, вилучені з Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ у травні — червні 2000 р.	48

НУМІЗМАТИКА І БОНИСТИКА

Про введення в обіг пам'ятної монети "Художня гімнастика"	49
---	----

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України один раз на місяць (за червень 2000 року)	49
Офіційний курс гривні щодо іноземних валют, який встановлюється Національним банком України щоденно (за червень 2000 року)	50

ФОНДОВИЙ РИНОК

Ю.Лисенков, О.Коваль	Операції із цінними паперами у банку: методичні засади формування системи аналітичних рахунків	52
	Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у червні 2000 р.	56
	Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за 2000 р.	56
	Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу (на 1 липня 2000 р.)	56
Д.Кошовий	На шляху до об'єднання	57
	Депозитарна система: реконструкція у ході будівництва	59

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

В.Негребецький	Кадри для ринкової економіки	59
-----------------------	------------------------------------	----

ЗАКОНОТВОРЕННЯ

С.Юргелевич	Як і чим запобігти використанню фінансової системи для відмивання грошей?	60
--------------------	--	----

До IX річниці проголошення державної незалежності України /

Доля гривні й банківської системи України

Україна відзначає дев'яту річницю від дня проголошення державного суверенитету. Шлях становлення оновленої Української держави виявився складнішим і важчим, ніж передбачалося на початку демократичних перетворень на пострадянському просторі. Проте альтернативи державній незалежності немає. Досягти поставленої мети, узагальненої і закріпленої новою Конституцією України, — справа честі й гідності перших поколінь українських громадян, яким судилося бути творцями нової історії нашої оновленої Вітчизни.

Банківська система України — серед вітчизняних флагманів ринкових реформ. Стаття Голови Національного банку України В. С. Стельмаха, яку пропонуємо вашій увазі, узагальнює пройдений банківською системою країни шлях, аналізує її нинішню структуру, основні принципи діяльності та перспективні напрями розвитку.

СТАНОВЛЕННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

З проголошенням у серпні 1991 року незалежності Україна отримала змогу самостійно формувати власну банківську та грошову системи. Правовою основою функціонування банківської системи став прийнятий у березні того ж року Закон України «Про банки і банківську діяльність», що закріпив основні засади, на яких мала будуватися нова дворівнева банківська система України. Вона створювалася з метою розширення інфраструктури ринкової економіки, поліпшення обслуговування підприємців та населення, наближення банківських установ до їхніх клієнтів.

Слід зазначити, що банківська система України починала свою роботу в надзвичайно жорсткому економічному середовищі — в умовах стрімкого падіння виробництва, цінової лібералізації, руйнівної гіперінфляції та повного дисбалансу економічних процесів. Це перешкоджало формуванню банками власної ресурсної бази та капіталу, стимулювало розвиток довгострокового кредитування.

Недостатній досвід роботи новостворених банків у ринкових умовах призвів до підвищеної ризиковості їх діяльності. Одним із факторів, який компенсував значний рівень ризику в діяльності банків була висока маржа процентних ставок за короткостроковими кредитами.

За станом на 01.07.2000 р. у Реєстрі

банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ Національним банком України зареєстровано 196 банків (203 — на початок 2000 року). Серед них — 2 державних банки (Ощадний та Укрексімбанк), 167 акціонерних товариств (118 відкритих та 49 закритих) і 27 товариств із обмеженою відповідальністю. В їх числі зареєстровано 30 комерційних банків, створених за участю іноземного капіталу (15.3% від загальної кількості), серед яких 8 банків зі 100-процентним іноземним капіталом. Процент участі іноземного капіталу в банківській системі становить 14.5%. На ринку банківських послуг функціонує 158 комерційних банків, із яких 151 має ліцензію Національного банку України на здійснення операцій із валутними цінностями (нагадаємо, що за станом на 01.01.2000 р. зазначену ліцензію мали 153 банки зі 164).

Банківська система країни бере участь у економічних процесах держави в умовах загальноекономічної кризи, низьких темпів ринкових перетворень. Національний банк України докладає зусиль для реалізації основної стратегічної мети, визначеної для нього законодавством, — забезпечення стабільності національної валюти шляхом проведення цілеспрямованої монетарної політики, зорієнтованої на макроекономічну стабілізацію та зниження темпів інфляції. Втілення монетарної політики НБУ відбувається за участі другого рівня вітчизняної банківської сис-

Володимир Стельмах

Голова Національного банку України

теми — комерційних банків, які виконують опосередковану роль у регулюванні процесу наповнення економіки платіжними засобами. Здійснення Національним банком постійного контролю за пропозицією грошей в економіці дало змогу підтримувати протягом останніх років відносну фінансову стабільність, що створювало умови для поступового пожвавлення ділової активності та зниження темпів падіння ВВП (див. графік 1).

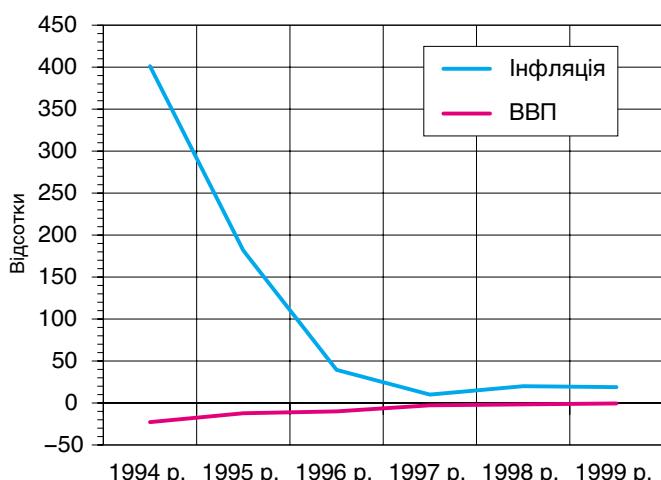
Зважаючи на проблему регулювання грошово-кредитного ринку, яка виникла у зв'язку з прямим кредитуванням уряду з метою покриття дефіциту державного бюджету, з 1995 року за ініціативи й безпосередньої участі НБУ розроблено та впроваджено механізм випуску облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), емітентом яких є Міністерство фінансів, а агентом з їх розміщення — Національний банк.

Майже з моменту започаткування роботи вітчизняного фондового ринку активними його учасниками стали комерційні банки. Покриття дефіциту державного бюджету на безземсійній основі шляхом перерозподілу фінансових ресурсів за допомогою облігацій внутрішньої державної позики стало засадою закріплення фінансової стабілізації.

Невідповідність темпів ринкового реформування економіки України стрімкому реформуванню банківської системи, поглиблення кризи платежів між виробниками (а відтак і збільшення обсягу заборгованостей за позичками на фоні подальшого спаду виробництва) у свою чергу негативно впливали на стабільність банківської системи, знижуючи її ліквідність та прибутковість.

До того ж значна частина комерційних банків, які у недалекому минулому вдавалися до неконтрольованого зростання кількості та розширення операцій без створення відповідної системи контролю за їх здійсненням (зокрема без налагодженої системи управління ризиками), виявилася просто не готовою до ефективної роботи в умовах помірних темпів інфляції та вдоскона-

Графік 1. Динаміка інфляції та ВВП

лення Національним банком системи регулювання і нагляду за діяльністю другого рівня банківської системи України.

СТВОРЕННЯ ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ ТА ФІНАНСОВА СТАБІЛЬНІСТЬ

Днією з найзначніших подій у новітній історії нашої держави була грошова реформа, ключову роль у проведенні якої відіграла вітчизняна банківська система на чолі з Національним банком. У ході проведення реформи не лише введено національну грошову одиницю — гривню, а й створено передумови для стабілізації грошової системи та перетворення грошей у важливий стимулюючий фактор економічного розвитку. Нині, коли Україна стала повноправним членом світової спільноти, запровадження власної грошової одиниці символізує відродження незалежної Української держави, підвищення її авторитету на міжнародній арені.

Традиції грошового обігу та виготовлення власних грошей на території нашої країни беруть початок у глибині віків. За часів Київської Русі наші пращури створили першу власну грошову систему, в якій основною одиницею, що виконувала функції грошей, була гривня, відлита зі срібла або золота. Вдруге, вже у вигляді паперових грошей, гривня була випущена в обіг 17 жовтня 1918 року, в період існування Української Народної Республіки. Зазначимо, що грошові знаки номіналом 2, 10, 100, 500, 1000 та 2000 гривень були надруковані у Берліні.

Національно-державне відродження України на початку 1990-х років відкрило нову сторінку в історії гривні.

Становлення власної грошової системи в Україні у цей період проходило у надзвичайно складних умовах розриву традиційних економічних зв'язків, глибокої фінансової кризи, зростання інфляційних процесів, прогресуючого спаду виробництва. Зважаючи на це, національну валюту впроваджували поетапно. Першим кроком було введення у січні 1992 року в готівковий

дефіциту бюджету, гіперінфляцію, знецінення національної валюти.

З метою подолання високої інфляції Президент, уряд та Національний банк України з жовтня 1994 року запроваджують програму антиінфляційних заходів. У 1995 році — першій половині 1996 року вона забезпечила посилення стабілізаційних процесів в економіці і фінансах. Суттєво уповільнілися інфляційні процеси (темпи інфляції зменшилися з 10256% у 1993 р. до 252% у 1995 р.), які в 1996 році набули стабільного характеру. Так, у червні — липні 1996 р. щомісячні темпи інфляції знизилися до 0.1 відсотка.

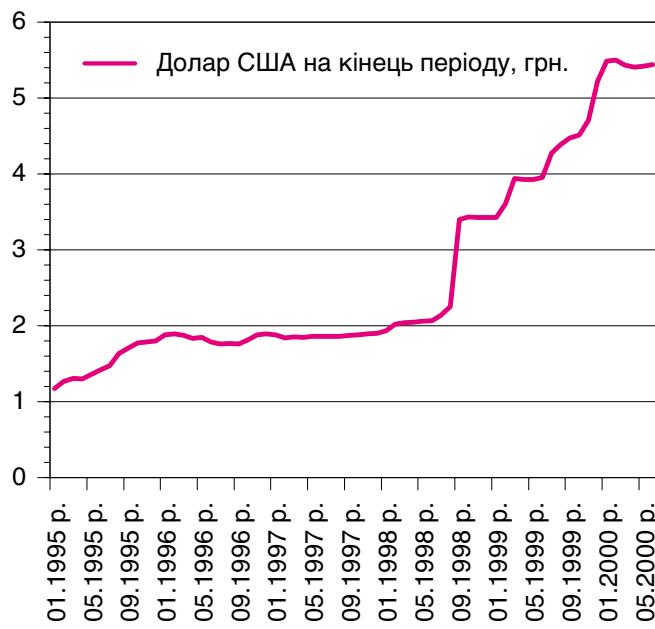
Стабілізаційні заходи позитивно вплинули на сповільнення темпів спаду обсягів валового внутрішнього продукту і промислового виробництва — відповідно, з 23% та 27.3% у 1994-му до 10% та 5.1% в 1996 році. Поступово змінювався курс національної валюти. Починаючи з березня 1996 року вперше намітилася тенденція до зростання курсу українського карбованця щодо іноземних валют, поліпшилися результати зовнішньоекономічної діяльності, нарешті активізувалися домогосподарства як суб'єкти економіки та зросли грошові доходи й заощадження населення.

Оліпшення макроекономічної ситуації в Україні створило необхідні умови для проведення у вересні 1996 року грошової реформи та запровадження гривні.

Основними цілями грошової реформи були:

- ◆ заміна тимчасової грошової одиниці — українського карбованця — на

Графік 2. Номінальний курс обміну гривні щодо долара США

повноцінну національну валюту — гривню;

- ◆ зміна масштабу цін;
- ◆ оздоровлення і впорядкування грошового обігу, подолання катастрофічних соціально-економічних наслідків знецінення грошей;
- ◆ створення стабільної грошової системи та перетворення грошей у важливий стимулюючий фактор економічного і соціального розвитку, передусім за рахунок зростання нагромаджень та інвестицій у виробництво, структурної перебудови економіки, розвитку зовнішньоекономічних зв'язків.

Вибір прозорого варіанта й безконфіскаційного виду грошової реформи зумовлений:

- ◆ необхідністю забезпечення довіри населення до нової національної валюти, а відтак і до політики уряду та економічних реформ, які він проводить;
- ◆ прагненням не допустити інфляційного сплеску і порушення стабільності валютного курсу, що могло б вплинути на зниження життєвого рівня населення;
- ◆ прагненням не допустити поширення спекулятивних операцій під час обміну карбованців на гривні;

◆ прагненням створити прийнятний соціальний клімат, не допустити психологічної і соціальної напруги в суспільстві у зв'язку з грошовою реформою.

Грошова реформа в Україні проводилася з 2 по 16 вересня 1996 року. Для обміну карбованців на гривні було створено розгалужену мережу обмінних пунктів комерційних банків, яких загалом налічувалося 10 320. Для обслуговування пенсіонерів зачленено 14 033 підприємства зв'язку, в тому числі в сільській місцевості 11 048, створено 91 851 комісію з обміну на підприємствах, в організаціях та установах. Це дало змогу забезпечити оптимальні зручності для населення і провести реформу організовано, без значних соціальних конфліктів.

За період реформи банківською системою було вилучено 97% емітованих до реформи карбованців. Протягом п'ятнадцяти днів щодо обміну карбованців на гривні звернулося 11.3 млн. чоловік, тобто 28 відсотків від загальної чисельності дорослого населення, у тому числі 3 млн. пенсіонерів. Майже дві третини вилучених з обігу карбованців було обмінено населенню на гривні. Поряд із прямим обміном на гривні карбованці вилучаються з готівкового обігу також шляхом купівлі населенням товарів, оплати послуг, внесенням вкладів у банках. Упродовж 2–16 вересня 1996 року в готівковому обігу одночасно використовувалися як грив-

ні, так і карбованці з поступовим вилученням останніх. Потому приймання карбованців до всіх видів платежів було припинено, і єдиним законним засобом платежу в Україні стала гривня.

Грошова реформа сприяла закріпленню фінансової стабільності, прискоренню розрахунків, залученню готівки до банківської системи, забезпеченням стабільності курсу національної валюти щодо іноземних валют.

Важливим позитивним результатом реформи є те, що вдалося утримати стабільність на грошовому, споживчому та валютному ринках. Темпи інфляції до кінця 1996 року постійно знижувались — із 2.0% у вересні до 0.9% в грудні. Курс гривні щодо іноземних валют був стабільним — на рівні, який склався напередодні реформи: 176 гривень за 100 доларів США.

Отже, введення повноцінної національної валюти — гривні — забезпечило умови для прискорення подальшого реформування економіки.

Грошова реформа в Україні — це надзвичайна подія для нашої країни, в результаті якої вона набула одного з невід'ємних атрибутів державності. Такий масштабний захід — повна заміна в готівковому обігу за короткий термін (два тижні) грошових знаків, зміна масштабу цін і переведення всієї грошової системи, в тому числі безготівкові розрахунки, на нову грошову одиницю — гривню — в історії України проводився вперше.

Відкритий безконфіскаційний характер реформи показав усьому світові, що Україна не пішла шляхом зрівняльників як засобу регулювання відносин

держави й народу. Відтак було створено умови для прискорення цілої низки позитивних соціально-економічних змін. Це вельми сприяло зростанню довіри іноземних інвесторів до нашої країни. Сьогодні можна з упевненістю стверджувати, що грошову реформу в Україні проведено успішно, а завдання, які ставилися перед нею, — виконано.

Необхідною умовою макроекономічної є фінансова стабілізація, забезпечення якої у свою чергу є основною метою центрального банку держави. Грошово-кредитна політика НБУ після реформи спрямована на подальше зміцнення стабільності національної грошової одиниці — гривні, підтримку й прискорення ринкових перетворень в економіці, підвищення ефективності функціонування банківської системи та вдосконалення управління грошово-кредитним і валютним ринками.

Засади й цілі Національного банку України щороку визначаються Основними напрямами грошово-кредитної політики, розробленими на підставі положень ст. 99 Конституції України, законів стосовно банківської діяльності та державного бюджету, програм уряду щодо економічного і соціального розвитку, та з огляду на необхідність забезпечення доходів бюджету, запровадження режиму жорсткого обмеження бюджетних витрат, запобігання фінансовій кризі, вдосконалення розрахунків і пом'якшення кризи неплатежів.

Внутрішня стабільність гривні та контроль за цінами на внутрішньому споживчому ринку забезпечувалися шляхом регулювання обсягів грошової маси, визначення межі її приrostу

Таблиця 1. Індекс цін споживчого ринку

Період	Індекс цін споживчого ринку	У тому числі		
		продовольчі товари	непродовольчі товари	послуги
Грудень до грудня попереднього року, %				
1991 р.	390	431	348	365
1992 р.	2 100	1 792	2 113	3 589
1993 р.	10 256	12 178	11 201	9 206
1994 р.	501	473	473	882
1995 р.	282	250	220	584
1996 р.	140	117	119	213
1997 р.	110	114	103	108
1998 р.	120	122	124	113
1999 р.	119	126	111	112
2000 рік, % до попереднього місяця				
Січень	104.6	105.5	101.3	105.4
Лютий	103.3	103.6	101.2	104.3
Березень	102.0	102.0	100.8	102.9
Квітень	101.7	100.6	100.6	104.9
Травень	102.1	103.1	100.4	101.1
Червень	103.7	103.3	100.7	106.0

відповідно до реальної зміни ВВП та встановленого рівня інфляції. В результаті інфляція стала керованою, з'явилися передумови для підвищення ділової активності (див. таблицю 1).

ВАЛЮТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

Україна як незалежна держава заявила про прагнення забезпечити конвертованість національної валюти, підписавши ще в 1992 році Статті Угоди Міжнародного валютного фонду (Статут МВФ) та взявши на себе зобов'язання щодо організації власної валютної системи, передбачені Статтею XIV Статуту.

Подальший розвиток валютного ринку, поступова стабілізація національної валюти створили передумови для наступного важливого кроку: **24 вересня 1996 року Україна заявила про прийняття зобов'язань за Статтею VIII Статуту МВФ, що засвідчило про офіційне міжнародне визнання гривні конвертованою за поточними операціями.**

Таким чином, уперше за роки незалежності України було:

- ◆ розширене можливості фізичних осіб резидентів та нерезидентів у здійсненні соціальних платежів у іноземній валюті за межі країни;
- ◆ надано право нерезидентам через уповноважені банки, в яких відкрито рахунки "Лоро" в гривнях, купувати на вітчизняному валютному ринку іноземну валюту за умови підтвердження, що ці кошти отримані юридично особою-нерезидентом у результаті експортно-імпортних операцій;
- ◆ дозволено фізичним особам-нерезидентам відкривати в установах банків рахунки як у національній, так і в іноземній валютах на тих же умовах, що передбачені для резидентів.

Проведення грошової реформи та приєднання до Статті VIII Статуту МВФ поліпшило умови роботи на вітчизняному валютному ринку як резидентів, так і нерезидентів, стимулювало зростання надходжень іноземної валюти в Україну, сприяло створенню інвестиційного клімату, стабільності курсу гривні.

На стабільність курсу національної валюти, безумовно, впливає вибір режиму курсоутворення. Кожен режим обмінного курсу має свої переваги та недоліки.

Вибір режиму курсоутворення у країнах із переходною економікою був важливою складовою стабілізаційної стратегії на початку реформ. Деякі центральноєвропейські та прибалтійські країни надали перевагу фіксованому (Хорватія, Чехія, Естонія, Угорщина,

Польща і Словаччина), інші — гнучкому режиму обмінного курсу (Албанія, Болгарія, Македонія, Латвія, Литва, Румунія та Словенія). Майже всі країни колишнього СРСР на початку запровадження програм стабілізації обрали гнучкий режим обмінного курсу, проте невдовзі фактично застосували так звану прив'язку до долара США або німецької марки.

Україна використовувала кілька режимів — від множинного до фіксованого з подальшим переходом до керованого плаваючого курсу.

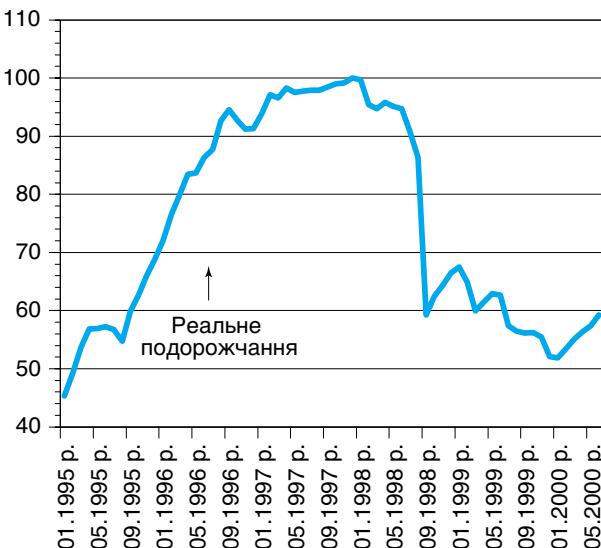
Віхою на шляху еволюції обмінного курсу в нашій країні була відмова в жовтні 1994 року від режиму множинного валютного курсу і запровадження уніфікованого валютного курсу. Цей захід підтримувався цілісним економічним середовищем, невід'ємною складовою якого були лібералізація більшості цін, скасування переважної частини експортних квот і ліцензій, початок приватизації.

Запровадження в рамках програм стабілізації та водночас зі здійсненням грошових реформ і введенням в обіг нових грошових одиниць фіксованих (у відкритій або в опосередкованій формі) режимів обмінного курсу в Україні й інших країнах із переходною економікою сприяло зниженню інфляції, стало важливим кроком на шляху до стабільності національної валюти. Це також давало певні орієнтири економічним агентам, які отримали змогу оцінити перспективи щодо майбутніх прибутків. Практику оголошення валютних коридорів Україна почала у 1995 році.

Темпи девальвації національної валюти поступово знижувалися, чому сприяли випуск державних цінних паперів та приплив короткострокових капіталів нерезидентів. Протягом 1996 року номінальний курс зменшився всього на 5.5 відсотка, а з урахуванням індексу інфляції, який становив 39.7%, реальне його значення зросло на 34%, що можна вважати переходом до курсової стабільності після значної девальвації 1994—1995 рр.

Однак азіатська (1997 р.) та російська (1998 р.) фінансово-валютні кризи призвели до нових курсових коливань, для зниження негативних наслідків яких тимчасово було введено деякі обмеження на валютному ринку, які, втім, не

Графік 3. Індекс реального офіційного курсу обміну гривні щодо долара США

стосувалися Статті VIII Статуту МВФ. Обмежувальні заходи відіграли позитивну роль у підтриманні стабільності, дали змогу уникнути обвалу гривні та його вкрай негативних наслідків для економіки.

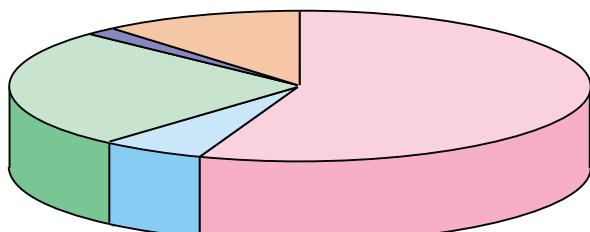
Сучасною генеральною лінією розвитку валютного регулювання є лібералізація. На початку 2000 року в Україні офіційно запроваджено режим плаваючого обмінного курсу. Він сприяє інтеграції нашої країни у світову економіку, збалансуванню попиту і пропозиції іноземної валюти, збереженню валютних резервів, підтриманню конкурентоспроможності українських товариробників.

Уведення плаваючого курсу та запровадження на міжбанківському ринку торгової сесії поглибли лібералізацію валютного ринку та зменшили обсяг арбітражних операцій, забезпечили стабілізацію обмінного курсу, подальший розвиток безготівкового і готівкового валютного ринків, а також зовнішньоекономічної діяльності, збільшення припливу валюти до України та збереження міжнародних валютних резервів НБУ.

За 6 місяців 2000 р. девальвація курсу гривні становила 4.25%. Причому, після певного прискорення девальвації у січні та першій половині лютого курс змінився і стабілізувався в межах 5.4—5.43 грн. за долар США.

Стабільність курсу в цей час значною мірою залежала від зростання пропозиції, що стало наслідком збільшення припливу валютних надходжень у результаті позитивного сальдо торговельного балансу, а також активізації приватизаційних процесів, поліпшення умов роботи зовнішніх інвесторів.

Графік 4. Структура капіталу банків України на 01.07.2000 р.

зация ринку в умовах уведені на початку року торгової сесії, вирішення урядом питань щодо реструктуризації зовнішнього боргу, бездефіцитний бюджет, а також недопущення дестабілізації ринку нафтопродуктів стали основними факторами стабільності валутного ринку, сприяли підйому економіки, що підтверджується зростанням у поточному році реального ВВП на 3.4—5.5% щомісячно.

При значному зростанні пропозиції та обсягів торгів дії Національного банку були спрямовані: **по-перше**, на недопущення значної ревальвації обмінного курсу гривні та суттєвого погіршення умов діяльності вітчизняних виробників-експортерів, що забезпечило підтримання стабільності ринку і курсу гривні; **по-друге**, на поповнення золотовалютних резервів НБУ за рахунок викупу на ринку надлишкової пропозиції іноземної валюти.

Зростання валютних надходжень та викуп надлишкової пропозиції дали НБУ змогу, наприклад, у травні збільшити міжнародні валютні резерви майже на 60 млн. доларів США, або на 7%, хоча з початку року їх обсяг на 9.4%, або майже на 100 млн. доларів США, зменшився. Слід зазначити, що зниження обсягу резервів сталося в умовах цілковитої відсутності кредитних надходжень від МВФ та інших міжнародних фінансових організацій (які передбачались у попередніх прогнозах) і забезпечення в повному обсязі виплат з обслуговування зовнішнього державного боргу (в тому числі кредитів МВФ) на суму приблизно 800 млн. доларів США.

Зростання валютних надходжень та зважена валютно-курсова політика НБУ забезпечили загальну стабільність готівкового валютного ринку та поповнення валютних ресурсів комерційних банків.

Ресурси іноземної валюти у комерційних банків у 2000 році рівномірно зростають (в середньому за місяць — приблизно на 4%), а всього з початку року збільшилися майже на 23%.

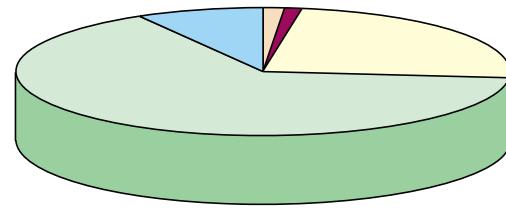
Наведені дані свідчать про позитивний вплив лібералізації та режиму плаваючого курсу гривні на ситуацію на валютному ринку, про зростання довіри до валютної політики з боку економічних суб'єктів і населення, нормалізацію та оздоровлення ситуації. Збільшення обсягів експортних надходжень, помірний попит на валютні кошти, стабілі-

зація ринку в умовах уведені на початку року торгової сесії, вирішення урядом питань щодо реструктуризації зовнішнього боргу, бездефіцитний бюджет, а також недопущення дестабілізації ринку нафтопродуктів стали основними факторами стабільності валутного ринку, сприяли підйому економіки, що підтверджується зростанням у поточному році реального ВВП на 3.4—5.5% щомісячно.

БАНКІВСЬКИЙ НАГЛЯД. КАПІТАЛІЗАЦІЯ

Комерційні банки — основна складова кредитної системи держави. В сучасних умовах збільшується потреба в ефективних та стабільних банках, від яких великою мірою залежить відновлення економічного зростання. Це зумовлює необхідність постійного нагляду за їх функціонуванням, який здійснюється та вдосконалюється Національним банком від часу створення в нашій країні дворівневої банківської

Графік 5. Групування комерційних банків за розміром сплаченого статутного фонду за станом на 01.07.2000 р.

Розмір сплаченого статутного фонду	Кількість банків
До 3 млн. грн.	2
Від 3 до 5 млн. грн.	2
Від 5 до 10 млн. грн.	38
Від 10 до 50 млн. грн.	103
Понад 50 млн. грн.	13

системи. Реєстрація банків та ліцензування їхньої діяльності, банківський нагляд і аудит на основі аналізу звітності та економічних нормативів становлять базу для всебічного регулювання діяльності комерційних банків із боку НБУ. Система пруденційного нагляду в Україні покликана попередити невідмінне та ризикове ведення банківського бізнесу, щоб не допустити втрат коштів інвесторами, а відтак — підвищити довіру до банківської системи в цілому.

Найсуттєвішими рисами сучасного банківського сектора України є його незначна питома вага в народному господарстві та підвищена концентрація капіталу в невеликій кількості банків.

Загальні активи вітчизняних комер-

ційних банків за станом на 01.01.2000 р. становили у доларовому еквіваленті 16.6% від ВВП, тоді як загальні активи банків провідних держав Заходу у 1.5—2 рази перевищують обсяг ВВП.

Заборгованість за наданими комерційними банками кредитами на 01.01.2000 р. становила у доларовому еквіваленті 11.1% від річного обсягу ВВП. Серед основних причин цієї заборгованості — дефіцит платоспроможних позичальників, недосконала правова база банківської діяльності, наявність ризику кредитування.

Банківська система України характеризується високим рівнем концентрації капіталу у невеликій кількості банків. На початок 2000 року сім найбільших банків володіли 36% сукупного балансового капіталу всіх 164 діючих банків, майже такий же обсяг капіталу припадав на 38 середніх банків, решта — на 119 малих.

Основними фінансовими проблемами вітчизняних банків залишаються капіталізація та підвищення якості активів.

Слід зазначити, що формування банківською системою України власного капіталу здійснюється на фоні поступового знецінення національної грошової одиниці, що суттєво ускладнює цей процес. Так, втрата капіталу українських банків під час загострення фінансової кризи 1998 року становила близько третини. І хоча у другому півріччі 1999 року вдалося відновити тенденцію зростання реального капіталу банківської системи, його обсяг у доларовому еквіваленті в результаті девальвації гривні впродовж 1998—1999 років все ж зменшився майже наполовину.

У структурі капіталу українських банків протягом двох останніх років спостерігається позитивна тенденція до зростання питомої ваги статутного капіталу.

На 01.07.2000 р. загальний обсяг сплачених статутних фондів 158 діючих комерційних банків України становив 3 289 млн. грн.; з початку року він зріс на 379 млн. грн., або на 13%.

У розрахунку на один діючий банк обсяг сплаченого статутного фонду за 6 місяців поточного року збільшився до 20.8 млн. грн., або на 17.5% (на початок року цей показник дорівнював 17.7 млн. грн.).

Національний банк України надає особливого значення процесу капіталізації банківської системи, тому виконання комерційними банками ліцензійних вимог щодо мінімального розміру капіталу та програм капіталізації потребує під його постійним контролем.

Одне із джерел збільшення обсягу

капіталу банків — залучення субординованого боргу. За період із грудня 1999 року по квітень 2000 року 41 комерційним банком залучено субординованого боргу на загальну суму 194.5 млн. грн. У минулому році проведено корпоратизацію Ощадного банку України, на черзі — Укрексімбанк.

Стабілізація банківської діяльності, а відтак і подальший економічний розвиток перебувають у тісному взаємозв'язку з поступовим нарощенням капіталу. Воно може відбуватися не лише за рахунок залучення коштів акціонерів, а й у результаті реорганізації банків шляхом іх злиття чи приєднання. Такі інтеграційні тенденції є актуальними з огляду на зниження за рахунок цього системного ризику.

Поступове нарощення капіталу не означає, що для банківської системи пріоритетним є збільшення розмірів кожного окремого банку. Масштаби вітчизняної економіки вимагають і будуть потребувати в майбутньому наявності як великих, так і малих банків. Великі, володіючи значним капіталом та ресурсами, у змозі підтримувати складні виробничі структури, надавати їм кредити на фінансування важливих програм. Вони більше пристосовані до виконання функцій розрахункового центру для цілої галузі за рахунок розвиненої структури філій. Крім того, великий банк може стати справжнім “фінансовим супермаркетом” для своїх клієнтів, надаючи їм широкий спектр послуг.

Водночас перспективно для вітчизняної банківської системи є наявність поряд із великими й дрібнішими банківськими структур. Малі банки мають свої переваги: більшу гнучкість, керованість, ширші можливості щодо індивідуального підходу до клієнта.

КРЕДИТУВАННЯ ТА РЕСУРСНА БАЗА

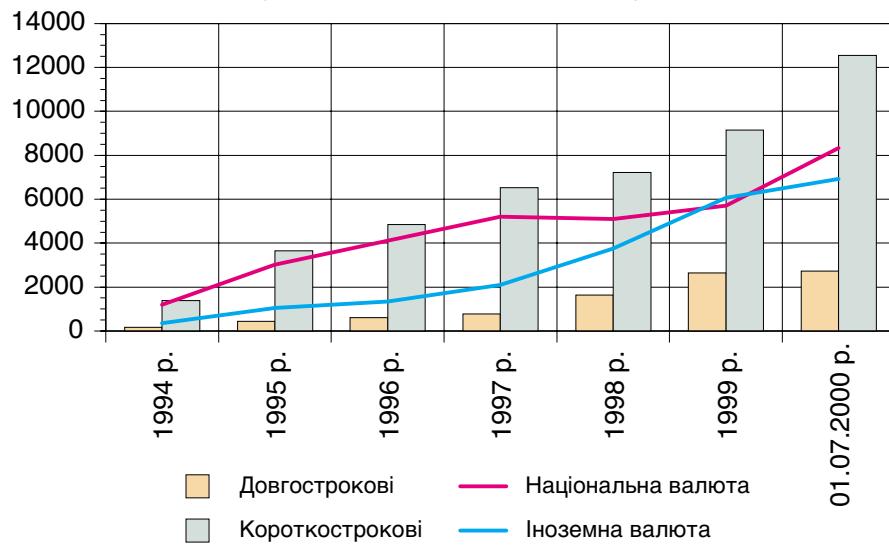
Одним із основних видів діяльності вітчизняних банківських установ є кредитування (див. графік 6). На жаль, для України, як і для інших країн переходної економіки, характерне несвоєчасне повернення банкам наданих кредитів. Це знижує їх дохідність і є однією з причин незадоволеного попиту на кредити.

З метою підвищення надійності та стабільності банківської системи, мінімізації впливу неповернутих кредитів на її роботу комерційні банки формують резерв для відшкодування кредитних ризиків. На початок цього року зазначений резерв було сформовано у розмірі 1.72 млрд. грн., що становить 62.9% від його розрахункового обсягу. Позитивним є зростання обсягу резерву за минулий рік у 2.4 раза.

Скасування Національним банком у 1998 р. обмежень щодо участі іноземного капіталу в банківській системі України створило базу для інтенсифікації його припливу на вітчизняний ринок. Іноземні банки, не обтяжені проблемними позиками, які є “спадком” минулого багатьох вітчизняних банків, цілком імовірно, пропонують дешевші кредити, що посилює конкуренцію на українському банківському ринку. Це має спонукати наші банки, скажімо, збільшувати масштаби класичних банківських операцій, за рахунок чого отримувати доходи. Найперспективнішою сферою діяльності для них має стати кредитування економіки України, що сприятиме розвитку її реального сектора.

Співробітництво банків із реальним сектором — необхідна передумова ста-

Графік 6. Кредитні вкладення комерційних банків в економіку України (залишки на кінець періоду, млн. грн.)

Таблиця 2. Динаміка коштів, що перебувають на рахунках підприємств, організацій та населення в комерційних банках України

Період	Усього	У національній валюті	В іноземній валюті	Млн. грн.
1991 р.	2	2	—	
1992 р.	20	18	2	
1993 р.	353	254	99	
1994 р.	2 422	1 401	1 021	
1995 р.	4 287	2 710	1 577	
1996 р.	5 145	3 583	1 562	
1997 р.	6 357	4 707	1 650	
1998 р.	8 278	5 046	3 232	
1999 р.	12 156	6 830	5 326	
2000 р.				
I квартал	13 870	7 945	5 926	
Квітень	13 836	7 880	5 956	
Травень	15 044	8 803	6 241	
Червень	15 645	9 263	6 383	

білізації виробництва та поновлення економічного зростання в країні. Серйозною перешкодою на цьому шляху є стан самого реального сектора, його підприємств. Не всі з них виробляють конкурентоспроможну продукцію зі стабільними попитом та вчасною оплатою. Негаразди виробників позначаються на роботі банків, у яких збільшується обсяг несвоєчасно повернутої заборгованості, скороочуються залишки на рахунках клієнтів, що стає на заваді розширення масштабів діяльності.

До того ж кредитний потенціал вітчизняних банків залежить від ступеня довіри до банківської системи з боку населення, чиї кошти є основою довгострокового інвестування. За обставин, коли зовнішні джерела фінансування стають усе менш доступними, підвищення довіри громадян до банків, повернення коштів у банківський сектор та спрямування їх на потреби економіки становить одне з найважливіших завдань банківської системи України.

Проблема залучення коштів у банківську систему має загальнодержавне значення. Зважаючи на це, а також з метою створення відповідних умов щодо поліпшення стану забезпечення ресурсами банківської системи, в нашій країні створено Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Відтак закладено основу налагодження сталих стосунків із наймасовішим кредитором вітчизняної економіки — українським громадянином — та фундамент для вирішення однієї з найгостріших проблем розвитку банківської системи. Актуальним залишається питання щодо амністії нелегально вивезених за кордон капіталів як засобу поповнення ресурсної бази вітчизняних банків.

У сучасних умовах одним із факторів, що сприятиме додатковій мобілізації ресурсів банківською системою, є всебічне розширення безготівкової сфери розрахунків населення за товари та

послуги на основі впровадження Національної системи масових електронних платежів (НСМЕП). Координатором процесу створення і впровадження НСМЕП є Національний банк України. Зусилля комерційних банків мають бути спрямовані на активізацію безготівкових розрахунків за допомогою пластикових карток, поширення практики зарахування заробітної плати та інших соціальних виплат на банківські рахунки, здійснення через установи банків комунальних платежів, проведення роз'яснювальної роботи серед населення щодо переваг використання безготівкових розрахунків при оплаті за товари та послуги.

Крім того, залученню коштів на рахунки банків сприятиме вдосконалення банківськими установами обслуговування клієнтів, поліпшення якості та розширення спектру пропонованих послуг.

Поступове нарощення комерційними банками України власної ресурсної бази, кредитного потенціалу створюватиме у перспективі основу для широкого залучення цих кредитних інститутів до процесу відновлення вітчизняного ви-

робництва, його технічного переоснащення за рахунок довгострокових по-зик. Поки що можливості банківської системи щодо довгострокових вкладень в українську економіку обмежені фінансовим потенціалом окремого банку. До того ж довгострокове кредитування пов'язане з більшим ризиком, аніж короткострокове. З огляду на це перспективним вбачається консорціумне кредитування, яке дає змогу реалізовувати значні проекти шляхом об'єднання кредитних ресурсів кількох банків при одночасному дотриманні ними економічних нормативів щодо максимального розміру ризику на одного позичальника.

Враховуючи специфіку банківської діяльності, що полягає в оперуванні переважно залученими коштами, дедалі більшої ваги набуває питання захисту банківської таємниці, вирішення якого потребує законодавчого забезпечення.

Фінансовий стан та функціонування вітчизняної банківської системи на сучасному етапі її розвитку є предметом постійної уваги з боку уряду та Національного банку України. Комплексною програмою оздоровлення банківської системи на 1999—2000 роки передбачено низку заходів, серед яких:

- ◆ забезпечення розбудови банківської системи, здатної ефективно й адекватно діяти в умовах ринкової економіки;

- ◆ удосконалення системи нагляду НБУ за діяльністю комерційних банків;

- ◆ відновлення довіри населення до банківської системи, мобілізація нею коштів з подальшим вкладенням їх у реальну економіку;

- ◆ розвиток фінансових інструментів для поліпшення грошово-кредитного регулювання шляхом впровадження ринкових відносин, а не за рахунок директивного розподілу кредитів;
- ◆ розв'язання проблеми неплатежів;

Таблиця 3. Динаміка обсягів вкладів населення у комерційних банках України

Період	Усього	У тому числі		Млн. грн.
		до запитання	строкові	
1991 р.	1.2	0.7	0.5	
1992 р.	2.5	1.8	0.7	
1993 р.	30	16	14	
1994 р.	214	96	118	
1995 р.	615	306	310	
1996 р.	1 227	480	747	
1997 р.	2 297	744	1 554	
1998 р.	3 089	834	2 255	
1999 р.	4 283	1 251	3 032	
2000 р.				
I квартал	5 054	1 476	3 579	
Квітень	5 248	1 557	3 691	
Травень	5 394	1 612	3 783	
Червень	5 551	1 694	3 858	

◆ подальше вдосконалення і підвищення ефективності національної підтіжкої системи, що сприятиме розширенню безготівкових розрахунків, здійснюваних населенням, скороченню обсягів готівки поза банками.

Нині банківська система України переживає не найкращі часи. Вона першою серед секторів економіки здійснила переход до ринкових відносин. Але в подальшому загострилася суперечність між ринковою банківською системою та іншими секторами економіки з нерозвиненими або

слаборозвиненими ринковими відносинами. Відчуваючи негативний вплив загальноекономічної кризи, банківська система України на сьогодні залишається невеликою частиною народного господарства, яка має обмежені умови для виконання своєї найважливішої економічної функції — спрямовувати ресурси у господарський розвиток.

Процесу здійснення масштабного кредитування реального сектора передусім має передувати забезпечення відносної стабільності економічної си-

стеми, яка надаватиме перевагу спрямованню фінансових ресурсів у сферу інвестування, а не придбанню матеріальних активів довгострокового використання чи іноземної валюти. Одне слово, про нарощення обсягів кредитування можна говорити лише після створення відповідних умов для безпечної та ефективного його здійснення. Це — загальнодержавне завдання, у розв'язанні якого повинні брати участь усі гілки влади і, звичайно, самі банки.

Прес-конференція /

Ситуація — під контролем

Відносно швидке зростання інфляції впродовж першої половини 2000 року не пов'язане з монетарними факторами

7 липня 2000 р. в Національному банку України відбулася прес-конференція, присвячене на підсумкам діяльності банківської системи країни за перше півріччя.

Із журналістами багатьох вітчизняних і зарубіжних видань спілкувалися Голова Національного банку України В.С.Стельмах, заступник Голови НБУ Я.Ф.Солтис, директор департаменту монетарної політики Н.І.Гребеник, директор департаменту валютного регулювання С.О.Яременко, інші керівні працівники та спеціалісти центрального банку держави.

З основними показниками діяльності банків України за перше півріччя представників преси ознайомив Голова НБУ Володимир Стельмах. Він акцентував увагу на кількох позитивних тенденціях. Головні з них — подальша підтримка на належному рівні

стабільності національної грошової одиниці, поступовне впровадження ринкових методів управління банківською системою.

Про виваженість і адекватність грошово-кредитної політики Національного банку України у 2000 році свідчать конкретні монетарні показники, зокрема темпи зростання грошової маси в обігу. Так, упродовж півріччя широка грошова база зросла на 17%, широка грошова маса — на 22.8%, М0 — на 12.5% (матеріал "Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у червні 2000 р." чайте на стор. 19, — **ред.**). Ці та багато інших показників (наприклад, зростання більше, ніж на 30% вкладів населення в банках) переконливо доводять, що монетарні фактори не причетні до відносно швидких темпів інфляції, яка на 01.07.2000 р. досягла 18.7% (нагадаємо, що прогнозний її

Голова НБУ В.С.Стельмах.

показник на кінець року — 19%).

Серед основних чинників зростання інфляції — адміністративне підвищення цін на житлово-комунальні, транспортні послуги, послуги зв'язку, запровадження нових тарифів на електроенергію тощо.

У контексті позитивних зрушень Голова НБУ виділив обнадійливі зміни в торговельно-му балансі, передусім зростання обсягів експорту. Певною мірою це пояснюється ширшим застосуванням у торгівлі (насамперед із країнами СНД і Балтії) валютних платежів. Якісно поліпшилася також структура імпорту — частка споживчих товарів у ньому зменшилася.

Незаперечним досягненням Національного банку України можна вважати забезпечення зовнішніх зобов'язань. При цьому курс гривні підтримується на належному рівні.

Підсумки півріччя, — узагальнив В.В.Стельмах, — дають підстави сподіватися, що передбачені на цей рік параметри грошово-кредитної політики стануть реальністю.

У прес-конференційній залі НБУ.

Фото Владислава Негребецького.

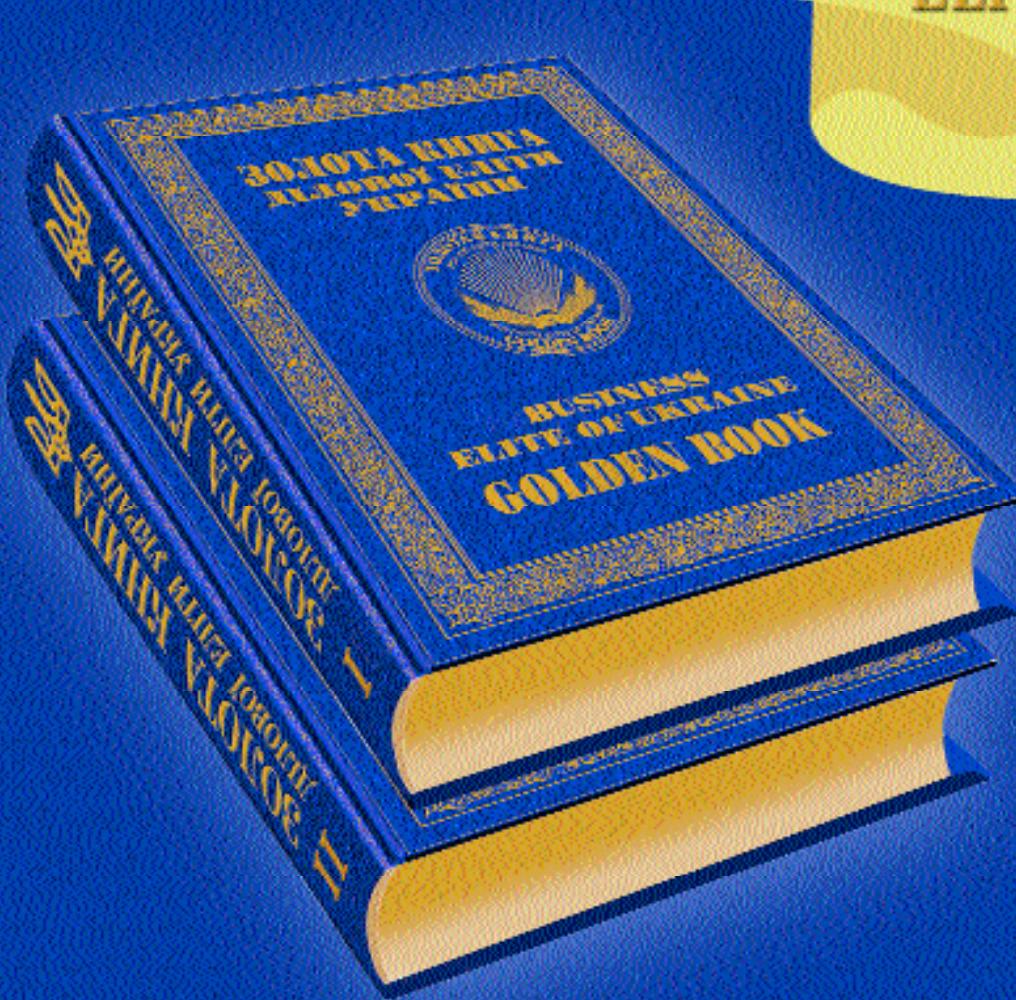
Андрій Папуша,
"Вісник НБУ".

Національний презентаційно-іміджевий альманах

ЗОЛОТА КНИГА ДІЛОВОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ

GOLDEN BOOK OF BUSINESS ELITE OF UKRAINE

Характеристика альманаху

Тираж – 25000 примірників.

Моно видання – уніфіковане за компонентами.

Друк офсетний на 650 сторінок.

Формат – А4 (210мм x 297 мм).

Папір – крейдованій, стерильний.

Обкладинка – тверда, тиснення золотом.

Комплектована версією розміщеннястю

та друком компакт-диску вмістом 640 мб

дискетою та з мережі INTERNET.

Порядбачена можливістю доступу в компакт-диску

та WWW-сервісом інтернету – учасників альманаху.

Зміст альманаху

- Офіційний реєстр
- Публіцистичний портрет про Україну
- Спецкореспубліканський реєстр
- Номінаційний реєстр
- Державні діячі та підприємці
- Бізнес України
- Професії України
- Акціонерський капітал
- Виробництво
- Транспорт та згінок
- Енергетика
- Банківська, фінансова та страхова діяльність
- Наука та освіта
- Медицина та фармацевтика
- Культура та мистецтво
- Туризм та спорт
- Засоби масової інформації
- Послуги

Презентація видання

відбудеться у травні 2000 року в Національному палаці «Україна» під час працездатного зустрічі прес-конференція з нагоди відкриття Міжнародного підприємчого Форуму шахтарств та засідання «Золота Фортуна» і Міжнародного Форуму складових секторів економіки України і СНД. Партнерство в більшій мірі залучається.

КОМПАНІЯ
ЄВРОСІМДЖ

ЗАПРОШУЄМО ДО УЧАСТІ У «ЗОЛОТІЙ КНИЗІ ДІЛОВОЇ ЕЛІТИ УКРАЇНИ»

ОРГКОМІТЕТ ПРОЕКТУ Україна, 01030, Київ, вул. І. Франка, 42-Б

Тел./факс: (044) 216-43-23, 216-32-87, 246-96-13, 246-96-29, 246-96-35; E-mail: goldbook@pr.kiev.ua

Тенденції розвитку товарного імпорту з Російської Федерації

Автор будує багатофакторну модель імпорту в Україну, за допомогою якої з'ясовує причини змін в обсягах і структурі вітчизняного імпорту в 1996–1999 pp.

ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛІ

Щоб визначити тенденції та причини змін в імпорті товарів із Російської Федерації в Україну, побудуємо багатофакторну регресійну модель. Зважаючи на теорію міжнародної торгівлі, світовий досвід розробки моделей зовнішньої торгівлі [1–3] та українські й російські особливості регулювання зовнішньої торгівлі, оберемо групу факторів, які суттєво впливають на товарний імпорт:

PRODROS — рівень виробництва промислової продукції в Росії;

INDROS — середній індекс роздрібних цін у Росії щодо базового (1990) року;

INVROS — прямі інвестиції в економіку України з Росії;

PRODUR — рівень виробництва промислової, сільськогосподарської та будівельної продукції в Україні;

INFUR — індекс вітчизняних роздрібних цін щодо базового (1990) року;

KURS — номінальний курс гривні щодо рубля;

KRIMP — введення порядку продажу валути лише під критичний імпорт. Вартість товарів критичного імпорту становила в 1995–1996 pp. близько 70% від цін всього товарного імпорту з Росії. Тому певні обмеження в даний часовий проміжок відображалися числом 0.7. Скорочення переліку товарів критичного імпорту в 1997-у й наступних роках відображене відповідним зменшенням цього числа — 0.6, 0.5 тощо;

VAL50 — введення обов'язкового продажу 50% експортної виручки (наявність обмеження в даний часовий проміжок — "1", його відсутність — "0");

FP — фіктивна змінна для відображення сезонних коливань імпорту (наприклад, FP4 набув значення "1" у кожному четвертому кварталі, "0" — у решті кварталів).

Для характеристики обсягів імпорту використано дані платіжних балансів, які щоквартально складаються Національним банком України, тому всю інформацію подано у поквартальному розрізі — з I кварталу 1994-го по IV квартал 1998 року.

Оскільки НБУ робить дорахунки для країн СНД та Балтії загалом, а для Росії — лише за деякі роки, за решту років ми розподіляли їх між Росією та рештою країн СНД і Балтії в тих же пропорціях, що й у зафіксованих роках.

У результаті ідентифікації параметрів моделі методом найменших квадратів отримуємо таке рівняння:

$$\begin{aligned} \text{IMPROS} = & 155.3 \text{ PRODROS} + 34.46 \\ \text{PRODUR}_{+1} - & 28.86 \text{ PRODUR}_{-2} - 159.88 \\ \text{KURS}_{+1} + & 18183 \text{ INFUR}_{+1} - 2.587 \\ \text{INVROS3}_{+1} + & 576.91 \text{ KRIMP}_{-1} - 71.55 \\ \text{VAL50}_{+1} + & 497.4 \text{ FP1} - 297.3 \text{ FP3} - 2916.6, \end{aligned} \quad (1)$$

де IMPROS — вартість імпорту товарів із Росії в Україну в поточному кварталі (млн. доларів);

PRODROS — вартість виробленої промислової продукції в Росії (млрд. руб.);

PRODUR₊₁, PRODUR₋₂ — вартість промисловості, сільського господарства та будівництва, виробленої відповідно в наступному і попередньому кварталі (млн. грн.);

KURS₊₁ — курс гривні щодо рубля у попередньому кварталі (грн./руб.);

INFUR₊₁ — відносний рівень інфляції в Росії щодо інфляції в Україні у попередньому кварталі (відношення індексу роздрібних цін Росії до такого ж індексу України);

INVROS3₊₁ — сума прямих російських інвестицій в Україну за три попередні роки (млн. доларів);

KRIMP₋₁ — введення порядку продажу валути тільки під критичний імпорт;

VAL50₋₁ — наявність (значення "1") або відсутність (значення "0") порядку обов'язкового продажу 50% експортної валютної виручки у попередньому кварталі. Якщо зазначений порядок діяв протягом частини кварталу, змінна набуває значення, що дорівнює частці кварталу, коли існував цей порядок (якщо, наприклад, він існував один місяць, VAL50₋₁ = 0.3(3);

FP1, FP3 — фіктивна змінна, яка відображає сезонні збільшення імпорту в першому і зменшення в третьому кварталі кожного року; FP1 = 1 у I кварталі і FP1 = 0 в II,

Юрій
Василенко

Завідуючий відділом розвитку зовнішньоекономічної діяльності Інституту економічного прогнозування НАН України.
Доктор економічних наук

III, IV кварталі кожного року.

Коефіцієнт множинної кореляції для цього рівняння доволі високий (0.99), тому ми визнали за доцільне зупинитися саме на ньому. Рівняння досить точно описує фактичну динаміку імпорту (див. графік).

ОСОБЛИВОСТІ МОДЕЛІ

Найбільшу еластичність імпорт в Україну має за фактором виробництва продукції в Росії: при одночасній одновідсотковій зміні всіх факторів у бік збільшення імпорту зміна цього фактора визначає 60% усього приросту імпорту. Зміна виробництва української продукції на 1% у наступному кварталі визначає 7.3% усього приросту імпорту, в попередньому — 6.3%; відносної інфляції — 6.1%; курсу гривні — 5.4%; терміні дії заборони продажу валути під некритичний імпорт — 4%; прямих російських інвестицій — 2.1%; терміні дії обов'язкового продажу валути — 0.7%; сезонних коливань у першому кварталі — 5%, у третьому — 3%.

1. Майже повна залежність українського виробництва від російського імпорту знайшла своє відображення в моделі у тому, що еластичність імпорту за фактором російського виробництва вдесятеро вища, ніж його еластичність за фактором національного виробництва. Слід очікувати, що еластичність українського виробництва за російським імпортом (особливо енергоносіїв) значно вища, ніж зворотна, яка відображена в моделі (1).

2. Стосовно фактора національного виробництва слід наголосити на напрямах його впливу. Наміри збільшити виробництво продукції в Україні у наступних кварталах потребують збільшення імпорту з Росії в аналізованому кварталі. Виявилося, що найбільший вплив справляють зміни виробництва, які випереджають імпорт на один квартал, — ось чому ми ввели у модель фактор українського виробництва з випередженням на один квартал.

Збільшення виробництва української продукції в минулому має протилежний напрям впливу — скорочується попит на

російські товари в майбутньому, причому найбільшою мірою — через два квартали. Таким чином, зазначений фактор уведено в модель ще раз — із лагом 2.

Статистична значущість коефіцієнта при факторі національного виробництва невелика (t-критерій дорівнює 1.4; імовірність похибки — 21%), але ми залишили його в моделі, оскільки вплив цього коефіцієнта економічно віправданий.

3. Найбільш негативно на конкурентоспроможність російських товарів впливає зниження курсу (девальвація) гривні щодо рубля, яке відбулося за один квартал до поточного.

Ця особливість притаманна і всім наступним факторам.

4. Індекси роздрібних цін в Україні та Росії, взяті викремлено, погано вписувалися в модель із будь-якими лагами. Тому замість цих двох факторів ми ввели один — відносну інфляцію в Україні щодо інфляції в Росії, який вимірюється відношенням першого індексу до другого. Але фактор відносної інфляції в Україні щодо інфляції в Росії сильно корелював із багатьма іншими факторами. Ця мультиколінеарність істотно спотворювала параметри моделі. Її вдалося уникнути, замінивши фактор на зворотну величину, тобто увівши в модель відношення індексу російських роздрібних цін до індексу українських.

5. Коефіцієнт при факторі "Прямі російські інвестиції в Україну" виявився від'ємним. Це означає, що інвестиції підвищують конкурентоспроможність українських товарів, внаслідок чого імпорт зменшується.

6. Коефіцієнт при факторі "Заборона продажу валюти під некритичний імпорт" — додатній: внаслідок такої заборони вивільненна від некритичного імпорту валюта використовується для додаткової закупівлі в Росії енергоносіїв та інших товарів критичного імпорту.

7. Сезонні коливання імпорту з Росії — збільшення на початку року і зменшення в третьому кварталі — пов'язані з закупівлею енергоносіїв, яких взимку потрібно більше, а влітку — менше.

8. У процесі ідентифікації моделі перевірено гіпотезу щодо впливу змін обсягів експортної виручки на зміни імпорту. Цей вплив виявився статистично незначущим.

ЧИННИКИ, ЯКІ ВІЗНАЧАЛИ ДИНАМІКУ ІМПОРТУ

Реальна динаміка імпорту російських товарів у нашу країну в основному визначалася зміною таких факторів.

У 1996 році потенціал імпорту знижувався на 1.55 млрд. долларів через спад виробництва промислової продукції в Росії на

1.3%. Попит українського ринку внаслідок зменшення виробництва продукції національної промисловості, сільського господарства й будівництва на 11% збільшився на 326 млн. долларів. Однак теж саме зменшення виробництва (тільки з передженням на один квартал замість запізнення на два квартали, що дає дещо інший результат: спад попиту не на 11%, а на 6.1%) спричинилося до зменшення загального попиту українських підприємств на імпорт товарів виробничого призначення і домашніх господарств на імпорт товарів кінцевого споживання на 200 млн. долларів. Збільшення цінової конкурентоспроможності імпортних товарів внаслідок вищої інфляції в Україні порівняно з Росією (на 22%) сприяло збільшенню імпорту на 766 млн. долларів. Але девальвація гривні щодо рубля на 24% знизила конкурентоспроможність імпортних товарів на 448 млн. долларів, а зростання конкурентоспроможності вітчизняних товарів завдяки російським інвестиціям зменшило ємність українського ринку для імпорту ще на 259 млн. долларів. Заборона продавати валюту під некритичний імпорт, яка діяла впродовж усього 1996-го замість одного кварталу 1995 року, вивільнила 280 млн. долларів для закупівлі більшої кількості товарів критичного імпорту. Проте порівняно тривалиша дія фактора обов'язкового продажу валюти, отриманої від експорту, зменшила її обсяги для потреб імпорту на 136 млн. долларів. У результаті різноспрямованої дії зазначених факторів імпорт товарів із Росії скоротився на 118 млн. долларів.

У 1997 році велими негативний вплив спаду російського виробництва змінився певним позитивним впливом, обумовленим його зростанням. Виробництво продукції та інфляція в Україні й надалі знижувалася, однак значно повільніше: перший із факторів — більш як удвічі, другий — у 5 разів. Відповідно зменшився вплив цих факторів на динаміку імпорту. Також знижувався темп приросту російських інвестицій. У протилежному напрямі змінилися курс гривні щодо рубля (зменшився на 11%) та термін дії обов'язкового продажу експортної валютної виручки (на 3%). Термін дії заборони продажу валюти під некритичний імпорт не змінився, але значно зменшився перелік товарів критичного імпорту, внаслідок чого частка вартості їх імпорту в загальному товарному імпорті зменшилася до 60%. Це призвело до відливу 173 млн. долларів на некритичний імпорт. У результаті позитивні й негативні впливи майже врівноважили одне одного; товарний імпорт у 1997 році, за моделлю, мав зменшитися на 6%, фактично ж він не змінився.

У 1999 році майже всі фактори змінювались у тому ж напрямі, що й 1998 року, але іншими темпами. Відтак єдиним суттєво

впливовим чинником у позитивному аспекті був курс гривні; у негативному ж — відносна інфляція, падіння виробництва в Росії, обов'язковий продаж валюти та скорочення переліку товарів критичного імпорту. Відтак імпорт зменшився на 1.47 млрд. долларів, або на 21%.

ДИНАМІКА ІМПОРТУ ЗА ТОВАРНИМИ ГРУПАМИ

Динаміка імпорту стосовно окремих товарів добре пояснюється дією зазначених вище факторів. Так, у 1997 році в багатьох товарних групах вочевидь спостерігався ефект заміщення національних товарів імпортними, і навпаки. Значні спади в зерновому виробництві, харчовій промисловості, виробництві добрив, хімічних волокон і ниток, взуття змусили збільшити імпорт зерна (на 17%), молочних продуктів (майже в 7 разів), борошна (на 18%), хлібних виробів (на 71%), мінеральних добрив (у 3.7 раза), ниток і хімічних волокон (на 27%) та хімічних штапельних волокон (на 2.5%), взуття (на 62%).

У 1999 році виробництво чорних і кольорових металів збільшилося відповідно на 6.2 та 8.9%, продукції деревообробної та целюлозно-паперової промисловості — на 23.6%, а імпорт цих видів продукції зменшився відповідно на 41, 26 і 4%.

Навпаки, виробництво продукції паливної промисловості та тваринництва зменшилися на 1.3%, а обсяги їх імпорту збільшилися відповідно на 11.5 і 60%. Зменшення виробництва хімічних волокон і ниток (на 7.1%) супроводжувалося зростанням їх імпорту на 57%.

Щодо автомобілів, то внаслідок збільшення імпорту на 30% їх виробництво зменшилося на 43.5%.

Структура товарного імпорту з Росії — економічно обґрунтована. Найбільшу частку в ньому становлять енергоносії. Оскільки торговельний баланс із Росією весь час має пасивний характер, який обтяжується постійною заборгованістю, імпорт товарів, природно, швидко зменшується: у 1996—1999 роках він становив відповідно 8.8; 7.8; 7.1 та 5.6 млрд. долларів, тобто впав на 37%. Логічно й те, що імпорт енергоносіїв, які є товаром критичного імпорту, зменшується повільніше (на 34%), а імпорт решти товарів (крім того, що бракує валюти, його ще й адміністративно обмежують) скорочується значно вищими темпами (на 43%). У підсумку імпорт енергоносіїв, зменшуючись за абсолютною величиною, становить усе вагомішу частку в загальному обсязі імпорту з Росії — з 68% у 1996-у вона зросла до 71% в 1999 році.

Другу позицію посідають товари інвестиційного спрямування. Це — позитивний

результат. Однак динаміка їх імпорту негативна: він скорочується випереджаючими темпами. Питома вага інвестиційних товарів зменшилася з 14% у 1996 році до 12% в 1998-у, хоча й дещо збільшилася (до 12.8%) минулого року.

Україна імпортую значні обсяги хімічної продукції (питома вага якої також зменшилася — з 6.8 до 4.8%), руд і будівельних матеріалів (2—3%), деревини (2%). Таким чином, 97.7% імпорту з Росії — це товари виробничого призначення і лише 2.3% — споживчі товари, в тому числі 1% — агропродовольчі.

Процес скорочення імпорту товарів у 1996—1999 роках характеризувався різними темпами: з країн "далекого зарубіжжя" він зменшився на 20%, з Росії — на 37%, з інших країн СНД і Балтії — майже вдвічі. В результаті змінилася значущість цих країн як основних постачальників товарів в Україну. Якщо в 1996 році 34.9% товарів імпортуючися з країн "далекого зарубіжжя", 50.1% — з Росії і 15% — з решти країн СНД і Балтії, то в 1999 році частка країн "далекого зарубіжжя" збільшилася до 41.4%, а Росії і решти країн зменшилася відповідно до 47.2 і 11.4%. Основні товари, за якими відбулася диверсифікація імпорту, — жири й масла тваринного та рослинного походження, будівельні матеріали, хімічна продукція, паперова маса, папір та картон, книжки й газети, текстиль і вироби з нього, чорні та кольорові метали, вироби з них, машини та устаткування.

За деякими товарними групами ролі країн "далекого зарубіжжя" і відповідно Росії та інших країн СНД і Балтії змінилися на протилежні. Якщо в 1996 році головним експортером цих товарів була Росія або країни СНД і Балтії, то в 1999 році основними партнерами України стали країни "далекого зарубіжжя". Ці заміни стосувалися продукції неорганічної хімії (питома вага країн "далекого зарубіжжя" зросла з 36 до 53%, а Росії відповідно зменшилася з 57 до 38%), органічної хімії (частка країн "далекого зарубіжжя" зросла з 49 до 62%), пластмасових і гумових виробів (з 43 до 62%), деревини та виробів з неї (з 30 до 58%), бавовняних тканин (з 35 до 56%), текстильних матеріалів (з 18 до 43%), виробів із чорних металів (з 40 до 54%) та олова (з 11 до 59%).

У другій групі товарів зміни лідера не сталося, але його позиції послабшили. Як і в першому разі, це зменшило залежність України від монопольного експортера. Мова йде про будівельні матеріали, питома вага імпорту яких із країн "далекого зарубіжжя" збільшилася з 22 до 43%, вибухові речовини (з 11 до 19%), паперову масу (з 8 до 26%), чорні метали (з 23 до 27%), никель і вироби з нього (з 18 до 30%), цинк

і вироби з нього¹ (з 31 до 38%).

Третю групу становлять товари, основними постачальниками яких були й залишаються країни "далекого зарубіжжя". Це — вся агропродовольча продукція (питома вага ввозу з країн "далекого зарубіжжя" — понад 90% від загального обсягу її імпорту), майже вся (крім згаданої в першій і другій групах) хімічна продукція (понад 80%), шкіряна й хутряна сировина (90%), більшість текстильної продукції (84%), машини та механізми (72%), судна (98%), прилади (76%), меблі (87%).

Основний експортер України стосовно товарів четвертої групи — Росія. Це насамперед енергоносії (76% яких Україна імпортую з РФ, 19% — з інших країн СНД та Балтії і лише 5% — із країн "далекого зарубіжжя"), каучук та гумові вироби (питома вага їх імпорту з Росії зменшилася з 71 до 62%), паперова маса (з 84 до 70%), никель і вироби з нього (з 82 до 67%), чорні метали, частка яких збільшилася з 61 до 64%, інструменти (з 58 до 62%), залізничні локомотиви (з 54 до 68%), інші засоби наземного транспорту (з 41 до 46%), літальні та космічні апарати (93%).

За товарами п'ятої групи Росія, хоч і не посіла монопольної позиції, просунулася вперед. Це — риба і рибопродукти (частка Росії в їх імпорти збільшилася з 19 до 38%), молочні продукти (з 1.9 до 5.5%), насіння сочевинника (з 4.6 до 7.1%), какао та продукти з нього (з 3.6 до 10%), вироби із хлібних злаків (з 1 до 32%), продукти переробки плодів та овочів (з 1 до 13%), руди (з 33 до 45%), добрива (з 6 до 23%), фото- і кінотовари (з 2 до 21%), прилади (з 17 до 22%).

ЗАХОДИ ЩОДО ПОДОЛАННЯ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД РОСІЇ

Монопольний партнер — незручний у торговельних стосунках. Україні слід подбати про диверсифікацію імпорту всіх товарів четвертої групи. Основну позицію щодо цього посідають енергоносії. Монопольне становище дає змогу Росії диктувати свої умови Україні в багатьох сферах: політичній, військовій (зокрема це стосується проблеми Чорноморського флоту), торговельній (звищенні імпортні та залишенні — експортні ціні), у виробничій кооперації. Позбавитися цієї залежності можна на трьох шляхах.

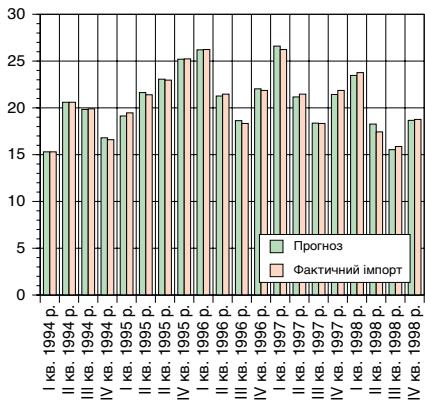
1. Найбільш перспективний і прогресивний — це зменшення енергомісткості української продукції. Крім розв'язання застосованої проблеми, цей шлях веде до вирішення ще одного дуже важливого пі-

¹ Щоправда, стосовно цинку цей зсув відбувся за рахунок зменшення частки імпорту з інших країн СНД та Балтії з 15 до 3%, в результаті чого посилилася монополія Росії на ринку цієї продукції (її питома вага збільшилася з 55 до 59%).

тання — підвищення цінової конкурентоспроможності національної продукції як на внутрішньому, так і на світовому ринках. Перший крок у цьому напрямі — позбавлення підприємств державної підтримки, пов'язаної з їх енергозабезпеченням, другий — запровадження економічних стимулів до зменшення енергомісткості продукції.

2. Диверсифікація імпорту енергоносіїв шляхом їх закупівель у Казахстані, Азербайджані, ОАЕ, Лівії тощо. Просування в цьому напрямі буде значно успішнішим, якщо Україні вдастся взяти участь у міжнародних проектах транспортування каспійської нафти й середньоазійського

Моделювання товарного імпорту з Росії

газу в Європу. Для цього насамперед необхідно добудувати нафтопровід Одеса-Броди. Щоб інтенсифікувати процес зачленення іноземних інвестицій до проекту, Мінtransу та Мінекономіки, враховуючи зацікавленість у будівництві цього нафтопроводу з боку країн Північної Європи, передусім Польщі, треба створити консорціум із будівництва цього нафтопроводу.

3. Розвиток власного видобутку енергоносіїв.

Останніми роками в Росії намітилася тенденція до зменшення видобутку нафти й газу. Якщо вона посилиться, РФ насамперед зменить їх експорт у неплатоспроможну Україну. Зважаючи на це, вивільнення нашої країни з енергетичної залежності від Росії із суто економічного питання стратегічного характеру, перетворюється на завдання, яке пов'язане зі зміцненням національної безпеки, а отже, потребує нагального вирішення.

Література.

1. Tinbergen J. *Shaping the World Economy*. — New York, 1962.
2. Pöyhönen P. *A Tentative Model for the Volume of Trade Between Countries*. — "Weltwirtschaftliches Archiv", 1963. — Band 90. — Heft 2. S. 93-100.
3. Linnemann H. *An Econometric Study of International Trade Flows*. — Amsterdam, 1966.

Оголошення про прийом до магістратури Київського національного економічного університету на 2000/2001 рік (друга вища освіта)

Київський національний економічний університет здійснює підготовку фахівців вищої кваліфікації — **магістрів з економіки і підприємництва та менеджменту**.

Правом навчання в магістратурі користуються особи, які мають диплом про вищу освіту, виданий вищим навчальним закладом **3 та 4 рівнів** акредитації, і успішно пройшли вступні випробування. Прийом на очно-заочну форму навчання без відриву від виробництва проводиться за такими освітньо-професійними програмами:

- управління міжнародним бізнесом, міжнародний інвестиційний менеджмент;
- фінансовий менеджмент, управління державними фінансами, страховий менеджмент;
- банківський менеджмент, управління банківськими інвестиціями;
- маркетинговий менеджмент;
- облік і аудит в управлінні підприємництвою діяльністю, облік і аудит в управлінні банками, облік і контроль в управлінні бюджетними і фінансовими організаціями, облік і аудит в управлінні сільськогосподарськими формуваннями;
- менеджмент підприємницької діяльності, інвестиційний менеджмент, менеджмент проектів і консалтинг; виробничий менеджмент;
- менеджмент персоналу;
- організація і управління статистичними дослідженнями;
- інформаційні системи в менеджменті, менеджмент інформаційної діяльності; інформаційні системи в банках і фінансових установах;
- правове регулювання економіки.

Навчання за магістерськими програмами здійснюється на контрактній основі коштом фізичних чи юридичних осіб. Термін навчання — 2 роки. Зарахування здійснюється за результатами вступних іспитів, які проводяться у формі тестів з економічної теорії. По закінченні магістратури випускники отримують диплом державного зразка.

Для вступу до магістратури необхідно подати **заяву на ім'я ректора університету**, в якій вказується назва відповідної освітньо-професійної програми. До заяви вступник додає: копію диплома про вищу освіту (нотаріально завірену); копію трудової книжки; 4 фотокартки 3×4 см. Заяви приймаються з 1 червня до 31 серпня. Вступні іспити та зарахування — з 4 по 12 вересня.

Адреса: 03680 м. Київ, КНЕУ, просп. Перемоги, 54/1
(метро “Шулявська”). Центр магістерської підготовки,
5 поверх, кімн. 10, 14. Тел. 446-19-39; 441-20-08.

Пропозиції практиків /

Практичні аспекти визначення обсягу кредиту, що надається під заставу

Уході раніше проведених досліджень автори запропонували теоретичні підходи та методологію визначення обсягу кредиту, що надається під заставу. Про це, зокрема, йшлося у статті "Незалежна експертна оцінка як засіб забезпечення необхідного рівня ліквідаційної вартості об'єктів застави", опублікованій у "Віснику НБУ", №7, 1998 р. Продовжуючи тему, дослідники пропонують розглянути практичні аспекти зазначеної проблеми.

Нагадаємо основні теоретичні засади, які, на нашу думку, доцільно брати до уваги у процесі кредитування під заставу.

◆ Базою для визначення обсягу кредиту, що надається під заставу, має бути ліквідаційна вартість об'єкта застави.

◆ Базою для розрахунку ліквідаційної вартості об'єкта повинна бути його ринкова вартість.

◆ Ліквідаційна вартість об'єкта завжди менша, ніж його ринкова вартість.

Процес визначення обсягу надаваного під заставу кредиту, крім інших, неодмінно вміщує такі етапи:

— визначення ринкової вартості об'єкта застави;

— визначення ліквідаційної вартості об'єкта застави;

— визначення обсягу кредиту, що надається.

При цьому ринкову та ліквідаційну вартість об'єкта застави, а також різницю між ними ($\Delta 1$) повинні визначати незалежні експерти-оцінювачі, фіксуючи свої висновки у звіті про оцінку. Різницю ($\Delta 2$) між ліквідаційною вартістю об'єкта застави та обсягом кредиту, що надається, а також сам обсяг кредиту мають визначати спеціалісти банку.

Обсяг кредиту, що надається під заставу, можна виразити формулою:

$$K = C_p - \Delta 1 - \Delta 2, \quad (1)$$

де K — обсяг кредиту, що надається під заставу (у грошовій одиниці);

C_p — ринкова вартість об'єкта застави (у грошовій одиниці);

$\Delta 1$ — різниця між ліквідаційною та ринковою вартістю об'єкта застави (у грошовій одиниці);

$\Delta 2$ — різниця між ліквідаційною вартістю об'єкта застави та обсягом кредиту, що надається (у грошовій одиниці).

При цьому ліквідаційна вартість об'єкта застави (другий етап) описується формулou:

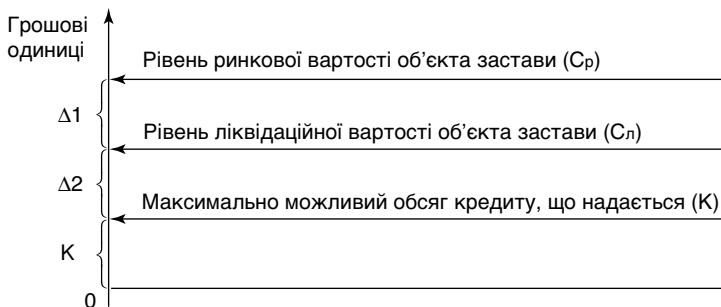
$$C_l = C_p - \Delta 1, \quad (2)$$

де C_l — ліквідаційна вартість об'єкта застави (у грошовій одиниці).

Обсяг кредиту, який надається під заставу (третій етап), визначається формулою:

$$K = C_l - \Delta 2. \quad (3)$$

Співвідношення рівнів ринкової та ліквідаційної вартості об'єкта застави, а також максимально можливого обсягу кредиту

Співвідношення рівнів ринкової та ліквідаційної вартості об'єкта застави, а також максимально можливого обсягу кредиту, що надається під заставу, відображені на схемі.

Подальші дослідження та наповнення конкретним економічним змістом величин $\Delta 1$ та $\Delta 2$ дали нам змогу розробити методи визначення ліквідаційної вартості об'єктів та обсягу кредиту, що надається під заставу. Згідно з результатами цих досліджень, величини $\Delta 1$ та $\Delta 2$ можна обчислити за допомогою таких формул.

$$\Delta 1 = C_p \times [1 - K_e \times \Pi^k / (1+i/m)^{nxm}], \quad (4)$$

де i — річна ставка дисконту;

n — тривалість періоду дисконтування (t_d) (років);

m — кількість періодів нарахування відсотків протягом року;

nxm — кількість періодів нарахування відсотків протягом терміну, що дорівнює періоду дисконтування (t_d);

K_e — поправочний коефіцієнт, який враховує вплив еластичності попиту за ціною на ліквідаційну вартість об'єкта;

Π^k — добуток значень поправочних коефіцієнтів, які враховують вплив різних факторів на величину ліквідаційної вартості об'єкта застави:

$$t_d = t_{pd} - t_{pl}, \quad (5)$$

де t_d — період дисконтування;

t_{pd} — розумно довгий період реалізації об'єкта застави;

t_{pl} — фіксований період реалізації об'єкта застави.

$$\Delta 2 = p \times \{[K \times ((1+r/m)^{mxw} - 1)/w] \times [(1 - (1/(1+a)^w))/a] + S \times (1 - (1/(1+a)^w))/a + I + V_h/(1+a)^w + F_h/(1+a)^w\}, \quad (6)$$

де p — імовірність порушення позичальником кредитних зобов'язань (виражена десятковим дробом);

$K \times ((1+r/m)^{mxw} - 1)/w$ — щорічна величина платні позичальника банку за користування кредитом;

r — номінальна річна відсоткова ставка за кредитом (виражена десятковим дробом);

m — кількість періодів нарахування відсотків протягом року;

w — тривалість періоду кредитування (років);

mxw — кількість періодів нарахування відсотків протягом терміну кредитування;

Таблиця 1. Макет листа електронної таблиці Excel, який використовується для розрахунку максимально можливого обсягу кредиту, що надається під заставу

	A	B
1	Кредит №	1
2	Вихідні дані:	
3	Ліквідаційна вартість об'єкта застави, грошових одиниць	
4	Номінальна річна відсоткова ставка за кредитом, %	
5	Тривалість періоду кредитування, років	
6	Кількість періодів нарахування відсотків протягом року	
7	Річна ставка дисконту, %	
8	Щорічні витрати, пов'язані з утриманням об'єкта застави, грошових одиниць	
9	Витрати, пов'язані зі страхуванням об'єкта застави, грошових одиниць	
10	Витрати, пов'язані зі здійсненням забезпечених заставою вимог, грошових одиниць	
11	Неустойка, що виплачується позичальником, грошових одиниць	
12	Імовірність порушення позичальником кредитних зобов'язань, %	
13	Розрахунок максимально можливого обсягу кредиту та коефіцієнта LTV:	
14	Максимально можливий обсяг кредиту (K_{max}), грошових одиниць	$= (B3 - B12 * (B8 * ((1 - (1 / (1 + B7)^B5)) / B7) + B9 + (B10 + B11) / (1 + B7)^B5)) / (1 + (B12 * ((1 + B4 / B6)^(B6^B5) - 1) / B5) * ((1 - (1 / (1 + B7)^B5)) / B7))$
15	Коефіцієнт LTV, що відповідає K_{max}	$= B13 / B3$

Примітка. У процесі кредитування вважаємо за доцільне застосовувати коефіцієнт, що відображає відношення обсягу кредиту до величини ліквідаційної вартості забезпечення кредиту, який, за аналогією з коефіцієнтом LTV (loan to value ratio), пропонуємо називати LTLV (loan to liquidation value ratio).

Таблиця 2. Витрати, пов'язані з виконанням забезпечених заставою вимог *

Стаття витрат	Витрати, відсотки від величини ліквідаційної вартості об'єкта застави**
Судові (нотаріальні) витрати	2
Витрати, пов'язані з відчуженням	7
Витрати, пов'язані з реалізацією	20
Всього	29

* Дані люб'язно надані авторам В.О.Авладеєвим (Укрексімбанк).

** Наведені дані мають демонстраційний характер і можуть суттєво варіюватися залежно від конкретних економічних умов.

a — річна ставка дисконту (виражена десятковим дробом);

S — щорічна величина витрат, пов'язаних із утриманням об'єкта застави (у грошових одиницях);

I — витрати банку, пов'язані зі страхуванням об'єкта застави (у грошових одиницях);

V_H — недисконтована величина витрат, пов'язаних зі здійсненням забезпечених заставою вимог (у грошових одиницях);

F_H — недисконтована величина неустойки (у грошових одиницях).

Розглянемо практичні аспекти розрахунків, пов'язані з визначенням обсягу кредиту, що надається під заставу.

При побудові формул для обчислення обсягу кредиту, що надається під заставу, ми керувалися принципом: банк (заставодержатель) не повинен зазнавати збитків у разі порушення позичальником (заставодавцем) кредитних зобов'язань і має цілковито задовільнити свої вимоги щодо вартості забезпечення.

У зв'язку із цим пропонується така формула для розрахунку обсягу кредиту, що надається під заставу:

$$K \leq \{C_L - p \times (S \times (1 - (1 / (1 + a)^w))) / a + I + V_H / (1 + a)^w + F_H / (1 + a)^w\} / \{(1 + (p \times (1 + r / m)^{m \times w} - 1) / w) \times (1 - (1 / (1 + a)^w)) / a\}. \quad (7)$$

Для спрощення розрахунків обсягу

Таблиця 3. Взаємозв'язок змін значень параметрів розрахунків та максимально можливого обсягу кредиту, що надається під заставу

Адреса клітинки	Назва параметру	Напрямок зміни параметру	Напрямок зміни максимально можливого обсягу кредиту
B3	Ліквідаційна вартість об'єкта застави	↑ ↓	↑ ↓
B4	Номінальна річна відсоткова ставка за кредитом	↑ ↓	↓ *
B5	Період кредитування	↑ ↓	*
B6	Кількість періодів нарахування відсотків протягом року	↑ ↓	↓ *
B7	Річна ставка дисконту	↑ ↓	↑ ↓
B8	Витрати, пов'язані з утриманням об'єкта застави	↑ ↓	↓ *
B9	Витрати, пов'язані зі страхуванням об'єкта застави	↑ ↓	*
B10	Витрати, пов'язані з виконанням забезпечених заставою вимог	↑ ↓	↓ *
B11	Неустойка, що сплачується позичальником	↑ ↓	*
B12	Імовірність порушення позичальником кредитних зобов'язань	↑ ↓	↓ *

Таблиця 4. Розрахунок максимально можливого обсягу кредиту, що надається під певне забезпечення

	A	B	C	D	E
1	Кредит №	1	2	3	4
2	Початкові дані:				
3	Ліквідаційна вартість об'єкта застави, грошових одиниць	100 000	500 000	1 000 000	3 000 000
4	Номінальна річна відсоткова ставка за кредитом, %	55	55	55	55
5	Тривалість періоду кредитування, років	1	1	1	1
6	Кількість періодів нарахування відсотків протягом року	12	12	12	12
7	Річна ставка дисконту, %	19	19	19	19
8	Щорічні витрати, пов'язані з утриманням об'єкта застави, грошових одиниць	—	—	—	—
9	Витрати, пов'язані зі страхуванням об'єкта застави, грошових одиниць	—	—	—	—
10	Витрати, пов'язані з виконанням забезпечених заставою вимог, грошових одиниць	29 000	145 000	290 000	870 000
11	Неустойка, що виплачується позичальником, грошових одиниць	5 000	25 000	50 000	150 000
12	Імовірність порушення позичальником кредитних зобов'язань, %	50	50	50	50
13	Розрахунок максимально можливого обсягу кредиту та коефіцієнта LTV:				
14	Максимально можливий обсяг кредиту (K max), грошових одиниць	65 973	329 864	659 728	1 979 185
15	Коефіцієнт LTV, що відповідає K max, %	66	66	66	66

кредиту, що надається під заставу, а також для зручності подальшого аналізу результатів розрахунків застосуємо електронний табличний редактор Microsoft Excel. Складемо макет таблиці Excel (див. таблицю 1), який можна використовувати для автоматизації процесу обчислення обсягу кредиту, що надається під заставу.

Як бачимо, у таблиці 1 можна виділити два розділи: "Вихідні дані" й "Розрахунок максимально можливого обсягу кредиту та коефіцієнта LTV". Кожному з них притаманна певна специфіка. Так, перший розділ містить вихідні параметри обчислень, які вводяться користувачем. Клітинки розділу "Розрахунок максимально можливого обсягу кредиту та коефіцієнта LTV" містять формули для розрахунку максимально можливого обсягу кредиту, що надається, а також коефіцієнта LTV.

Розглянемо детальніше зміст кліти-

нок розділу "Вихідні дані" у діапазоні В3–В11.

◆ Клітинка В3 містить величину ліквідаційної вартості об'єкта застави, яка здебільшого визначається незалежними експертами-оцінювачами, які фіксують результати оцінки у відповідному звіті.

Ліквідаційну вартість об'єкта застави можна визначити за допомогою запропонованого нами методу. Зауважимо, що при цьому фіксований (бажаний) період реалізації об'єкта, як правило, вважають рівним нулю. Дане припущення виправдане, оскільки банк зацікавлений у встановленні такої вартості, за якої об'єкт застави можна буде реалізувати в найкоротший термін.

◆ У клітинці В4 зазначено величину номінальної річної відсоткової ставки, яка виражає ціну користування кредитом, що встановлюється спеціалістами банку.

◆ У клітинці В5 указано тривалість (у

роках) періоду, на який надається кредит. Вона визначається спеціалістами банку спільно з позичальником.

◆ У клітинці В6 відображено кількість періодів нарахування відсотків протягом року згідно з умовами кредитної угоди.

◆ Клітинка В7 містить величину річної ставки дисконту. Її можуть визначати як спеціалісти банку, так і спеціалісти консалтингових фірм.

◆ У клітинці В8 відображено у грошових одиницях щорічні витрати, пов'язані з утриманням об'єкта застави. Цю величину можуть визначити спеціалісти банку як самостійно, так і з за участю експертів-оцінювачів. Слід зауважити, що на практиці банки зазвичай не беруть на себе зобов'язань щодо утримання об'єкта застави.

◆ У клітинці В9 зазначено виражені у грошових одиницях витрати, пов'язані з потребою страхування об'єкта застави. Зауважимо, що на практиці банки, як правило, досить рідко беруть на себе зобов'язання щодо страхування об'єкта застави.

◆ У клітинці В10 відображено у грошових одиницях недисконтовані витрати, пов'язані з виконанням забезпечених заставою вимог.

◆ Клітинка В11 містить виражену в грошових одиницях недисконтовану неустойку, яка стягається кредитором із позичальника у разі порушення ним

Таблиця 5. Витрати, пов'язані з виконанням забезпечених заставою вимог у разі зменшення витрат, пов'язаних із реалізацією

Стаття витрат	Витрати, відсотки від величини ліквідаційної вартості об'єкта застави
Судові (нотаріальні) витрати	2
Витрати, пов'язані з відчуженням	7
Витрати, пов'язані з реалізацією	20 → 5
Усього	29 → 14

Таблиця 6. Розрахунок максимально можливого обсягу кредиту, що надається під певне забезпечення, у разі зменшення витрат, пов'язаних із реалізацією

	A	B	C	D	E
1	Кредит №	1	2	3	4
2	Початкові дані:				
3	Ліквідаційна вартість об'єкта застави, грошових одиниць	100 000	500 000	1 000 000	3 000 000
4	Номінальна річна відсоткова ставка за кредитом, %	55	55	55	55
5	Тривалість періоду кредитування, років	1	1	1	1
6	Кількість періодів нарахування відсотків протягом року	12	12	12	12
7	Річна ставка дисконту, %	19	19	19	19
8	Щорічні витрати, пов'язані з утриманням об'єкта застави, грошових одиниць	—	—	—	—
9	Витрати, пов'язані зі страхуванням об'єкта застави, грошових одиниць	—	—	—	—
10	Витрати, пов'язані з виконанням забезпечених заставою вимог, грошових одиниць	14 000	70 000	140 000	420 000
11	Неустойка, що виплачується позичальником, грошових одиниць	5 000	25 000	50 000	150 000
12	Імовірність порушення позичальником кредитних зобов'язань, %	50	50	50	50
13	Розрахунок максимально можливого обсягу кредиту та коефіцієнта LTV:				
14	Максимально можливий обсяг кредиту (K_{max}), грошових одиниць	70 824	354 119	708 238	2 124 714
15	Коефіцієнт LTV, що відповідає K_{max} , %	71	71	71	71

умов кредитної угоди. Неустойка є, власне, компенсацією втраченого банком зиску внаслідок порушення позичальником кредитних зобов'язань. Одна з її найважливіших складових — втрата доходів банку, пов'язана з потребою резервування. Щоправда, на практиці дуже складно спрогнозувати величини елементів, із яких складається неустойка. Тож здебільшого ймовірну неустойку визначають експертним шляхом як певний відсоток від величини ліквідаційної вартості об'єкта застави.

◆ У клітинці В12 відображене ймовірність порушення позичальником кредитних зобов'язань, яку визначають спеціалісти банку з урахуванням кредитоспроможності позичальника, його кредитної історії тощо.

Тепер розглянемо зміст чарунок розділу “Розрахунок максимально можливого обсягу кредиту та коефіцієнта LTV”, розміщених у таблиці в діапазоні В14—В15:

◆ У клітинці В14 подано формулу для розрахунку максимального обсягу кредиту, який може бути наданий під певне забезпечення.

◆ Клітинка В15 містить формулу для розрахунку коефіцієнта LTV, який відображає відношення максимально можливого обсягу кредиту до величини ліквідаційної вартості об'єкта застави.

Продемонструємо взаємозв'язок зміни значень початкових даних, що вико-

ристовуються як параметри розрахунків, та максимально можливого обсягу кредиту, який надається під певне забезпечення (див. таблицю 3).

Конкретний приклад практичної реалізації запропонованого у цій статті способу розрахунку максимально можливого обсягу кредиту, що надається під заставу, містить таблиця 4, у якій подано максимально можливі обсяги кредиту при різних значеннях (за інших незмінних умов) величини ліквідаційної вартості об'єкта застави.

Щодо даних таблиці 4 впадають у вічі завеликі витрати, пов'язані з виконанням забезпечених заставою вимог. Нагадаємо, що величина цих витрат згідно з даними таблиці 2 може становити 29% (майже третину) від величини ліквідаційної вартості об'єкта застави. Які ж реальні шляхи зменшення цих витрат, а отже, й збільшення обсягів кредитування?

Обсяги витрат, пов'язаних із виконанням забезпечених заставою вимог, можна значно зменшити передусім за рахунок скорочення витрат на реалізацію об'єктів застави, чому сприяє наявність конкурентного середовища у сфері їх реалізації. У разі зменшення витрат, пов'язаних із реалізацією об'єктів застави, до нормального ринкового рівня (блізько 5%) дані таблиці 2 набудуть таких значень (див. таблицю 5).

У разі зменшення витрат, пов'яза-

них із реалізацією об'єкта застави, і наближення їх до ринкового рівня дані таблиці 4 набудуть таких значень (див. таблицю 6).

Порівнюючи значення коефіцієнтів LTV, поданих у таблицях 4 та 6, з'ясовуємо, що в заданих умовах зменшення на 15% витрат, пов'язаних із реалізацією об'єкта застави, дає змогу збільшити на 5% обсяги кредитування економіки України. Це переконує в необхідності створення конкурентного середовища у сфері реалізації об'єктів застави.

Автори висловлюють подяку за зауваження та пропозиції, зроблені в ході підготовки статті О.Г.Ласкаржевському — начальнику служби безпеки Дніпропетровського обласного управління Укрексімбанку, Є.Й.Ревонюку — начальнику кредитного управління Дніпропетровської обласної дирекції АППБ “Авал”, В.В.Хвалину — представнику Німецько-Українського Фонду та ЄБРР у Дніпропетровській області.

Валерій Галасюк,

академік АЕН України, генеральний директор аудиторської фірми “Каупервуд”, голова ревізійної комісії Українського товариства оцінювачів, член Правління асоціації платників податків України (м. Дніпропетровськ).

Віктор Галасюк,

консультант інформаційно-консалтингової фірми “Інкон-центр” (м. Дніпропетровськ).

Основні монетарні параметри грошово-кредитного ринку України у червні 2000 р.

Механізми та обсяги рефінансування Національним банком України комерційних банків у 2000 р. та червні 2000 р.

Показники	2000 р.	У тому числі за червень	Відсотки
Випущено в обіг платіжних засобів для рефінансування комерційних банків, усього	100	100	
У тому числі через:			
— кредитні аукціони	—	—	
— ломбардне кредитування	100	100	
— операції РЕПО	—	—	
— інші механізми	—	—	

Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, наданими комерційним банкам у 2000 р. та червні 2000 р.

Показники	2000 р.	У тому числі за червень	Відсотки
Середня процентна ставка за кредитами Національного банку України, усього	31.2	29.0	
У тому числі за:			
— аукціонними кредитами	—	—	
— ломбардними кредитами	31.2	29.0	
— операціями РЕПО	—	—	
— іншими інструментами	—	—	

Процентні ставки комерційних банків за кредитами та депозитами у національній валюті у червні 2000 р.*

Показники	Червень 2000 р.	Відсотки річних
На міжбанківському ринку:		
за кредитами, наданими іншим банкам	10.4	
за кредитами, отриманими від інших банків	10.4	
за депозитами, розміщеними в інших банках	7.7	
за депозитами, залученими від інших банків	7.3	
На небанківському ринку:		
за кредитами	39.8	
за депозитами	10.3	

* За щоденною звітністю банків.

Темпи зростання грошової маси у січні — червні 2000 р.

Агрегати грошової маси	01.01. 2000 р.	01.02. 2000 р.	01.03. 2000 р.	01.04. 2000 р.	01.05. 2000 р.	01.06. 2000 р.	01.07. 2000 р.
Готівка. Гроші поза банками							
Грошова маса (M0), % до початку року	100.0	91.6	93.5	98.8	111.0	108.2	112.5
M0 + кошти до запитання на розрахункових і поточних рахунках у національній валютах							
Грошова маса (M1), % до початку року	100.0	94.8	98.7	103.6	110.9	115.3	120.8
M1 + строкові депозити та інші кошти в національній та іноземній валютах							
Грошова маса (M2), % до початку року	100.0	98.8	102.4	107.2	112.4	116.7	121.4
M2 + цінні папери							
Грошова маса (M3), % до початку року	100.0	99.9	104.1	109.7	113.7	118.0	122.8

Примітка. Починаючи з 10.04.2000 р., облікова і ломбардна ставки Національного банку України не змінювалися і становили у червні відповідно 29% і 34% річних.

Починаючи з другої декади квітня 2000 р., норму формування комерційними банками обов'язкових резервів встановлено в розмірі 15%.

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Нотатки зі з'їзду АУБ /

Місія українських банків – кредитувати економіку

Стратегічний курс економічного і соціального розвитку країни на 2000–2004 роки, оголошений Президентом України у Посланні до Верховної Ради, а також Програма діяльності Кабінету Міністрів “Реформи ради добробуту” визначають головні напрями діяльності банківської системи нашої країни, її завдання щодо сприяння розвитку національної економіки, в тому числі шляхом збільшення обсягів кредитування суб’єктів підприємницької діяльності.

В Україні створена і функціонує система комерційних банків, які на належному професійному рівні можуть вирішувати основні питання розрахунково-касового, кредитного та інвестиційного обслуговування економіки країни, хоча з різних причин не всі її потреби в банківських послугах ще можуть бути реалізовані повною мірою.

Головними проблемами, які стоять зараз перед банківською системою, є недосконале законодавче забезпечення у сфері господарських і, особливо, кредитно-фінансових відносин, високий рівень проблемних кредитів, обмеженість кредитних ресурсів та нездовільний фінансовий стан позичальників.

Ці та інші питання обговорювалися 30 червня 2000 року в Українському домі на IX з'їзді Асоціації українських банків (АУБ). У його роботі взяли участь представники 119 комерційних банків – членів АУБ, керівники Кримського, Харківського, Дніпропетровського,

Урочистий момент.

Львівського, Одеського банківських об’єднань, Української фінансово-банківської школи, а також представники 32 комерційних банків, які не є членами АУБ.

У роботі з'їзду взяли участь Голова Верховної Ради України І.С.Плющ, Прем'єр-міністр України В.А.Ющенко, Голова Національного банку України В.С.Стельмах, перший заступник Глави Адміністрації Президента В.В.Роговий, урядовий секретар Кабінету Міністрів України В.І.Лисицький, радник Президента України А.С.Галь-

чинський, голова Антимонопольного комітету О.Л.Завада, голова Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку О.М.Мозговий, заступник Голови НБУ Я.Ф.Солтис.

На з'їзді були присутні народні депутати, представники державних і громадських організацій – керівні працівники центрального апарату та регіональних управлінь НБУ, іноземні гості, представники дипломатичних місій в Україні, представники промисловості та об’єднань підприємців, УСПП, Ради підприємців при Кабінеті Міністрів України, представники засобів масової інформації, інші гості.

Зі вступним словом виступив Голова Ради АУБ С.М.Аржевітін, який вніс пропозиції щодо порядку роботи.

Привітання Президента України учасникам з'їзду зачитав В.В.Роговий. У ньому, зокрема, говориться: “Вітаю учасників з'їзду, які представляють впливове й авторитетне об’єднання комерційних банків України. Цим структурам належить відіграти важливу роль у прискоренні темпів економічного та соціального розвитку нашої держави, утвердження ринкових відносин в економіці. Ключове, пріоритетне завдання комерційних банків вбачаю в забезпечені фінансової, кредитної та інвестиційної підтримки вітчизняного виробництва, підвищенні його ефективності та конкурентоспроможності. Тільки на такій основі можливе поліпшення життя народу”. Оголошено та-

I в перерви – теж робота.

кож привітання з'їзду Міністерства фінансів України.

Тон обговоренню нагальних проблем задав президент АУБ Олександр Сугоняко, виступивши з доповіддю “Завдання банків у реалізації державної стратегії економічного зростання”. З'їзд розглянув важливі актуальні питання стосовно участі комерційних банків України у втіленні державної політики економічного зростання та базових принципів її реалізації. Працівники системи комерційних банків визначали свою місію, завдання та розробляли власну стратегію. Вони дали оцінку, зокрема, стану застосування коштів, кредитування економіки, внутрішньому стану системи комерційних банків.

З'їзд прийняв підсумкові документи. Затверджено рішення Ради АУБ про прийняття в члени Асоціації українських банків АБ “Національні інвестиції” (м. Київ), Банку Австрія Кредитанштальт Україна (м. Київ), АКБ Земельний банк (м. Харків), Державного експортно-імпортного банку України (м. Київ).

Затверджено рішення АУБ про виключення зі складу членів АУБ АКБ Торговельно-промисловий банк (у зв'язку з його ліквідацією) та АКБ Укрнафтогазбанк (у зв'язку з приєднанням до АБ Укргазбанк).

У зв'язку з виходом на пенсію члена Ради АУБ М.І.Носа виведено зі складу Ради АУБ. До складу Ради введено О.М.Сорокіна — голову правління Укрексімбанку.

IX з'їзд АУБ постановив:

I. Асоціації українських банків взяти активну участь у спільній роботі з НБУ щодо опрацювання і затвердження Концепції розвитку банківської системи, в якій передбачити основні напрями організації і подальшого вдосконалення діяльності банків, принципи та умови оптимального функціонування другого рівня банківської системи.

Головними питаннями, які слід покласти в основу Концепції, вважати такі:

a) максимальне сприяння з боку комерційних банків вітчизняному товароробнику шляхом пріоритетного спрямування кредитних ресурсів на кредитування реального сектора економіки.

Для виконання цього завдання слід вирішити питання:

- ◆ розширення формування ресурсної бази комерційних банків, що поряд зі збільшенням власних коштів банків може бути досягнуто за рахунок активнішого використання планової емісії НБУ для рефінансування комерційних банків, суттєвого скорочення норм обов'язкових резервів, диверсифікації

У залі Українського дому перед початком з'їзду.

З'їзд — визначна подія в житті асоціації. Хвилювання її керівників зрозуміле.

За кілька хвилин Прем'єр-міністра країни Віктора Ющенка запросять до слова.

Багато проблем банківської системи України потребують обговорення.

Засновники АУБ — почесні гості на з'їзді асоціації.

активів банків, а також залучення коштів позабанківської сфери і, зокрема, коштів населення;

♦ удосконалення діючого законодавства, яке реально забезпечувало б кредитний процес: захист інтересів кредиторів, підвищення міри відповідальності позичальника, в тому числі кримінальної, за неповернення кредитів, спрощення порядку стягнення заборгованості з боржника, зокрема, шляхом реалізації застави, оптимізації процедури банкрутства неплатоспроможного позичальника тощо;

♦ підготовки законодавчих і нормативних актів, що визначатимуть порядок реструктуризації портфеля проблемних кредитів, в тому числі шляхом створення спеціалізованого державного органу з управління проблемними боргами банків;

♦ загального поліпшення економіки країни, що дало б змогу сформувати

платоспроможного позичальника та легалізувати тіньову економіку;

б) *капіталізація банків*. Вона мусить здійснюватися послідовно і неухильно, з урахуванням економічного стану країни. Вимоги до банків щодо капітальної бази необхідно здійснювати через систему нормативного регулювання з одночасним запровадженням механізму захисту капіталу банків від знецінення;

в) *забезпечення рівних прав і умов діяльності банків на фінансово-кредитних і валютних ринках, а також єдиних нормативних вимог із боку НБУ*. Відбір уповноважених банків для здійснення окремих видів діяльності за дорученням уряду проводити на конкурсній основі з попереднім визначенням умов для таких банків;

г) *забезпечення стабільності нормативної бази НБУ*. Зміна принципових положень і нормативних вимог до діяльності банків повинна відбуватися ли-

ше за наявності відповідних економічних передумов та з обов'язковим попереднім ознайомленням системи комерційних банків із проектами документів. До розробки нових нормативних актів мають широко залучатися фахівці АУБ і комерційних банків;

г) *вдосконалення діяльності валютного ринку*;

д) *підвищення ролі фондового ринку*. Створення умов для розширення операцій банків із цінними паперами;

е) *збереження банківської таємниці*. В законодавчу порядку визначити конкретні обсяги та умови надання контролючим органам інформації, яка становить конфіденційну й банківську таємницю і не підлягає оприлюдненню.

ε) *недопущення підриву довіри до банківської системи з боку державних органів*.

II. З метою уникнення однобічного підходу в справі нормативно-правового регулювання і контролю за діяльністю комерційних банків та забезпечення захисту системних інтересів банків АУБ звернутися до НБУ з пропозицією про запровадження практики залучення представника АУБ до роботи керівних органів НБУ при розгляді питань, пов'язаних із регулюванням діяльності системи комерційних банків. Виконавчій дирекції АУБ підготувати пропозиції з цього питання для внесення їх до проекту Закону України “Про банки і банківську діяльність”.

III. Асоціації українських банків вважати одним із важливих напрямів діяльності продовження роботи з питань розвитку та вдосконалення банківського законодавства. З цією метою АУБ організовувати:

а) широке залучення спеціалістів комерційних банків для аналізу та експертної оцінки проектів законодавчих актів із питань банківської діяльності, податкового законодавства і нормативних документів НБУ та підготовки небайдужих зауважень і пропозицій;

б) систематичне обговорення зазначених проектів із представниками банківської громадськості, керівниками комерційних банків для всебічного врахування позиції системи;

в) узагальнення пропозицій банків і доведення позиції системи комерційних банків до Кабінету Міністрів України, НБУ, відповідних міністерств та комітетів Верховної Ради України.

IV. Раді Асоціації українських банків провести зустрічі з керівництвом ДПА для визначення шляхів співпраці та вирішення спірних питань, які виникають у зв'язку з недосконалістю податкового законодавства і недостатнім урахуванням податковими ор-

ганами особливостей банківської діяльності, упередженим підходом при їх розгляді.

V. Затвердити звернення учасників з'їзду до вищого керівництва держави — Президента України, Верховної Ради та Кабінету Міністрів України.

VI. Виконавчі дирекції АУБ узагальнити пропозиції банків, висловлені під час роботи з'їзду.

ДУМКА ДОПОВІДАЧА

Олександр Сугоняко, Президент АУБ:

— Україна як незалежна держава вперше у своїй історії сформулювала мету і визначила шляхи її досягнення. Це зроблено в Посланні Президента України до Верховної Ради України. Кабінет Міністрів України розробив Програму своєї діяльності і розпочав здійснення стратегічного завдання України — забезпечення зростання економіки. Система комерційних банків заявляє про свою рішучу підтримку такої стратегії. На шляху економічного зростання накопичилося безліч завалів з учорашнього часу: психологічних, правових, адміністративних та інших, яких мусимо позбутися. Стратегію міністерств і відомств не переглянуто і не зорієнтовано на забезпечення економічного зростання. А це має бути зроблено. Без цього не буде розвитку.

Банківська система України для успішного здійснення місії комерційних банків мусить усунути такі основні зовнішні та внутрішні перешкоди.

Зовнішні:

- ◆ правовий пріоритет інтересів позичальників-боржників;
- ◆ висока інфляція і нестабільність гривні;
- ◆ дискредитація банків деякими державними органами, що підриває довіру до системи;
- ◆ спроба адміністративних органів ліквідувати інститут банківської таємниці.

Внутрішні:

- ◆ поганий стан кредитного портфеля банківської системи;
- ◆ наявність великої кількості банків, які перебувають у стані фінансового оздоровлення і ліквідації;
- ◆ адміністративний тиск на банки з метою підвищення капіталізації;
- ◆ проблеми банківського менеджменту.

Ці перешкоди виникли й існують

давно. Що заважало нам чітко усвідомити їх на системному рівні саме як головні і усунути?

Головна причина в тому, що на законодавчому рівні в Україні *ні на кого не покладено відповідальність за розвиток системи комерційних банків, за створення сприятливих правових умов для їх діяльності, за реструктуризацію і банкрутство банків тощо*.

Саме тому законодавче поле для НБУ і банків створюється не відповідно до розробленої банківською системою стратегії (якої немає), а хаотично, під впливом різних чинників. Як наслідок — у нас немає Закону “Про кредит”, немає концепції, а є пріоритет позичальника.

СЛОВО З ТРИБУНИ З'ЇЗДУ

Володимир Лавренчук, голова правління Укрінбанку:

— Українські банки можуть забезпечити потребу суспільства у фінансуванні його економічного розвитку. На мою думку, існують чотири передумови для того, щоб наш банківський сектор зміг досягти великої стратегічної базової мети, яка полягає в акумулюванні коштів і кредитуванні. Отже, слід:

1. Розвинуті фінансові ринки з низькою волатильністю фінансових інструментів.

2. Забезпечити сприятливий для розвитку інвестиційної (кредитної) діяльності клімат і прозорі регламенти функціонування банківських установ та наряду.

3. Підготувати легальне середовище, яке забезпечує захист вкладів та прав кредитора.

4. Запровадити міцну і прозору внутрішню організацію комерційних банків.

Віктор Ющенко, Прем'єр-міністр України:

— Для мене глибоко симпатичною є розмова, яка розпочалася на з'їзді. Вона формує структурно ті позиції, що визначають умови розвитку нашої банківської системи. Уряд зараз відчуває потребу в стабільній банківській системі.

Сьогодні ми говоримо про це з висоти усвідомлення того, що в нас багато союзників. Головний із них — це

життя, яке неодмінно показує реальний результат. Минуло понад п'ять місяців. Як себе повів найвибагливіший клієнт на ринку — вкладник? Ми маємо понад 30% приросту вкладів. У 10 разів зросло кредитування сільського господарства.

Вже майже півроку уряд ні копійки ні в кого не позичав. Дохідна частина бюджету — у планових обсягах. Причина сьогоднішнього дефіциту бюджету в 600 млн. грн. одна: ми не отримали зовнішнього фінансування в сумі 1.2 млрд. грн.

Щомісяця ми маємо мінімум 5% приросту ВВП. І щомісяця — мінімум 10–11% приросту в індустріальному секторі. П'ять-шість галузей дають приrostу 30–35%.

Я не ідеалізую сьогоднішні обставини, але зараз ми маємо унікальні можливості. За п'ять із половиною місяців приріст надходжень бюджетного характеру становить 46%. Причому всі ці надходження формуються у грошовій формі. Отримавши такий фінансовий потенціал, ми змогли збільшити фінансування соціальних програм. Порівняйте: за п'ять місяців 1998 року витрати на ці програми становили 4.5 млрд. грн., за п'ять місяців 2000 року — 5.8 млрд. грн. Ми не маємо прецедентів несвоєчасної сплати заробітної плати та прострочень за поточними виплатами пенсій...

Ми не можемо говорити про сильну, стабільну, здорову банківську систему в країні, де засобом платежу не є гроши. 2000 рік ми почали з того, що 39% усіх розрахунків у економіці здійснювалися за бартером, сьогодні — 23%.

У цій країні мають бути стабільними гроши і повинні бути стабільними ціни. Це — апріорі. Нестабільних грошей не буває. Якщо гроши починають втрачати стабільність, їх замінюю пачка сірників, шматок мила, поштова марка тощо.

Лариса Загородня, голова правління Електрон Банку:

— Досвід попередніх років однозначно засвідчує: не можна управляти фінансами держави, не маючи чітко визначеній науково обґрунтованої стратегії їх розвитку (це з Послання Президента). Оскільки банківська система — це частина фінансової системи, визначення стратегії розвитку банківської системи є надзвичайно важливим, і концепція розвитку — це той основоположний документ, який дає нам із вами розуміння головної мети та шляхів її реалізації.

**Володимир Стельмах,
Голова Національного банку України:**

— На даному етапі постає питання реформування банківської системи та зміщення її фінансової стабільності. Реформування банківської системи передбачає також зміщення банківського нагляду. Хоча вам, можливо, і не зовсім приємно це чути, проте відходить від цієї позиції ми не збираємося.

Зараз у нас існують банки не тільки з недостатнім, а навіть із від'ємним капіталом. Такі банки приносять економіці тільки втрати. І нестабільність — банківській системі. Тому наше завдання — шляхом злиття, укрупнення, проведення процедур банкрутства оздоровити банківську систему. Якщо не вжити рішучих заходів, недореструктуризована банківська система, як і зараз, матиме недостатній капітал. А отже, наш суб'єкт економіки буде звертатися до іноземних банків, за кордон.

**Олександр Дублєт,
голова правління Приватбанку:**

— Зважаючи на важливість для економіки України банківського кредитування та необхідність забезпечення стабільності банківської системи, буде доцільно насамперед уbezпечити кредитора від потенційних збитків, а вже потім дбати про відновлення платоспроможності боржника. До того ж, це навряд чи відбуватиметься без безпосередньої участі банківських структур. Сучасне законодавство містить ряд істотних обмежень прав банків-кредиторів у виборі способів повернення позичених коштів.

Ярослав Солтис, заступник Голови НБУ:

— Був період, коли витрати комерційних банків зростали. Настав час, коли їх можна зменшувати. І багато банків матимуть проблеми тільки через те, що їх менеджмент своєчасно не відреагував на процеси, які відбуваються в економіці, не скоротив витрат на утримання персоналу. Особливо це важливо для малих банків, які повинні робити все те, що й великі, не маючи необхідних доходів.

НБУ не ставить завдання боротися з малими банками — штучно капіталізувати і змушувати їх приєднуватися або зникати, але життя доводить, що малі банки не мають необхідного менеджменту, професіоналів-юристів, щоб відстоювати свої права.

**Жак Муньє, голова правління
банку “Креді Ліоне Україна”:**

— Декілька слів про нас — банки з іноземним капіталом в Україні. По-перше, ми — українські банки. Ми робимо свій внесок в інтеграцію України в світову економіку. Ми допомагаємо надходженню прямих іноземних інвестицій в Україну. Але починаючи з 1998 року не з'явився жоден новий банк із західним капіталом в Україні. Більше того, кожен із нас мав або досі має сумніви щодо свого подальшого перебування у вашій країні. Один із наших основних напрямів діяльності — корпоративна банківська справа — у теперішніх ринкових умовах в Україні є неприбутковою або ледве прибутковою, і наше найближче майбутнє не дуже втішає. Але всі ми широ прагнемо покращити імідж України. Вона заслуговує на це!

**Микола Виноградов,
голова правління Першого
українського міжнародного банку:**

— Хочу наголосити на необхідності консолідації зусиль усіх операторів українського ринку пластикових карток, більшої уваги з боку державних структур до банків, котрі власними силами розвивають нову й ефективнішу модель грошового обігу, поєднуючи свої інтереси з інтересами українського суспільства.

Анатолій Волок, президент Регіон-банку:

Хочу звернути вашу увагу на проблему, яка постане перед нами найближчим часом: інтернет-технології. У банках вони з'явилися 2–3 роки тому. В деяких розвинутих країнах у віртуальних інтернет-технологіях обробляють близько 20% трансакцій. Гадаю, наші клієнти — суб'єкти господарювання України —

використовують такі технології для роботи з інтернет-банками. Але, на жаль, не з українськими.

Юрій Блащук, голова правління ВАБанку:

— Щоб добитися стійкого економічного зростання, необхідні системні зусилля всіх зацікавлених сторін. Насамперед я маю на увазі вдосконалення інструментарію та спрямування грошово-кредитної політики НБУ. Національний банк має змогу активізувати свою роль як інвестиційного центру держави. Серед першочергових завдань політики НБУ — відновлення ринку державних цінних паперів та проведення на ньому операцій з метою підтримання короткострокової ліквідності комерційних банків. Крім того, необхідно розробити й найближчим часом запровадити інструменти рефінансування довгострокових активів.

**Ігор Гіленко,
голова правління АКБ “Надра”:**

— Сьогодні в банках України практикують дві системи обліку. Звісно, вони мають одну операційну систему, але різний вихід і побудовані на різній ідеології. Мовиться про систему “рідної”, звичної для нас звітності, балансу, бухгалтерії та про систему, побудовану на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку. Наша звична система навіть після її трансформування значною мірою спрямована на визначення прибутку. Інша ж, опанована недавно, спрямована на визначення фінансових результатів. Співіснування цих двох систем обліку спричиняється до непрозорості банків.

**Антоніна Паламарчук,
віце-президент АУБ:**

— Негативні тенденції у законодавстві, які впливають на розвиток підприємництва, простежуються в нас давно, але сьогодні вони стають загрозливими. В нашій країні посилюється тиск контролюючих, силових структур та податкової адміністрації, які постійно нагадують: капітал втікає за кордон, да-

вайте вибудуємо паркан, щоб цього не допустити, давайте все проконтролюємо. При цьому не аналізуються причини, які провокують відлив капіталів, не розробляються заходи боротьби з цим. Натомість виникла небезпека знищення самого інституту банківської таємниці.

ЗВЕРНЕННЯ УЧАСНИКІВ ІХ З'ЇЗДУ АСОЦІАЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ ДО ВИЩОГО КЕРІВНИЦТВА ДЕРЖАВИ

Учасники ІХ з'їзду Асоціації українських банків, схвалюючи і підтримуючи стратегічний курс економічного і соціального розвитку на 2000—2004 роки, оголошений Президентом України, а також Програму діяльності Кабінету Міністрів України “Реформи ради добробуту”, вважають своїм стратегічним завданням максимальне стимулювання кредитами вітчизняного виробництва, а також надання широкого спектра банківських послуг з метою його розвитку.

Для виконання цього завдання не-

обхідно створити належні економічні, фінансові та юридичні передумови, які можуть бути вирішенні шляхом:

1. Удосконалення законодавства з питань банківської та господарської діяльності, в якому було б закріплено пріоритетне право кредитора (банку) на безумовне повернення наданих у кредит коштів, підвищено відповідальність позичальника за повернення боргу, підвищено статус застави як реального інструменту гарантії повернення кредитів, спрощено порядок банкрутства підприємств-неплатників із метою прискорення і створення реальних умов повернення боргу.

2. Неухильного дотримання органами державної влади і всіма суб'єктами господарювання норм Конституції та чинного законодавства України та вироблення ними стратегії діяльності, спрямованої на економічне зростання.

3. Підвищення відповідальності органів державної влади за реалізацію державної політики економічного зростання та створення умов, у тому числі за рахунок удосконалення податкового законодавства, для формування реаль-

ного платоспроможного позичальника.

4. Здійснення заходів щодо ліквідації дебіторсько-кредиторської заборгованості, реструктуризації та погашення заборгованості державних підприємств і Мінфіну за кредитами.

5. Забезпечення об'єктивної, неупередженої оцінки діяльності банківської системи та її працівників, недопущення необґрунтovаних висновків і кваліфікації їх дій як злочинних до винесення відповідного рішення судовими органами.

6. Вжиття відповідних заходів для підвищення довіри всіх верств суспільства до влади і банківської системи, що дасть змогу збільшити залучення вільних коштів у банківський обіг.

Учасники з'їзду заявляють про свою відданість стратегії економічного зростання і про готовність сприяти її реалізації та просить Президента України, Верховну Раду України і Кабінет Міністрів України рішуче і активніше реалізувати розроблену стратегію.

Світлана Компанієць,
“Вісник НБУ”.

Фото Владислава Негребецького.

Хроніка /

Довіра до банків – довіра до держави **Із прес-конференції в Національному банку**

У рамках відзначення Х річниці створення Асоціації українських банків відбулася зустріч провідних вітчизняних банкірів із Президентом України Л.Д.Кучмою, на якій обговорювалися актуальні питання подальшого розвитку банківської системи країни.

Аргументовані пропозиції та рекомендації фахівців банківської справи лягли в основу прийнятого незадовго після цієї зустрічі Указу Президента України “Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень”¹.

З нагоди прийняття цього важливо-го для банківської системи документа в Національному банку України в середині липня відбулася прес-конференція, на якій ішлося про шляхи реалізації по-

ставленних вказів завдань.

— Серед них одне з найголовніших — повноцінне кредитування вітчизняними банками реального сектора української економіки, — зазначив заступник Голови Національного банку України Я.Ф.Солтис.

Проаналізувавши макроекономічні параметри розвитку економіки у першому півріччі 2000 року, зокрема результати діяльності банківської системи держави, він зауважив, що нині склалися сприятливі передумови для посилення позитивних тенденцій у напрямі економічного зростання, а відтак — і у сфері зміцнення фінансово-кредитної системи, відновлення довіри до вітчизняних банківських установ з боку головного потенційного інвестора — населення країни.

— Довіра до українських банків — це довіра до нашої держави, — сказав Я.Ф.Солтис. — Статистичні дані свідчать про те, що вона є. Лише за 6 місяців нинішнього року обсяг кредитного портфеля вітчизняних банків зрос на

30%. Якщо такі темпи вдастся зберегти, до кінця року зростання може досягти 60%.

Суттєво збільшилися обсяги вкладів у національній валюті. А це — реальне надходження коштів у економіку.

Обсяг кредитних вкладень комерційних банків у вітчизняні підприємства за шість з половиною місяців зрос на 56.4% (з 5.7 млрд. грн. на початку року до 8.3 млрд. грн. за станом на 15.07.2000 р.). Це без перебільшення — надзвичайні темпи.

Закономірно, що гривня останнім часом демонструє відносну стабільність: за шість з половиною місяців її девальвація становила лише 4.26%. Якщо така тенденція збережеться, національна валюта до кінця року подешевшає не більш як на 10%. Для України це велими непоганий показник.

Указ Президента відкриває додаткові можливості зробити позитивні тенденції незворотними. І вітчизняні банки зобов'язані скористатися цим шансом.

¹ Указ Президента України від 15 липня 2000 р. №891/2000 “Про заходи щодо зміцнення банківської системи України та підвищення її ролі у процесах економічних перетворень” у повному обсязі публікується в № 9 додатка до “Вісника НБУ” “Законодавчі і нормативні акти з банківською діяльністю” за 2000 рік.

Теоретичні аспекти /

Управління активами й пасивами банку — значить заздалегідь оцінювати ймовірність того, що банк може зазнати збитків за своїми операціями чи виявиться неспроможним виконати власні зобов'язання. Виважене управління дає змогу оцінити, який дохід банк має отримати від активних операцій, враховуючи існуючі процентні ставки за залученими коштами. Для таких розрахунків використовуються аналіз спреду та розривів у термінах погашення активів і пасивів. Відтак керівництво банку досягає бажаного результату, тобто збільшуються прибутки, зростає капітал банку. У цій статті автор висвітлює теоретичні аспекти, а також різні етапи процесу управління активами й пасивами.

Олександр
Романенко

Провідний економіст відділу інспектування управління нагляду за великими банками департаменту пруденційного нагляду НБУ

Управління активами та пасивами у процесі керівництва комерційним банком

Управління активами й пасивами — це скоординована робота з банківським балансом на засадах урахування альтернативних сценаріїв зміни ставки процента та стану ліквідності банку. Інструментарій — відповідний: інформаційні системи, моделі планування, моделювання або аналіз різних сценаріїв, щомісячні огляди та спеціальні звіти. По суті, управління активами й пасивами можна розглядати як складову стратегії банку, спрямовану на довгострокові цілі, але достатньо гнучку, аби пристосуватися до щоденних змін.

Управляючи активами й пасивами, комерційні банки задовольняють власні потреби та потреби клієнтів у ліквідних коштах. Але якщо процес управління ліквідністю зорієнтовано на управління пасивами (тобто на купівлю активів на ринку для забезпечення ліквідності), то процес управління активами й пасивами передбачає прибуткове розміщення залучених коштів на такий термін і за такою ціною, які б давали змогу отримувати достатні надходження готівкових коштів і в такий спосіб уникнути будь-яких проблем із ліквідністю.

Управління пасивами — це залучення коштів шляхом розміщення боргових зобов'язань на відкритому ринку або їх накопичення на поточних та депозитних рахунках.

ДВА ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Існує два підходи до управління активами та пасивами:

— бухгалтерський (зорієнтований на чистий прибуток);
— економічний (спрямований на управління ринковою вартістю власного капіталу банку).

Для **бухгалтерської моделі** оголошений річний прибуток банку є основним мірилом цінностей. Чистий процентний дохід (тобто процентний дохід, зменшений на процентні витрати) — це, так би мовити, “кров” банку. І основна стратегічна мета управління активами та пасивами — це прагнення ма-

Управління активами та зобов'язаннями передбачає прибуткове розміщення залучених коштів на термін і за ціною, які б давали змогу отримувати достатній обсяг готівки, а відтак — уникнути проблем із ліквідністю

ксимізувати чистий процентний дохід при заданому рівні ризику або мінімізувати ризик при заданому рівні чистого процентного доходу.

Основу бухгалтерської моделі становить така формула:

$$\Delta \text{ЧПД} = \Delta \text{СП} \times \text{ГЕП} = \Delta(\text{ЧА} - \text{ЧП}),$$

де $\Delta \text{СП}$ — зміна ставки процента,

ГЕП — різниця в обсягах активів та пасивів, чутливих до процентної ставки, з одним терміном погашення.

Отже, це рівняння відображає зв'язок між зміною ставки відсотка та зміною чистого процентного доходу.

В основі бухгалтерської моделі управління активами та пасивами — чистий процентний дохід (ЧПД), або надходження. Коли необхідно порівняти показники кількох банків, використовують показник “чиста процентна маржа”, який можна розрахувати за

формулою:

$$\text{ЧПМ} = \text{Чистий процентний дохід} / \text{Середні дохідні активи} = \text{ЧПД} / \text{СДА}.$$

Оскільки ЧПД дорівнює різниці між процентним доходом і процентними витратами, ЧПМ можна розглядати як спред за дохідними активами — звідки й термін “управління спредом”. Це одна зі стратегій управління активами та пасивами. У знаменнику наведено вище рівняння фігурують середні дохідні активи, що дає змогу порівняти знаменник із чисельником.

Рівень та зміни чистої процентної маржі банку можна характеризувати як первинні фактори, що впливають на співвідношення “ризик — дохідність”. Чиста процентна маржа — це функція чутливості до зміни процентної ставки, обсягу та структури дохідних активів і зобов'язань.

$$\text{ЧПМ} = f(\text{проценти, обсяги, структура}).$$

Чистий процентний дохід та чиста процентна маржа служать орієнтирами в управлінні активами й пасивами, яке, власне, і зводиться до управління гепом (розривом) між чутливими до процентної ставки активами (ЧПА) та зобов'язаннями (ЧПЗ). Міжнародною банківською практикою визнано, що актив або пасив — чутливі до процентної ставки, якщо термін їх виконання — 90 днів або менший.

Геп можна розрахувати за формулою:
 $\text{Геп} = \text{ЧПА} - \text{ЧПЗ}.$

Коли банк має нульовий геп (тобто ЧПА = ЧПЗ), це означає, що активи та пасиви у його балансі погоджені за термінами. Таким чином, один із підходів до управління ними — це стратегія погодження термінів. Мета такої стратегії — збереження нульового ге-

пу, або геп-відношення рівного одиниці. Геп-відношення можна розрахувати за формулою:

$$\text{Геп-відношення} = \text{ЧПА}/\text{ЧПЗ}.$$

У практиці українських банків чутливі до процентної ставки пасиви перевищують чутливі до процентної ставки активи, тобто банки мають від'ємний геп.

Але, на жаль, стан нульового гепу цілком не виключає ризику, пов'язаного зі зміною ставки відсотка, бо зміни відсоткових ставок за активами й пасивами не завжди вдається узгодити. Оскільки процентні ставки за кредитами встановлюються керівництвом банку на різні терміни, у разі стрімкого підвищення ставок за залученими коштами прибуток банку зменшиться. Проте коли процентні ставки за пасивами знизяться, його прибуток зросте, бо частина позичальників сплачуватиме проценти за кредит на підставі укладених раніше угод.

Крім того, постійно відбуваються структурні зміни у складі активів та пасивів, які також не сприяють досягненню нульового гепу. Приміром, зростає кредитний портфель банку та водночас розміщаються короткотермінові депозитні сертифікати банку, або збільшується обсяг залучених міжбанківських кредитів.

Розглянемо інший приклад управління гепом: ЧПА перевищують ЧПЗ. Таке становище можна визначити як додатний геп. Записане формулами, вони матиме такий вигляд:

$$\text{ЧПА} - \text{ЧПЗ} > 0;$$

$$\text{ЧПА} / \text{ЧПЗ} > 1.$$

Якщо, наприклад, чутливі до процентної ставки активи банку (ЧПА) становлять 250 млн. грн., а чутливі до процентної ставки зобов'язання (ЧПЗ) — 200 млн. грн., то геп становить +50 млн. грн., а геп-відношення 1.25.

Третя (цілком протилежна) ситуація, коли ЧПЗ перевищують ЧПА, — досить типова для української банківської практики. Більшість залучених коштів мають короткий термін погашення, а велика частка кредитів у кредитному портфелі банків — довгі фактичні терміни погашення внаслідок постійних процедур пролонгації та істотної частки нестандартних позик у кредитному портфелі. Банки змушені вдаватися до систематичних пролонгацій наданих кредитів з огляду на нестабільне фінансове становище позичальників. Від'ємний геп визначається такими рівняннями:

$$\text{ЧПА} - \text{ЧПЗ} < 0;$$

$$\text{ЧПА} / \text{ЧПЗ} < 1.$$

Коли облікова ставка НБУ зростає, від'ємний геп створює значні ліквідні та

Імітаційна модель управління активами та пасивами банку				
Терміни	Активи	Пасиви	Геп	Капітал
до 7 днів	20	55	-35	—
7–31 день	45	75	-30	—
32–92 дні	15	25	-5	—
93–183 дні	35	20	15	—
184–365 днів	50	15	25	—
Понад 1 рік	70	5	65	—
Усього	235	195	40	40

процентні ризики. Свідченням тому — кризи, в які іноді потрапляють українські банки (всі разом або окремо).

Підіб'ємо підсумки. **Бухгалтерська модель** є орієнтованою на чутливість оголошеного прибутку до несподіваних змін ставки відсотка, які викликають зміни чистого процентного доходу. Погане управління процентним ризиком може привести до зменшення прибутків банку та проблем, пов'язаних із ліквідністю і платоспроможністю.

В **економічній моделі** також детально розглядається чутливість активів банку до процентного ризику, але в дещо іншому розрізі. Предметом дослідження є фактична вартість активів, тобто їх

Чистий процентний дохід і чиста процентна маржа — це орієнтири в процесі управління активами та пасивами, який зводиться до управління гепом між чутливими до процентної ставки активами й зобов'язаннями

ціна в тому разі, коли ці активи вдалося сек'юритизувати та продати на відкритому ринку. Цей аспект дуже важливий, адже вивчення ринкової ціни активів банку дає змогу оцінити ризик поточній ставки процента і передбачити майбутні прибутки або збитки.

Оскільки кожен із підходів (бухгалтерська та економічна модель) пов'язаний із важливою інформацією щодо стану банку, їх слід розглядати у взаємозв'язку.

Економічна модель дає змогу оцінити розмір власного капіталу банку шляхом вивчення стану його ліквідності. Во ринкова ціна капіталу банку — це просто різниця між ринковою ціною активів та пасивів. Вона допомагає оцінити ризиковість дисконтованих потоків готівкових коштів. Із точки зору управління активами та пасивами, в економічній моделі акцент робиться на чутливості власного капіталу банку до зміни ставки процента в усьому обсязі залучених ним коштів. Горизонт прогнозування за економічною моделлю ширший, бо охоплює більший термін, ніж передбачається за бухгалтерською

моделлю. Крім того, за допомогою економічної моделі розглядається позабалансова діяльність банку.

ЕТАПИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ

Тепер розглянемо чотири основні складові управління активами та пасивами:

- 1) розрахунок суми гепу в гривнях;
- 2) прогнозування процентної ставки;
- 3) планування прибутку;
- 4) дослідження різних стратегій.

Розрахунок суми гепу в гривнях.

Щоб розрахувати суму гепу, слід визначити необхідний для цього проміжок часу. Форма звітності НБУ № 631 встановлює для комерційних банків межі такого розрахунку гепу: до 7 днів, від 8 до 31 дня, від 32 до 92 днів, від 93 до 183 днів, від 184 днів до року, понад один рік. Такі терміни цілком прийнятні для координації з річним планом банку.

Для прикладу розглянемо спрощений баланс гіпотетичного банку. На перший погляд, значний ризик для банку становлять зобов'язання з терміном погашення до 92 днів. У дійсності ж клієнти здебільшого не поспішають отримати свої кошти з банку, а продовжують термін дії депозитної угоди. Ситуація, коли вкладник розміщує кошти на місяць, а потім постійно продовжує термін дії депозитної угоди, викликана, певно, тим, що в умовах нестабільного українського фінансового ринку клієнти прагнуть мати впевненість у тому, що при бажанні вони отримають свої кошти найближчим часом. Крім того, якщо облікова ставка НБУ зросте, вони зможуть добитися підвищення процентної ставки за вкладом після припинення терміну дії старої депозитної угоди.

Наведена вище таблиця дає змогу оцінити ризик потенційного відпливу коштів, або ліквідний ризик на будь-який період. Подібні розрахунки допомагають також оцінити розмір капіталу банку за різних сценаріїв його розвитку.

Прогнозування процентної ставки.

Такий прогноз необхідний для досягнення прибутку. Довготермінова м-

та полягає в тому, щоб, узгодивши ставку процента за активами й пасивами, забезпечити прибуткову діяльність банку. Оскільки управління гепом є складовою частиною управління активами й пасивами, планування процентної ставки дає змогу вчасно побачити проблеми, які можуть виникнути в майбутньому, та адекватно на них відреагувати. Інакше банку доведеться приймати поквапливе рішення в процесі управління активами та пасивами, і, певно, воно буде гіршим, ніж розраховане заздалегідь, на основі передбачених потреб банку в ліквідних коштах.

Планування прибутку.

Обсяги коштів, які можна залучити й розмістити, та процентні ставки, визначені у двох попередніх блоках, є основою для третього блоку — планування прибутку. Воно дає змогу керівництву банків зазирнути у майбутнє. Оскільки основна мета цього передбачення — дослідити вразливість банку відносно можливої зміни процентної ставки, важливо спрогнозувати кілька ймовірних сценаріїв. Як мінімум, банку варто прорахувати найкращий, найгірший та найбільш вірогідний варіанти.

Дослідження різних стратегій.

Усі попередні блоки на цій стадії належить дослідити з точки зору відповідності стратегічним планам банку. Його керівництву необхідно прийняти рішення щодо стратегії ціноутворення, вибрати напрями розміщення коштів, визначити валюту балансу та її зростан-

ня, обсяг позабалансової діяльності. Моделювання руху активів і пасивів буде ефективним інструментом управління, якщо: по-перше, короткотермі-

ком та ризиком ліквідності. Воно здійснюється шляхом аналізу та управління гепом, а також термінами, на які банк залучає або розміщує кошти. Цей аналіз проводиться на підставі розрахунку імітаційних моделей управління активами й пасивами.

Імітаційні моделі допомагають розробляти прогнозні баланси банку та прогнозні звіти про доходи й витрати. Це дає змогу керівництву банку досліджувати зміну показників процентного ризику за різних економічних умов. Імітаційна модель дає відповідь на три запитання:

- 1) який фінансовий стан банку зараз?
- 2) які зміни фінансового стану банку можливі?
- 3) як банк може досягти власних стратегічних цілей?

Фінансовий стан банку значною мірою залежить від здатності його службовців, відповідальних за управління активами й пасивами, точно передбачити допустиму процентну ставку за активними операціями. Інакше кажучи, виважена та обережна політика в галузі управління коштами банку має бути зорієнтована на послаблення негативних наслідків зміни ринкової процентної ставки. У іншому разі банк матиме недостатні надходження від активних операцій, тобто не зможе досягти прибуткової діяльності. А це в свою чергу приведе до втрати капіталу та примусової ліквідації комерційного банку.

новий портфель активів та пасивів буде оптимізовано до оптимального співвідношення “ризик — дохідність”, а подруге, керівництво банку володітиме інформацією, за якою воно зможе оцінити, чи погоджено напрям руху коштів зі стратегічним планом розвитку банку. Відтак можна успішно коригувати напрям розвитку банку.

ЗНАЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ ДЛЯ БЕЗПЕРЕБІЙНОЇ РОБОТИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Також, можемо стверджувати, що мета управління активами й пасивами — це управління процентним ризи-

Банк і ринок

Ощадна справа та Ощадний банк України: історія і сьогодення

ЗАРОДЖЕННЯ І РОЗВИТОК ОЩАДНОЇ СПРАВИ

Ощадна справа — суспільна діяльність, безпосередньо пов’язана із заощадженням, накопиченням і використанням грошей. Кожна людина, від студента до пенсіонера, має бути зацікавлена в розумному заощадженні та збільшенні своїх статків.

Точно встановити, де саме було відкрито першу ощадну касу, де, власне, зародилася ощадна справа, історикам

поки що не вдалося. Одні вважають, що це сталося наприкінці XVII — на початку XVIII століття у Німеччині, інші схильні вважати батьківчиною ощадних кас Великобританію.

Україна не претендує на першість, проте ощадні каси на її території виникли теж дуже давно — майже одночасно із західноєвропейськими. Відомо, що в першій половині XVIII століття заощадження приватних осіб — мешканців західних регіонів України — приймали окружні каси губернаторства.

Структура залучених коштів населення та юридичних осіб в Ощадбанку України за станом на 01.01.2000 р.		
Залучення	Залишок, тис. грн.	Питома вага в загальній сумі залучених коштів, %
Вклади населення, всього	935 945	90
У тому числі:		
до запитання	634 319	61
строкові	301 626	29
Кошти суб'єктів господарювання	94 091	9
Кошти бюджету та позабюджетних фондів України	10 195	1
Усього	1 040 230	100

Згідно зі спеціальним цісарським привілеєм у Львові 1843 року започатковано діяльність Галицької ощадної каси, яка мала гасло: "Працюй та зберігай". Гарантом повернення за першою вимогою коштів та своєчасної виплати вкладникам процентів був Крайовий Сейм.

На відміну від Західної України, на Сході ощадних кас було небагато і розміщувалися вони переважно у великих містах. За рік до появи Галицької ощадної каси подібну установу (першу на Південному Сході України) відкрито в Одесі. Примітною особливістю тогоджасних східноукраїнських ощадкас було те, що вони не надавали позичок приватним особам. Залучені у населення кошти спрямовувалися виключно на підтримку державного кредитування. Так тривало до прийняття у 1895 році нового статуту ощадкас, згідно з яким вони офіційно набули статусу державних. Цікаво, що клієнт мав право робити внески у будь-якій частині імперії. До того ж право користуватися ощадкнижкою мали й неповнолітні. У 1889 році на Лівобережній Україні налічувалося 125 ощадних кас (більшість — у Чернігівській губернії), які діяли при скарбницях. Самостійними установами ощадкаси були лише в Києві, Харкові, Одесі та деяких інших містах.

Війна 1914 року негативно вплинула на фінансово-банківську систему Західної України. Перерозподіл території привів до руйнування єдиної мережі кас, яка певною мірою відновилася лише після 1924 року.

На Східній Україні впродовж 1917—1921 років ощадкаси взагалі було ліквідовано. Їх відновлення розпочалося 1922 року після входження України до СРСР.

Радянські методи управління не могли не позначитися й на банківській справі — десь після 1932 року ощадкаси перетворилися на монопольні кредитні установи, які залучали грошові кошти населення в основному для державних потреб.

Друга світова війна спричинила закриття та евакуацію ощадних установ,

втрату книжок вкладників та інших документів. Діяли жорсткі обмеження щодо видачі готівки зі вкладів. Їх було скасовано 19 січня 1944 року.

Докорінні зміни в діяльності ощадкас відбулися 1963 року, після переведення мережі Держтрудощадкас СРСР у відання Держбанку. Із цього часу ощадкаси припиняють передавати кошти вкладів у держбюджет і використовують їх для створення єдиного союзного позичкового фонду (частка України в ньому, скажімо, у 1970 році становила 19.6%). 1972 року в мережі ощадкас запроваджується повний госпрозрахунок.

Наприкінці 70-х і особливо у 80-ті роки стрімко зростають доходи населення, а отже, й заощадження коштів. Сплеск інфляції призвів до спустошення крамниць, виникнення дефіциту споживчих товарів. Ситуацію не поліпшила проведена у 1988 році банківська реформа, в результаті якої змінилися хіба що вивіски: ощадкаси трансформувалися в установи Ощадбанку СРСР.

СТВОРЕННЯ ОЩАДБАНКУ УКРАЇНИ

1991 року Україна виходить зі складу Радянського Союзу і проголошує себе незалежною державою. На жаль, у процесі відокремлення Ощадного банку України від Ощадбанку СРСР виникли проблеми: залишки на вкладах, у цінних паперах і страхових полісах населення України залишилися в Росії, а в новоствореному банку автоматично з'явився внутрішній борг, який із часом збільшувався.

Після прийняття 20 березня 1991 року Закону України "Про банки і банківську діяльність" Ощадний банк України набув спеціального статусу. 31 грудня 1991 року Національний банк зареєстрував його як самостійну банківську установу — "Державний спеціалізований комерційний ощадний банк України".

В умовах економічної кризи, яка охопила всі сфери суспільного життя, Ощадбанк проявив гнучкість, зберіг

керованість своєї системи. Завдяки розвинутій мережі установ та кваліфікованим кадрам він успішно виконав покладені на нього завдання, пов'язані з приватизацією програмою, добре впорався зі своєю часткою роботи у процесі проведення грошової реформи 1996 року. Так, у ході виконання державної програми приватизації установами банку було відкрито понад 8 млн. депозитних приватизаційних рахунків та видано близько 38 мільйонів приватизаційних майнових сертифікатів.

Нині Державний ощадний банк України — один із найбільших у країні. В ньому трудиться понад 40 тис. чоловік — близько половини всіх працівників банківської системи України. У мережу Ощадбанку, якою охоплено всю територію країни, входить 25 регіональних управлінь, 489 відділень та 9 035 філій.

Банк контролює більше половини ринку особистих вкладів населення, операє понад 80 мільйонами рахунків, підтримує тісні зв'язки з багатьма іноземними банками (із 47 з них встановлено прямі кореспондентські відносини). Ощадбанк постійно контактує з німецькими ощадкасами, які мають великий досвід в ощадній справі, Фондом міжнародного співробітництва, Комітетом TACIS Європейської комісії. Банк є членом широко відомих у світі організацій Visa International, Europay International.

Щороку Ощадбанк виділяє кошти на благодійні заходи, зокрема 1998 року надано 147 тис. грн. на допомогу дітям-сиротам та самотнім людям похилого віку, реставрацію історико-культурних пам'яток, організацію фестивалю української пісні тощо. У 1999 році на благодійну та спонсорську діяльність передано 261 375 грн. Серед останніх благочинних акцій — надання коштів на підтримку діяльності Міжнародного благодійного фонду відродження Києво-Могилянської академії, реставрацію іконостаса Храму Дванадцяти Апостолів, фінансування програми Київського міського відділення Українського фонду миру "Обіди для бідних" та ряд інших.

Шоб удосконалити структуру й організацію управління банком та створити умови для реалізації державою прав власника, постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 1999 року Ощадний банк перетворено на відкрите акціонерне товариство "Державний ощадний банк України".

Ощадбанк — єдиний український банк, який має закріплений законом державну гарантію збереження вкладів громадян та їх видачі за першу вимогою.

Перелік послуг, які надає Ощадний банк України

1. Послуги банку за операціями в національній валюті	
Операції з розрахунково-касового обслуговування клієнтів:	
Для фізичних осіб	
Відкриття, закриття рахунків, оформлення заповітів та доручень за вкладами населення	Розслідування переказів
Плата банком за залишки на рахунках клієнтів	Для юридичних осіб та суб'єктів підприємницької діяльності без статусу юридичної особи
Розшук вкладів за запитами вкладників і спадкоємців	Приймання готівки (крім зношеної)
Видача коштів зі вкладу готівкою	Видача валюти готівкою з рахунку
Здійснення розрахунків за дорученням клієнтів за товари і послуги	Відкриття рахунку
Здійснення розрахунків за дорученням клієнтів-підприємців	
Переказ вкладів	Перекази
Видача платіжних документів	Зарахування коштів на рахунки клієнтів
Оплата чеків готівкою	Зовнішньоекономічна та інші перекази за дорученням клієнтів
Оформлення запиту про загублені розрахункові чеки та їх оплата готівкою	Зміна реквізітів і доповнення до переказу
Збереження цінних паперів	Анулювання переказу за вимогою платника
Приймання платежів	Запит про розшук переказу
Надання довідки про використання приватизаційних коштів на вимогу клієнта	Запит про підтвердження дати кредитування бенефіціара
Надання індивідуальних сейфів у тимчасове користування для збереження документів та цінностей	Конверсійні операції
Надання консультаційних послуг	Документарні операції для клієнтів Ощадбанку
Продаж ювелірних монет, уведених в обіг Національним банком України	Попереднє авізування акредитива
Для юридичних осіб	Авізування акредитива
Приймання всіх видів виручки клієнтів банку	Відкриття акредитива
Відкриття кореспондентських рахунків типу "Лоро" для українських банків	Підтвердження акредитива з урахуванням комісії за авізування
Плата за залишки на кореспондентських рахунках	Виконання акредитива (перевірка документів)
Відкриття поточних рахунків суб'єктам підприємницької діяльності	Переказ акредитива на користь іншого бенефіціара
Плата за залишки на поточних рахунках суб'єктів підприємницької діяльності	Зміна умов акредитива, в тому числі анулювання (за винятком збільшення суми)
Відкриття тимчасових рахунків суб'єктам підприємницької діяльності	Збільшення суми акредитива за імпортними операціями
Відкриття цільових рахунків суб'єктам підприємницької діяльності	Збільшення суми акредитива за експортними операціями
Плата за залишки на цільових рахунках суб'єктів підприємницької діяльності	Акцептування тратт або взяття на себе зобов'язань здійснити платіж, що був відкладений
Відкриття бюджетних рахунків	Встановлення розбіжності документів з умовами акредитива
Плата за залишки на рахунках бюджетів та бюджетних установ	Виконання рамбурсних вимог
Виписування чекових книжок	
Видача готівки	Документарне інкасо
Продаж бланків векселів	Приймання, відправка, передача документів на інкасо для акцепту та/або платежу
Безготівкові зарахування на вклади	Видача документів проти акцепту чи платежу
Приймання комунальних та інших платежів на користь юридичної особи, з якою укладено договір	Видача документів без акцепту чи платежу
Перевезення грошово-валютних цінностей, інкасация грошових коштів	Зміна умов інкасового доручення чи анулювання
2. Операції на фондовому ринку України	Конверсійні операції
Довірчі операції	Продаж валюти за заявками клієнтів на УМВБ
Обслуговування інвестиційних фондів	Купівля валюти за заявками клієнтів на УМВБ
Консультаційно-експертна діяльність	Купівля валюти за заявками клієнтів на міжбанківському ринку України
Операції з векселями	Зарахування коштів день у день за проведеними операціями в іноземній або національній валютах
Депозитарна діяльність	
Трансферні операції	4. Операції з банками-партнерами
Операції з корпоративними цінними паперами	Ведення кореспондентських рахунків "Лоро" банків-нерезидентів у національній валюті
Придання/продаж державних цінних паперів за рахунок клієнтів	Відкриття, закриття кореспондентського рахунку та видача письмового підтвердження
Відповідальне збереження державних цінних паперів	Зміна режиму рахунку та переоформлення юридичної справи на підставі заяви кореспондента
3. Послуги банку за операціями в іноземній валюті	Списання та зарахування коштів на кореспондентський рахунок
Операції з розрахунково-касового обслуговування клієнтів:	Надсилання виписок та авізо за кореспондентським рахунком по телексу, S.W.I.F.T.
Для фізичних осіб	Надсилання дубліката виписки та авізо по телексу, S.W.I.F.T.
Відкриття рахунків	Нарахування відсотків на кредитний залишок на кореспондентському рахунку понад 100 000 гривень
Плата за залишки на рахунках	Для банків-кореспондентів (за операціями в іноземній валюті)
Видача готівки іноземної валюти з рахунків (за винятком виплати переказів), у тому числі з відкритого в установі банку карткового рахунку за картками міжнародних платіжних систем	Відкриття рахунку
Приймання готівки іноземної валюти для зарахування на рахунок (за винятком зношеної)	Ведення коррахунку
Приймання на інкасо потерпіх та списаних купюр	Закриття коррахунку
Обмін однієї вільно конвертованої валюти на іншу вільно конвертовану валюту готівкою (постанова НБУ від 25.03.1996 р., № 68)	Нарахування відсотків на кредитний залишок за коррахунком
Видача дозволу (за формою 01)	Конверсійні операції
Приймання комерційних (іменних) чеків на інкасо	Купівля/продаж готівки іноземної валюти
Купівля (сплата) та продаж дорожніх чеків	Купівля/продаж іноземної валюти на УМВБ на МВР
Передача клієнтам чеків, надісланих із-за кордону	Видача виписок і кредитних авізо при здійсненні операцій
Приймання переказів за кордон	Видача дубліката виписки за запитом кореспондента
Сплата готівкою переказів з-за кордону, в тому числі з відкритого в установі банку карткового рахунку за картками міжнародних систем	Відповіді на запити респондента (для аудиторських фірм респондента) про операції за рахунком
Грошові перекази по системі Ощадбанку	
Приймання коштів для переказу в інші уповноважені банки України	Перекази
Сплата переказів, які надійшли з інших уповноважених банків України	Зарахування переказів
Приймання переказів у країн СНД за соціально значимими платежами	Перекази на користь клієнтів (не банків), якщо бенефіціар є клієнтом іншого банку:
Сплата переказів із країн СНД за соціально значимими платежами	Перекази "Bank to bank"

За матеріалами Ощадбанку.

Обмін досвідом /

Як за допомогою системи трансфертного ціноутворення налагодити контроль за ефективним використанням залучених банком ресурсів? У пропонованій статті автор розповідає про досвід Укрінбанку щодо втілення у практику результатів реалізації спільних консультаційних проектів, що фінансуються міжнародними організаціями, з метою поліпшення управлінського та внутрішнього фінансового контролю комерційних банків за допомогою саме системи трансфертного ціноутворення.

**Сергій
Соколовський**

Начальник фінансового управління АТ "Укрінбанк"

Методика оцінки основних фінансових операцій комерційного банку за допомогою системи трансфертного ціноутворення

БАНК ПОВИНЕН БУТИ ЕФЕКТИВНИМ

Те, що основною метою комерційної фінансової структури, якою є банк, не-залежно від форми власності (відкрите або закрите акціонерне товариство, чи товариство з обмеженою відповідальністю), є збільшення вартості акціонерного капіталу (пайового внеску), а отже, вартості банку — аксіома для більшості банківських фахівців. Сам факт створення комерційного банку означає, що його акціонери, вкладаючи власні кошти шляхом купівлі акцій, розраховують на ефективне їх використання. Це, з одного боку, має, як мінімум, забезпечити цілісність первинного внеску, а з другого — принести прибуток (у вигляді дивідендів чи за рахунок зростання ринкової вартості акцій). Крім того, банк як публічна фінансова установа постійно операє залученими коштами фізичних і юридичних осіб, обсяг яких у десятки разів перевищує його власний капітал. Зберігаючи кошти у банківській структурі, вкладники повинні бути впевненими в тому, що ризик їх втрати є мінімальним, що банк зможе своєчасно їх повернути, що в результаті оптимального поєднання ризику та прибутковості вони отримають відсотки. Таким чином, щоб виконувати взяту на себе перед акціонерами та вкладниками місію, першочерговим завданням менеджерів комерційного банку є постійний контроль за ефективністю фінансових операцій і пошука шляхів найефективнішого використання залучених ресурсів.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

В еволюції системи комерційних банків України досить чітко простежується кілька етапів, кожен із яких характери-

зується певним ставленням банківського менеджменту до оцінки ефективності фінансових операцій та результатів діяльності банку загалом.

Перший етап — початок створення комерційних банків, що збігається з періодом гіперінфляції в економіці України (1989—1995 pp.). Для цього етапу характерна надприбутковість банківського бізнесу, яка пояснюється насамперед такими чинниками:

- ◆ в умовах гіперінфляції найприбутковішими, а точніше — найменш збитковими, є види бізнесу, спроможні забезпечити найвищу швидкість обігу капіталу та утримати його в найліквіднішій формі — грошовій. Таким бізнесом є банківський, який пов’язаний з абсолютно ліквідним товаром — грошима;

- ◆ відсутність серйозної конкуренції на тлі швидко зростаючої кількості малих підприємств, існування державних та напівдержавних гігантів з ішо “невимитими” обіговими коштами. Саме вони були дешевою ресурсною опорою для більшості комерційних банків, що створювалися в цей час.

Зазначені чинники сприяли тому, що номінальна прибутковість банківського бізнесу (ми навмисно не говоримо про реальну прибутковість, яка потребує адекватної оцінки при порівнянні з темпами знецінення грошової маси в результаті інфляції) була надзвичайно високою. Маржа часто сягала 100 і більше відсотків. Банки сплачували акціонерам дивіденди у розмірі 200—500 відсотків річних. Проблемні кредити знецінювалися з такою швидкістю, що банки без особливого клопоту могли їх списувати. Легкість, із якою банкам вдавалося заробляти гроші, приводила до того, що потреби переймалися ефективністю фінансових операцій, пов’язаних із використанням ресурсів, просто не існувало. Основним мірилом

ефективності був балансовий прибуток — як різниця між 960-м та 970-м балансовими рахунками, а аналіз здебільшого закінчувався розрахунком загально-банківської рентабельності та визначенням структури доходів і витрат за основними складовими (кредити, депозити, валютообмінні операції, розрахунково-касові послуги тощо).

Другий етап (1996—1998 pp.) характеризується різкою зміною напрямів грошово-кредитної політики, стрімким приборканням інфляції та введенням доволі жорстких стандартів, які базувалися на засадах монетаризму. Швидка зміна умов ведення бізнесу — ліквідація товарного дефіциту, постійна нестача обігових коштів у більшості підприємств, посилення фіскального тиску тощо — привела до значного погіршення фінансового стану багатьох підприємств та банкрутства цілої низки комерційних банків “першої хвилі”. Банківський бізнес став низькорентабельним. У цей період значно знижується фінансова маржа, загострюються проблемами поганих активів, які перестають швидко знецінюватися, посилюються вимоги з боку Національного банку щодо виконання основних економічних нормативів, формується фонд забезпечення під проблемні кредити та суттєво загострюються для більшості банків проблеми ліквідності, ускладнені російською фінансовою кризою та відмовою держави своєчасно розраховуватися за ОВДП. Усе це привело до того, що на другому етапі розвитку системи комерційних банків України питання ефективного використання грошових потоків не набуло розвитку — але вже з іншої причини: в умовах, коли для значної частини комерційних банків головним завданням стало підтримання ліквідності та уникнення банкрутства за браком пла-тоспроможності, воно не було актуальним. За це чимало банків заплатили втра-

тою значної частки реального капіталу, і як результат — поточна збиткова діяльність. У цей період управління ресурсами будувалося так, щоб максимально стимулювати відповідні структурні підрозділи банку до швидкого залучення коштів та уникнення штрафних санкцій як із боку банків-кредиторів, так і з боку НБУ. Тому про вартість та кінцеву ефективність використання коштів часто навіть не йшлося.

Лише на **третьому етапі**, який почався 1999 року, проблема оцінки ефективності основних банківських операцій стала набувати першочергового значення. З одного боку, це пов'язано з досягненням основною частиною комерційних банків певної стабільності та їх адаптацією до сучасних умов фінансово-економічного середовища, а з другого — з посиленням серед них ринкової конкуренції, насамперед боротьби за акціонера, що актуалізувалася з огляду на недостатню капіталізацію банків. За цих обставин комерційний банк міг розраховувати на подальший розвиток та посилення своїх ринкових позицій, лише переконавши своїх нинішніх та потенційних акціонерів, інвесторів і вкладників у тому, що саме він забезпечить належне управління наданими йому в користування грошовими ресурсами — зможе не тільки постійно підтримувати адекватну ліквідність і мінімізувати ризики, а й досягти ринково привабливого рівня прибутку на інвестований капітал.

ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ОЦІНКОЮ ЕФЕКТИВНОСТІ

Виконання цього завдання на сучасному етапі розвитку банківської системи стимулює розробку нових форм і методів адекватної оцінки механізмів ціноутворення, бюджетування та стимулювання найприбутковіших видів банківського бізнесу. Кожен із зазначених напрямів — окрема масштабна проблема, тому зупинимося лише на деяких із них, а саме: на методиці оцінки ефективності основних банківських операцій за допомогою системи трансфертного ціноутворення. Зазначену тему опрацьовано фахівцями нашого банку спільно з радником відомої міжнародної аудиторської фірми "Pricewaterhouse Coopers" Джоном Штаубом у ході проекту, фінансованого за програмою Tacis та впровадженого в АТ "Укрінбанк". Зазначимо, що цей проект можна застосувати в будь-якому комерційному банку.

Формуючи банківські пасиви шляхом залучення акціонерного капіталу, інвестицій і депозитів та створюючи в подальшому на цій основі робочий портфель ак-

тивів, кожна банківська установа прагне розв'язати два стратегічні завдання:

1) створити та підтримувати збалансований і узгоджений за термінами повернення потік грошових коштів, неризиковий для ліквідності банку (завдання управління ліквідністю банківської установи);

2) максимально ефективно використати залучені кошти. Оскільки йдеться про вкладання ресурсів у проекти, що забезпечують найвищу рентабельність, необхідно відстежувати, щоб вкладення відповідали стратегії банку та не виходили за межі ризиків, які банк готовий узяти на себе.

Виконати ці стратегічні завдання можна лише за умови створення такої внутрішньої системи обліку вартості ресурсів, яка свідчить, що в банку немає безплатних ресурсів, а вартість залучених коштів не обмежується лише прямими відсотковими витратами, а включає плату за підтримання ліквідності й резервування коштів на коррахунку в НБУ. Банк, зацікавлений у власній прибутковості, має бути впевненим, що відсотки, які сплачуються за залучені кошти, є "справедливими", тобто він завжди у змозі інвестувати їх так, щоб забезпечити позитивну відсоткову маржу. Таким чином, слід по-всякчес зважати на дві основні ідеї:

◆ банк не залучає платні ресурси, щоб забезпечити арифметичне зростання балансу, сподіваючись на можливі ефективні вкладення у майбутньому;

◆ банк шукає альтернативні напрями використання коштів, щоб вкласти їх у найефективніші з точки зору інтересів акціонерів проекти.

Виконання цих завдань ускладнюється через певні організаційно-структурні труднощі. Вони виникають унаслідок того, що в більшості банків діяльність щодо залучення та використання коштів розподілено відповідно до їх організаційної структури: як правило, є управління-донори (управління з питань роботи із приватними клієнтами, управління з питань залучення ресурсів тощо) та управління, що створюють основну масу активів (управління корпоративного бізнесу, кредитне, інвестиційне тощо). Серед філій системних банків досить часто виникає певна поляризація: одні спеціалізуються на кредитуванні, використовуючи галузеві та регіональні особливості, інші активніше працюють над створенням ресурсної бази. Окрім місце посідає казначейство, яке підтримує задану загальнобанківську ліквідність, формує значний портфель активів і пасивів та постійно виступає в ролі своєрідних терезів, урівноважуючи то надлишкову, то недостатню ліквідність.

Таким чином, завжди стоїть питання:

як оцінити ефективність роботи підрозділів, що залучають пасиви і відповідно мають здебільшого лише витратні статті балансу, та ефективність використання цих пасивів іншими підрозділами для активних вкладень? Відповісти на цього можна лише за умови, що банку відома внутрішня вартість ресурсів, які він використовує, тобто визначивши трансфертну ціну.

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ — ОРІЄНТАЦІЯ НА РИНОК

Методики трансфертного ціноутворення — прогресивне надбання сучасного банківського менеджменту; їх використовує більшість провідних західних банків. Хоча існує кілька різних методів розрахунку, трансфертна ціна завжди має ринковий орієнтир. Вона не повинна бути результатом штучного розрахунку внутрішньої вартості дохідних активів чи собівартості платних пасивів банку, що не має виходу на реальну ринкову вартість вкладень та запозичень.

Трансфертне ціноутворення — це система оцінки внутрішньої вартості ресурсів у системі банку, зорієнтована на певний ринковий показник, відповідно до якої здійснюються операції з умовно-го використання ресурсів шляхом їх купівлі-продажу між казначейством та профіт-центраторами банку. Трансфертне ціноутворення вводиться з метою оптимізації політики банку щодо управління активами й пасивами, спрямованої на досягнення максимального рівня прибутковості робочих активів та капіталу акціонерів. Воно є обов'язковим елементом оцінки ефективності діяльності роботи профіт-центрів банку та розрахунку їх внутрішньої рентабельності. Трансфертне ціноутворення дає змогу обчислити не лише балансові доходи та витрати профіт-центрів банку, пов'язані із зовнішніми активно-пасивними операціями, а й номінальні доходи й витрати за трансфертною ціною, що виникають уже у процесі залучення та використання коштів. Таким чином упроваджується принцип: "Усі залучені банком кошти мають свою вартість, яку повинен відшкодовувати той підрозділ, котрий їх використовує". Щоб уникнути неефективного використання коштів банку, рівень трансфертних цін має бути достатньо високим. Менеджерам банку слід чітко усвідомлювати, де вони втрачають або можуть втратити дохід, коли свідомо йдуть на фінансування проектів за ставками, нижчими від трансфертних, або залучають ресурси за ставками, які перевищують установлені трансфертні ціни. Трансфертна ціна має не лише констатувати вартість ресурсів, за якими здійсню-

ються умовні розрахунки між казначейством та профіт-центрами, а й висвітлювати збиткові, низькорентабельні чи, на впаки, високодохідні банківські продукти.

Так, якщо банк кредитує корпоративних клієнтів у умовах високої волативності міжбанківського ринку, не маючи достатнього запасу ліквідності, трансфертна ставка вартості ресурсів повинна орієнтувати кредитні вкладення на таку ставку кредитування, яка щонайменше покриває можливі витрати банку в разі, коли він буде змушені шукати додаткові ресурси на міжбанківському ринку. Інший приклад: за умови надлишкової поточноЛіквідності банку трансфертна ставка не стимулюватиме залучення депозитів, якщо в банку бракує надійних заявок на кредитування, а поточні операції казначейства щодо розміщення надлишкових залишків не покривають його витрат, пов'язаних із залученням депозитів. Тобто повинен спрацьовувати основний принцип, який полягає в тому, що залучення платних пасивів економічно доцільне лише тоді, коли банківська установа не має надлишкової ліквідності й може гарантувати своєчасне вкладення зазначеных ресурсів із позитивною фінансовою маржею.

Щоб цей принцип виконувався, важливо правильно визначити ринковий орієнтир, який використовуватиметься при визначенні трансфертної ставки в системі. Слід зазначити, що це — досить складне завдання в умовах нерозвинутості фінансового ринку та відмови НБУ рефінансувати комерційні банки.

ТРАНСФЕРТНА СТАВКА

На нашу думку, орієнтирами можуть слугувати: ставки купівлі-продажу ресурсів на міжбанківському ринку, облікова ставка НБУ, ставки розміщення ОВДП на первинному або вторинному ринках. Головний критерій, якому вони повинні відповісти, — це можливість двосторонньої роботи банку за цими ставками — як щодо залучення, так і щодо розміщення ресурсів. При детальнішому розгляді зазначених орієнтирів з'ясовується, що всі вони, на жаль, можуть застосовуватися зі значними обмеженнями.

Так, облікова ставка НБУ може бути орієнтиром для визначення внутрішніх трансфертних цін лише тоді, коли Національний банк дійсно рефінансує комерційні банки, якщо їм бракує поточної ліквідності, або автоматично викуповує (шляхом проведення депозитних аукціонів) їх надлишкову ліквідність.

Ставки розміщення ОВДП також можуть бути орієнтиром, якщо постійно проводяться первинні аукціони та діє вторинний ринок, де можна купити й продати

ОВДП, та є впевненість у платоспроможності держави стосовно виконання своїх зобов'язань щодо їх своєчасного погашення.

Отже, вітчизняні реалії, на відміну від розвинутих країн із сталою фінансовою системою, не дають змоги розцінювати зазначені орієнтири як можливу базу для визначення трансфертних ставок. Чи не єдиним орієнтиром є нині ставки міжбанківського ринку кредитування (МБК).

Зазначимо переваги цього ринку:

- ◆ ставки МБК дуже чутливі до ринкової кон'юнктури і найреальніше характеризують потребу комерційних банків у грошах;

- ◆ за умов відносної стабільноті фінансового ринку МБК забезпечує значні обсяги ресурсів;

- ◆ МБК за сучасних умов — практично єдиний інструмент, використовуючи який, комерційні банки можуть реально вирішувати проблеми поточноЛіквідності;

- ◆ МБК працює за двома основними валютами — гривнею та доларом США.

До недоліків слід віднести:

- ◆ обмеженість строку залучення розміщення ресурсів. Діапазон термінів, за якими переважно працює ринок МБК, — від 1 дня до 1 місяця;

- ◆ мінімальні обсяги або цілковита відсутність попиту-пропозиції в разі фінансової кризи.

Визначивши принципи, яким повинен відповісти ринковий орієнтир, переїдемо безпосередньо до методики визначення ставки трансфертної ціни. На наш погляд, її слід поділити на ставку, за якою казначейство умовно купує ресурси, залучені підрозділами системи (ставку BID), та ставку, за якою казначейство умовно продає підрозділам (профіт-центрим) системи ресурси з метою їх подальшого розміщення на рахунку кінцевого позичальника (ставку OFFER). Трансфертну ставку слід також розрізняти за видами валют та термінами. Ми пропонуємо визначати два основні терміни для оцінки внутрішньої вартості ресурсів — ставки до запитання (O/N) та термінові ставки (терміном на 1 місяць і більше). При цьому ставки O/N використовуються для оцінки ресурсів до запитання (залишків на поточних рахунках, депозитів і кредитів терміном до 1 місяця). Термінові ставки використовуються для оцінки депозитів та кредитів строком понад 1 місяць.

Трансфертні ставки BID та OFFER можна визначати за таким алгоритмом:

$$BID = V_S - m - L,$$

де V_S — середня вартість коштів міжбанківського ринку на відповідний період;

m — маржа мінливості міжбанківського ринку;

$m = V_S - V_{bid}$ (V_{bid} — вартість купівлі ресурсів на міжбанківському ринку на відповідний період);

L — вартість дотримання нормативу обов'язкового резервування,

$L = V_S / (1 - S_r / 100) - V_S$ (S_r — норматив обов'язкового резервування НБУ);

OFFER — вартість розміщення коштів на міжбанківському ринку на відповідний період.

Аналогічні розрахунки можна використовувати також для визначення трансфертних ставок у доларах США, які коригуються необхідністю дотримання обов'язкового резервування у гривневому еквіваленті.

ВИСНОВКИ

Розраховані трансфертні ставки дають змогу:

1) стимулювати залучення платних ресурсів, необтяжливих для банку. Навіть за відсутності заявок на кредити або наявності ризиків щодо термінів залучення коштів і видачі кредитів казначейство завжди зможе розмістити їх на міжбанківському ринку з мінімальною маржею;

2) створювати єдині для всіх профіт-центрів умови залучення ресурсів. Щоб підтримати ліквідність або фінансувати свої програми, банк через казначейство встановлюватиме рівнозначну платню за залучення як міжбанківських депозитів, так і депозитів юридичних і фізичних осіб. Тобто він не платитиме за ресурси понад їх ринкову вартість;

3) завдяки встановленню базової ставки OFFER на рівні ставки продажу ресурсів на міжбанківському ринку стимулювати таке кредитування клієнтів або інвестування коштів у цінні папери, яке забезпечуватиме прийомні не меншу дохідність. (Враховуючи додаткову маржу кредитних або інвестиційних служб, такий рівень трансфертних ставок реально стимулюватиме більшу дохідність, ніж може забезпечити міжбанківське кредитування);

4) вищим менеджерам банку, приймаючи рішення про видачу кредиту (купівлю цінних паперів) із дохідністю, нижчою від рівня трансфертної ставки OFFER, чітко усвідомлювати, чим визначається втрата маржі та яким чином цю операцію можна відшкодувати в майбутньому;

5) оцінювати всі профіт-центри банку на об'єктивній ринковій основі, незалежно від їх спеціалізації, та рентабельність того чи іншого банківського продукту на ефективних ринкових засадах;

6) стимулювати їх оцінювати з точки зору ефективності лише таку діяльність, яка забезпечуватиме найвищий показник дохідності капіталу.

Концепції /

**Igor
Горячек**

Заступник начальника
управління реєстрації
та ліцензування банків НБУ

Автори узагальнюють кращий зарубіжний досвід створення і функціонування банківських кодексів для керівників банків, який можна використати для українського варіанта такого кодексу.

**Михайло
Венгер**

Головний економіст департаменту
пруденційного нагляду НБУ.
Кандидат економічних наук

Банківський кодекс для керівників банку

Успішна діяльність банківської системи має вирішальне значення для функціонування всієї економіки країни. Проте її діяльність в Україні може дати стабільні позитивні результати лише за умови проведення структурних реформ, спрямованих на досягнення сталого економічного зростання, впровадження ринкової економіки, зміцнення державних фінансів тощо.

Банки, звісно, діють не у вакуумі. Це — суспільні інститути. Вони впливають на стан економіки. Проте водночас і самі залежать від загального стану соціально-економічного середовища.

Важливою є роль керівників банків, які зобов'язані забезпечувати проведення всіх операцій у банківському секторі згідно із загальноприйнятими нормами ділового етики та відповідальності.

Управління банками — це безперервний процес вирішення їх керівниками потоку найрізноманітніших проблем і питань. Причому, робота відповідальних осіб банків оцінюється акціонерами, кредиторами, контрагентами, центральним банком держави та іншими контролюючими органами не лише за результатами діяльності, а й із точки зору оптимальності прийнятих управлінських рішень.

Національний банк України приділяє значну увагу якості банківського управління. Нормативними актами НБУ, які регламентують порядок створення й реєстрації комерційних банків, порядок надання ліцензій на здійснення банківських операцій, висунуті досить жорсткі кваліфікаційні вимоги до керівників банків та передбачено відповідні заходи стосовно підтвердження ними свого професійного рівня.

Щоб у банківській справі домінували принципи чесності, порядності, відкритості та відповідальності, забезпечувався високий рівень якості управління, вважаємо за доцільне розробити Банківський кодекс для керівників банків, який би визначав загальні стандарти щодо рівня освіти, досвіду, осо-

бистої етики, норм професійної діяльності.

У деяких країнах світу такий кодекс вводиться за рішенням центрального банку держави і застосовується щодо всіх осіб, які обіймають посади голів та членів виконавчого органу банку або претендують на ці посади. У рішенні, зокрема, зазначається, що керівники банків із метою підтримання репутації банківської системи на високому рівні зобов'язані провадити свою діяльність згідно з положеннями кодексу. Як правило, в ньому міститься застереження про те, що порушення вимог кодексу є предметом ретельного розгляду з боку центрального банку, наслідком чого можуть бути рекомендації щодо змін у складі виконавчого органу.

Здебільшого кодекс складається з трьох основних та трьох додаткових частин.

Основні стосуються структури правління, обов'язків правління в цілому та його членів; додаткові — управління системою внутрішнього контролю, аналізу відповідності кандидата службовим обов'язкам члена правління, випадків противправних та шахрайських дій.

Коротко зупинимося на складових кодексу.

ЧАСТИНА 1 (ОСНОВНА) Структура правління

Нерідко в банках виникає конфлікт інтересів вкладників та акціонерів. Управління ризиками з метою досягнення збалансованості цих інтересів є одним із найважливіших завдань, які стоять перед правлінням. Отож воно має бути сильним, незалежним, спроможним дієво регулювати діяльність банку. Сила правління — в його здатності приймати, попри тиск акціонерів, оптимальні управлінські рішення щодо роботи банку та забезпечувати активний контроль за його діяльністю.

Значущість правління полягає також у

тому, що воно:

- ◆ контролює стратегічний напрямок розвитку банку;
- ◆ визначає шляхи подальшої діяльності;
- ◆ забезпечує розробку планів;
- ◆ наймає працівників на керівні посади;
- ◆ визначає загальну політику керівництва;
- ◆ керує банківськими операціями;
- ◆ стежить за тим, щоб керівні особи банку відповідали своїм посадовим обов'язкам (зокрема, у ході зростання банку та запровадження складніших банківських операцій);
- ◆ аналізує ділову активність банку.

Правління банку самостійно визначає кількість членів, керуючись прагненням досягти оптимальних результатів діяльності, збалансованості ризиків, прибутковості банку тощо.

При доборі членів правління слід зважати на їх здатність самостійно приймати рішення, а також на ділову активність.

Правління має збиратися на засідання регулярно, цілковито контролювати діяльність банку, тримати в полі зору чітко визначеній перелік питань, які вирішуються лише ним, — таких, зокрема, як стратегія банку, корпоративний бізнес-план, погодження надання суттєвих позик та гарантій, придбання (продаж) цінних паперів, погодження звітів акціонерам тощо.

Ефективність роботи правління значною мірою залежить від продуктивності праці його членів, виконання покладених на них індивідуальних функцій. Однак обов'язки керівного органу банку виконує правління в цілому.

ЧАСТИНА 2 (ОСНОВНА) Обов'язки правління

Правління цілковито відповідає за стан справ банку, забезпечує його діяльність згідно з розробленими планами, дбає

про ефективний внутрішній контроль і якісне оперативне управління. Виникнення проблем у будь-якій із цих сфер свідчить про негаразди в роботі правління банку.

Зупинимося на обов'язках правління банку.

Забезпечення якісного менеджменту та його оцінка, підбір менеджерів.

Якісний менеджмент — найважливіший елемент прибуткового і стабільного банку. Кваліфіковані менеджери, які становлять оперативне керівництво банку, повинні володіти:

- ◆ досвідом роботи в банківських установах, зокрема, з питань планування майбутнього розвитку банку в середовищі, що безперервно змінюється;

- ◆ певним технічним досвідом щодо створення та забезпечення діяльності узгоджених із чинним законодавством систем і засобів контролю, спрямованих на втілення політики правління, а також на запобігання можливим збиткам;

- ◆ досвідом оперативного управління тощо.

Важливо, щоб правління та оперативне керівництво працювали як одна команда. При цьому обидві сторони повинні усвідмлювати, що менеджери працюють на правління, а не навпаки. Правління має аналізувати й перевіряти їх рішення.

До завдань правління входить також встановлення чітких процедур звітності менеджерів. Йому конче необхідна інформація про будь-які помилки або недоліки в системі управління банком. Відтак воно може вжити відповідних заходів, забезпечити нагляд за поведінкою менеджерів та інших спеціалістів, внести, при потребі, певні зміни в їх склад.

Розробка довгострокових планів та стратегії розвитку банку.

За швидких змін у банківському середовищі стратегія та планування набувають особливої важливості. Лише визначивши поточний стан банку та шляхи його подальшого розвитку, правління може з'ясувати, чи достатньо він має фінансових, кадрових, технологічних та організаційних ресурсів для виконання стратегічних завдань. Правління відповідає за розробку довгострокових планів, побудованих із усвідомленням майбутнього розвитку банку. За допомогою короткострокового планування стратегічні наміри трансформуються в конкретні завдання, вирішувані окремими підрозділами. Короткострокові плани розробляються оперативним керівництвом, а правління затверджує їх, переконавшись у їх здійсненості. Розроблені процедури визначають конкретні шляхи втілення політики банку. Крім того, правління забезпечує чітке роз'яснення цієї політики на всіх рівнях організаційної структури.

Забезпечення належного контролю за оперативною діяльністю банку.

Правління забезпечує контроль за щоденними робочими процедурами, оперативною діяльністю банку шляхом створення надійної системи внутрішнього контролю. Його завданням є захист ресурсів банку від зловживань, забезпечення надійності інформації, ефективності менеджменту тощо. Правління створює організаційну структуру, яка контролює всі види банківської діяльності. Час від часу воно перевіряє роботу цієї структури. Правління може контролювати діяльність банку також за допомогою внутрішнього аудиту. У разі тих чи інших збоїв у системі внутрішнього контролю воно має негайно вжити відповідних заходів.

Контроль за продуктивністю роботи.

Приймаючи рішення (щодо призначення керівників працівників, розробки політики банку, планів тощо), правління має орієнтуватися на підвищення продуктивності праці — однієї з найголовніших цілей та ключово-го індикатора діяльності керівництва. Засадою якості прибутків банку є висока якість його активів, стабільні джерела фінансування, знання ринку, на якому працює банк.

Управління ризиками.

Ризики — постійні супутники банківської діяльності, і цілковито запобігти їм майже неможливо. Тому до обов'язків правління входить контроль за всіма сферами діяльності банку, своєчасне реагування на сигнали небезпеки фінансовому стану банку, оперативне вжиття відповідних заходів. Політика правління стосовно позик та резервних фондів має орієнтуватися передусім на забезпечення довгострокової діяльності банку і лише потому — на забезпечення акціонерів певними прибутками.

Підготовка річних фінансових звітів.

До обов'язків правління входить також підготовка річних фінансових звітів, які відображають реальний стан справ у банку. Воно несе відповідальність за надання адекватних фінансових документів, на підставі яких можна дізнатися (з передбаченим рівнем точності) про фінансовий стан банку, зробити висновки щодо захищеності його активів. Така звітність певною мірою заобігає зловживанням та шахрайству.

ЧАСТИНА 3 (ОСНОВНА) Обов'язки членів правління

Членам правління необхідно:

Діяти з достатньою мірою ретельності та наполегливості.

Член правління як розсудлива та чесна людина має ретельно вести всі справи, завжди погоджувати свої дії з вимогами законодавства, запобігати кримінальним діям, уважно аналізувати доступні йому факти, які стосуються справи і необхідні для прийняття відповідного рішення, а також бути цілком переконаним у тому, що рішення приймається в інтересах банку.

Член правління несе індивідуальну фінансову відповідальність за збитки, завдані недбалим ставленням до справ.

Мати незалежний підхід до питань, які слід вирішити.

Член правління повинен приділяти достатньо уваги та часу виконанню своїх обов'язків, мати повну інформацію про стан справ у банку, брати участь у засіданнях правління, ретельно вивчати матеріали на передодні засідань правління, ставити запитання та вимагати пояснень, висловлювати незалежні судження в процесі прийняття рішення, знати результати аудиту та рекомендації наглядових органів.

Якщо член правління не погоджується з рішенням правління, він повинен заявити про це, формально зареєструвати та пояснити свою позицію.

Мати достатню інформацію про середовище, в якому працює банк.

Член правління повинен глибоко розумітися в банківській справі, діяльності інших секторів економіки, орієнтуватися в законодавчих та нормативно-правових актах, які регулюють діяльність банку, мати повну інформацію про оперативне середовище банку і, головне, ставитися до інтересів банку як до власних.

Це особливо важливо з огляду на значний обсяг регулятивних обмежень щодо комерційних банків. Члени правління повинні пересвідчитися в тому, що вони отримують повну інформацію за регулятивними актами і що їх контроль уbezпечить від порушень, які призводять до штрафів або вилучення банківської ліцензії.

Бути лояльним щодо інтересів банку.

Лояльне ставлення до інтересів банку відсуває на другий план особисті ділові інтереси або інтереси інших осіб. Отже, член правління має бути чесним у своїх відносинах із банком, а його особисті інтереси не повинні впливати на рішення правління. Він має заздалегідь надавати правлінню повну інформацію про свою участь у справі, яка може якимось чином зашкодити банку, або пересвідчитися, що всі операції у рамках подібної справи вважаються іншими членами правління незагрозливими для стану банку. Це стосується також зв'язків з іншими особами, зацікавленими у проведенні операцій.

Член правління не має права використовувати ті чи інші можливості в особистих інтересах, не запропонувавши їх банку, розкривати службову інформацію стосовно банку або його клієнтів. При цьому члену правління не забороняється мати ділові стосунки з банком або здійснювати операції, які можуть бути прибутковими для банку.

Член правління не може використовувати службове становище та кошти банку в особистих цілях.

Контролювати чіткість та ретельність ос-

нових банківських операцій.

Член правління дбає про те, щоб банк уникав небезпечних та незаконних операцій, тобто таких, які суперечать загально-прийнятим стандартам обережності у банківській справі та можуть спричинити завищений рівень ризику збитків або зашкодити банку якось інакше.

Не брати участі у справах, які можуть привести до кримінальної або адміністративної відповідальності.

Член правління може дозволяти оперативному керівництву банку лише ті дії, які дозволені банку законодавством. За фальсифікацію банківської документації, надання ресурсів банку для діяльності, що суперечить законам, підробку звітності та інші правопорушення член правління може бути притягнений до кримінальної відповідальності.

Участь особи, котра обіймає посаду члена на правління, у справах, операціях, схемах, процедурах, які мають відношення до банківських трансакцій, пов'язаних з обманом або шахрайством, вважається тяжким злочином.

У плані профілактики зловживань доволі дієвою є форма прийняття рішень у результаті дебатів. Практикування дебатів свідчить про здорову атмосферу в колективі, про відсутність диктату однієї особи. Об'єктивність суджень — одна із найважливіших передумов ефективної роботи правління. Рішення за підсумками дебатів, мають прийматися колективно. У випадках, коли рішення не збігається з особистою думкою члена правління, останній повинен погодитися з думкою більшості.

ЧАСТИНА 1 (ДОДАТКОВА)

Ефективне управління системою внутрішнього контролю

Відповідальність за ефективний внутрішній контроль повністю покладається на правління. Система внутрішнього контролю складається з таких основних частин.

Заходи щодо забезпечення відповідного середовища внутрішнього контролю.

Загальне середовище системи контролю охоплює стиль управління, корпоративну культуру та цінності банку. Правління встановлює достатні критерії внутрішнього контролю для того, щоб він нівелював вплив негативних внутрішніх та зовнішніх факторів на діяльність банку, а також упроваджує механізми управління системою контролю, до яких належать політика, структура та методи, застосовувані правлінням, відповідна організаційна структура банку, чіткий розподіл обов'язків і відповідальності у всіх сферах, бухгалтерські та звітні форми для своєчасного забезпечення правління небайдужою інформацією.

Процес ідентифікації основних ризиків.

Система внутрішнього контролю створюється з метою мінімізації банківських ризиків, уникнення ризиків помилок та втрати інформації. Щоб вона була ефективною, члени правління мають розумітися на банківських ризиках, уміти ідентифікувати їх та дієво реагувати на загрозу цих ризиків, упроваджуючи відповідну систему внутрішніх процедур. При цьому аналізується не лише поточна ситуація, а й потенційні ризики, які можуть виникнути в подальшій роботі або бути спровоковані ситуацією на ринку. Ідентифікація та оцінка ризиків і встановлення відповідних контрольних процедур провадиться керівництвом під контролем правління. Управління процесом здійснюється безпосередньо правлінням.

Основні інформаційні системи, які використовує банк.

Для встановлення достатнього контролю за ризиками правлінню необхідно використовувати надійну та своєчасну інформацію.

Основні процедури внутрішнього контролю.

Природа та порядок проведення процедур контролю банку повинні відображати можливість появи та важливість ризиків. Правління має забезпечити чіткість контрольних процедур. Цьому може сприяти формальний опис процедур та посадових обов'язків працівників, які відповідають за проведення контролю.

Контроль із боку правління за системою перевірок.

Функція внутрішнього аудиту може відігравати важливу роль у забезпеченні ефективного контролю в банку. Правління зобов'язане забезпечувати ефективність цієї функції, залучати до роботи у сфері внутрішнього аудиту спеціалістів, які мають досвід оцінки ризиків, встановлювати відповідні форми звітності щодо проблемних ланок, визначених внутрішнім контролем. Ці форми звітності необхідно захистити так, щоб забезпечити перманентність надання інформації про можливі випадки зловживань, протиправних дій або перевищень влади.

Правлінню необхідно також відпрацювати механізми контролю за результатами моніторингу внутрішніх та зовнішніх перевірок.

ЧАСТИНА 2 (ДОДАТКОВА)

Інструкція з аналізу відповідності кандидата службовим обов'язкам члена правління

Основним запобіжним заходом проти шахрайства та інших зловживань із боку осіб, які займають керівні посади в банку, є перевірка на відповідність службовим обов'язкам усіх членів правління. Кандидати мають продемонструвати акціонерам, наглядовим органам, іншим

зацікавленим сторонам, що вони відповідають своїм службовим обов'язкам і гідні займати посаду члена правління банку. Важливого значення набувають моральні якості претендентів, компетентність, самостійність мислення, порядність. Слід зважати й на те, як вплине той чи інший член правління на імідж банку з погляду клієнтів. Серед критеріїв добору — освіченість кандидата, досвід практичної роботи, зокрема в банківській системі.

ЧАСТИНА 3 (ДОДАТКОВА)

Протиправні та шахрайські дії

I осада члена правління належить до найважливіших у банківській сфері. Якщо немає предметного розподілу обов'язків між членами правління, з'являється ґрунт для зловживань в особистих інтересах шляхом надання позик для окремих асоційованих компаній тощо. Це шкодить банку, його акціонерам та вкладникам, оскільки він перестає бути незалежною комерційною компанією, а діє просто як джерело "дешевого" фінансування для акціонерів. Часом для прикриття незаконних операцій використовуються підроблені бухгалтерські документи. Член правління повинен стояти на сторожі інтересів банку, на перепоні небезпечним банківським операціям, дбати про відповідність діяльності банку чинному законодавству. Він також несе персональну відповідальність за збитки, спричинені банку через недостатню ретельність у справах із його боку. Належне ставлення до справ вимагає від члена правління обережної та обачливої участі від імені банку в операціях і ділових відносинах. Він не в праві провадити операції або вступати від свого імені в ділові стосунки, знаючи, що це може зашкодити банку. Прямий або непрямий дозвіл члена правління на знищення або фальсифікацію звітних документів, необхідних для аудиту чи роботи наглядових органів, розслідування діяльності банку, веде до кримінальної відповідальності члена правління. Його можуть притягти до відповідальності також за збитки, що сталися через недоліки в роботі системи внутрішнього контролю, які вже були виявлені внутрішнім чи зовнішнім аудитом або наглядовими органами, але так і не усунуті керівниками банку, зокрема певним членом правління.

* * *

Запропонована концепція Банківського кодексу для керівників може сприяти поліпшенню кадрового потенціалу комерційних банків, що є важливим фактором зміцнення довіри до банківських установ із боку клієнтів, передусім широких верств населення.

Нормативи /

Устатті автор ділиться своїми міркуваннями щодо можливостей вдосконалення механізму регулятивного впливу центрального банку на діяльність комерційних банківських установ шляхом оптимізації системи економічних нормативів та надання їй більшої гнучкості. Визначено основні напрями вдосконалення методів застосування показників платоспроможності, ліквідності та кредитного ризику з метою підвищення ефективності впливу НБУ на кредитну політику комерційних банків.

**Олександр
Дзюблюк**

Доцент кафедри грошового обігу та кредиту Тернопільської академії народного господарства.
Кандидат економічних наук

Основні напрями оптимізації регулятивного впливу на кредитну діяльність банківських установ в умовах перехідного періоду

Для становлення ринкових зasad господарювання в усіх сферах економічної системи потрібно докорінно реформувати регулятивний механізм впливу держави на діяльність суб'єктів ринку, зокрема у банківському секторі. Економічні інструменти — ключові важелі впливу держави на господарство в умовах функціонування ринкового механізму. Найважливіші серед них — грошово-кредитні методи організації регулятивного процесу.

Монетарна політика як одна з головних складових загальноекономічної політики держави визначається пріоритетами й цілями економічного розвитку — такими, як зростання економіки, стабільність цін, трудова зайнятість, стійкість платіжного балансу тощо. У цьому контексті найважливішим завданням центрального банку є забезпечення безінфляційного грошового обігу. Подолання у перехідний період інфляції справедливо вважають неодмінною передумовою успішного перебігу ринкових перетворень.

Проте подолання інфляції можна розглядати і як початковий етап процесу налагодження механізмів грошово-кредитного регулювання, за допомогою яких мають усуватися кризові явища (передусім виробничий спад), притаманні перехідній економіці. У такому разі основним завданням монетарної політики є сприяння переорієнтації потоків капіталів із фінансового у реальний сектор економіки. А це значною мірою залежить від можливостей центрального банку створювати належні стимули для комерційних банків щодо кредитного забезпечення процесу розширеного відтворення на мікрорівні, що в свою чергу потребує певної диференціації методів грошово-кредитної політики.

Йдеться передусім про гнучкіше застосування певних адміністративних важелів впливу (насамперед економічних нормативів діяльності) на функціонування банківської систе-

ми в цілому. Це має сприяти забезпеченню фінансової стійкості банківських установ, створенню передумов для того, щоб інвестування коштів у реальний сектор було рентабельнішим, аніж їх оборот на фінансовому ринку.

Система показників, які використовуються Національним банком України для регулювання діяльності банків (зокрема, з метою забезпечення їх платоспроможності), охоплює доволі широке коло нормативів, які нині поділяють на чотири групи: нормативи капіталу, ліквідності, ризику та відкритої валютної позиції. Виконання банківськими установами кожного з цих нормативів тією чи іншою мірою позначається на можливостях кредитування.

РЕГУЛЯТИВНІ МОЖЛИВОСТІ НОРМАТИВУ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ

Розглянемо конкретні показники, які безпосередньо впливають на стан кредитної активності банківських установ. Це, передусім, норматив платоспроможності (НЗ), а також нормативи ліквідності (Н5 — Н7) та ризику (Н8 — Н14). Їх основний економічний зміст полягає у встановленні граничних величин, співідношень певних статей активів і пасивів із метою підтримання належного рівня платоспроможності комерційного банку, що в підсумку визначає саму структуру його активів, а відтак і можливі напрями кредитної політики у плані розширення або звуження масштабів позичкових операцій.

Норматив платоспроможності визначає достатність капіталу банку для проведення активних операцій, зважених з урахуванням ризиків, характерних для різних видів банківської діяльності.

Обчислюється цей показник як співвідно-

шення власного капіталу (суми основного й додаткового капіталу, за мінусом відрахувань) і обсягу активів комерційного банку, які визначаються з урахуванням коефіцієнтів ризиків, установлених для різних груп активів залежно від імовірності втрати коштів. Економічний зміст нормативу платоспроможності полягає у встановленні ступеня участі власного капіталу банку в утворенні його активів.

Зрозуміло, можливості банку щодо розширення кредитних операцій визначаються не лише нормативними значеннями показника платоспроможності, а й діючою методикою обчислення обсягу власного капіталу та класифікацією рівнів ризику за різними групами активів. Тому безпосередній вплив даного нормативу на обмеження кредитної активності банківських установ визначається, з одного боку, адекватністю оцінки їх власних ресурсів, а з другого — встановленням оптимальних коефіцієнтів ризику для різних видів вкладень. Ці два фактори можна вважати основними у процесі вдосконалення методики застосування показника платоспроможності для регулювання позичкових операцій.

Нинішня практика обчислення обсягу власних коштів українських банківських установ наближена до методики, передбаченої Базельською угодою 1988 року. Згідно з нею обсяг власного капіталу банку визначається шляхом додавання розміру "стрижневого капіталу" (тобто основної частини власних коштів — акціонерного капіталу, відкритих резервів, які формуються з прибутку, а також нерозподіленого прибутку минулих років) та додаткового капіталу (неопублікованих або прихованіх резервів, так званих переоцінчих резервів, резервів для покриття сумнівних кредитних вимог, а також інструментів, яким притаманні ознаки і капіталу, і боргу — різного штибу безстрокові боргові зобов'язання та конвертовані облігації).

Донедавна основною відмінністю за-рубіжної та вітчизняної методик розрахунку власного банківського капіталу можна було вважати неврахування у наших обчисленнях частини залучених ресурсів, що налічують такі елементи, як привілейовані акції з фіксованим строком погашення, конвертовані облігації з правом обміну на акції, субординовані довгострокові облігації тощо. Проте після внесення Національним банком України відповідних змін і доповнень до "Інструкції про порядок регулювання та аналіз діяльності комерційних банків" (постанова Правління НБУ № 376 від 27.07.1999 р.) зроблено істотний крок до усунення цієї відмінності. Відтепер до складу власних коштів вітчизняних банків, окрім основного і додаткового капіталу, вносяться також обсяг субординованого капіталу, утвореного коштами, залученими банком на довгостроковій (не менше 5 років) основі.

Проте ні нормативними актами центрального банку, ні чинним законодавством не визначено, які ж фінансові інструменти можуть використовуватися для формування субординованого капіталу. Тим часом саме детальне регламентування механізму залучення банками коштів у формі довгострокових зобов'язань могло б стати важливою передумовою (насамперед у плані забезпечення належного правового поля) визначення банківськими установами оптимальних шляхів збільшення власних коштів, а отже, й посилення кредитної активності.

Зазначимо, що для комерційних банків власний капітал — не лише основа для збільшення ресурсної бази, а й важлива передумова розширення можливостей щодо нарощування обсягів активних операцій. Тому пошук джерел збільшення власних коштів є складовою організації управління банківськими установами. Основні серед зазначених джерел — додаткова емісія акцій та капіталізація прибутку. Проте ці форми збільшення власних коштів не завжди забезпечують швидке надходження додаткових ресурсів, позаяк випуск і розміщення акцій на фондовому ринку можуть залежати від тривалості процедури реєстрації та від організаційних витрат, а спрямування прибутку на поповнення власного капіталу — від рішень щорічних зборів акціонерів банку.

Що ж до облігацій (як однієї з основних форм субординованих зобов'язань банку), то вони можуть виявитися цілком прийнятним інструментом забезпечення потреб банківської установи в довгостроковому капіталі з метою фінансування розширення операцій. Основні переваги цієї форми мобілізації власних коштів комерційних банків такі.

По-перше, процедура реєстрації випуску боргових зобов'язань (облігацій) простіша порівняно з процедурами реєстрації майнових зобов'язань (акцій), які практикуються у більшості розвинених країн. По-друге, дохідність довгострокових зобов'язань бан-

ку (за купонами чи з дисконтом) є гарантованою, тоді як дивіденди за акціями залежать від динаміки банківського прибутку. По-третє, з'являється можливість поліпшити контроль і керування банком як акціонерним товариством, оскільки можна уникнути розпорощення контрольного пакету акцій серед багатьох власників (що відбувається, як правило, внаслідок численних емісій). По-четверте, власники облігацій мають ширші права щодо доходів і активів банку, ніж власники простих і привілейованих акцій (проте вужчі, ніж вкладники та інші кредитори).

Отже, випуск довгострокових облігацій можна вважати перспективним способом формування власних коштів комерційними банками нашої країни, а відтак і засобом суттєвого збільшення їх кредитного потенціалу як в абсолютному вираженні (в плані збільшення ресурсної бази), так і у відносному (з огляду на виконання регулятивних нормативів, встановлених НБУ). Що ж до стійкості даного виду пасивів, то її можна забезпечити шляхом рефінансування викупу облігацій, за якими закінчується строк позики, за рахунок нового випуску даного виду зобов'язань банку. У такому разі емісія облігаційних позик може виявитися доволі стійкою частиною додаткового капіталу в загальній сумі власних ресурсів комерційного банку і стати важливим джерелом нарощування останніх.

Другим важливим напрямом впливу на кредитну активність комерційних банків при розрахунку нормативу платоспроможності є регулювання рівня коефіцієнтів ризику, на які зважуються різні групи активів банківських установ, що в кінцевому підсумку визначає достатність їх власних коштів для реалізації кредитно-інвестиційних операцій, а відтак регулює можливості щодо обмеження або розширення цих операцій.

Щоб оцінити стан активів комерційного банку, їх поділяють на п'ять груп, залежно від ступеня ризику вкладень і можливості втрати ними частини своєї вартості. Рівні ризику Національним банком України встановлено за доволі простою схемою, яку, до речі, запропоновано Й Базельським комітетом — 0, 10, 20, 50 і 100%. Врешті, чим більшим є обсяг високоризикових активів, тим більша потреба банку в забезпечені відповідних вкладень власними ресурсами, що випливає з такої формули розрахунку суми активів (A_p), зважених з урахуванням ризику для визначення нормативу платоспроможності:

$$A_p = 0 \times A_1 + 0.1 \times A_2 + 0.2 \times A_3 + \\ + 0.5 \times A_4 + 1.0 \times A_5,$$

де A_1, A_2, A_3, A_4, A_5 — активи комерційного банку, класифіковані за групами ризику.

Водночас необхідно зазначити, що ця схема розрахунку суми активів (з урахуванням коефіцієнтів ризику) є дещо спрощеною і за відсутності більшої диференціації груп вкладень не може дати комерційному банку повноцінної можливості управляти власними порт-

фелем активів та маневрувати ресурсами так, аби досягти поставлених цілей щодо прибутковості й ліквідності.

Не заперечуємо: рівень банківських ризиків за кредитними операціями в державах із перехідною економікою значно вищий, аніж в економічно розвинених країнах, проте навряд чи доцільно відносити всі види кредитних вкладень комерційних банків України до п'ятої групи найризиковіших активів, причому незалежно від конкретного способу організації позичкової операції та типу позичальника. Водночас кредити, надані центральним і місцевим органам влади, у нас віднесено до груп з коефіцієнтами відповідно 10 і 20%, що у вітчизняних умовах не завжди є виправданим з огляду на можливі проблеми з кредитоспроможністю державних установ.

Мабуть, доцільною була б практика більшої диференціації кредитних вкладень залежно від ступеня ризику, з урахуванням як категорії клієнта, так і умов реалізації відповідних позичкових операцій із ним. Ідеться передусім про можливість перегляду коефіцієнтів ризику в бік зниження для кредитів, наданих під забезпечення порівняно ліквідних активів (інструментів фінансового ринку, а в деяких випадках і товарно-матеріальних цінностей) або банківських чи урядових гарантій попри збереження на незмінному рівні ризиковості позик, наданих без забезпечення, а також пролонгованих і прострочених кредитних вкладень банку. Ступінь ризику, на нашу думку, можна було б зменшити до коефіцієнтів 70—80% (залежно від виду забезпечення). З іншого боку, для окремих категорій банківських вкладень із природно високим рівнем ризику неповернення коштів (різного роду сумнівної заборгованості за кредитами) коефіцієнти, на які зважуються відповідні активи, можуть бути навіть дещо підвищені. Насамперед це стосується сумнівної заборгованості за позиками, наданими органам державного управління. Крім того, не зовсім виправданим, на наш погляд, є встановлення нульового рівня ризику для емітованих центральними і місцевими органами влади державних цінних паперів, які потребують у інвестиційних портфелях комерційних банків. Адже значні обсяги вкладень банківських установ нашої країни в ОВДП давали їм змогу забезпечувати фактичне "перевиконання" нормативу платоспроможності, тоді як навіть Базельським комітетом передбачено можливість встановлення 10-відсоткового рівня ризику для державних цінних паперів зі строком до року і 20-відсоткового — зі строком понад рік.

Загалом, пропонована диференціація могла б певною мірою оптимізувати управління організацією кредитного процесу в комерційних банках, стимулюючи розширення сфер кредитних відносин із найбільш надійними та перспективними позичальниками (з огляду на меншу потребу забезпечен-

ня відповідних вкладень власними ресурсами) та звуження сфер цих відносин із тими суб'єктами ринку, діяльність яких не забезпечує належних умов для ефективного кругообігу отриманих у банку ресурсів, а відтак і їх повернення з прибутком.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВІВ ЛІКВІДНОСТІ

Нарівні з показником платоспроможності важливе значення для регулювання кредитної активності банківських установ мають групи нормативів ліквідності та кредитного ризику.

Група нормативів ліквідності налічує три основні показники: норматив миттєвої ліквідності, норматив загальної ліквідності, а також норматив співвідношення високоліквідних активів і робочих активів банку.

Згідно із цими нормативами змога комерційного банку виконувати свої платіжні зобов'язання оцінюється шляхом зіставлення окремих його активів з іншими статтями балансу, причому норматив встановлено як певне мінімальне значення активів стосовно цих статей.

Так, коефіцієнт миттєвої ліквідності, який обчислюється як співвідношення суми коштів на кореспондентському рахунку та в касі комерційного банку і поточних рахунків, повинен бути не нижчим, ніж 20%. Це означає, що на кожну гривню залучених на поточні рахунки коштів має припадати як мінімум 20 копійок активів у вигляді залишків готівки в касі та коштів на кореспондентському рахунку в Національному банку.

Норматив загальної ліквідності, що розраховується як співвідношення загальних активів і загальних зобов'язань банку, має бути не меншим, ніж 100%. Його економічний зміст полягає у достатності активних вкладень для погашення зобов'язань банку перед клієнтами.

Норматив співвідношення високоліквідних і робочих активів банку визначає питому вагу високоліквідних активів у робочих активах банківської установи. Він повинен бути не меншим, ніж 20%. Нагадаємо, що до високоліквідних активів належать кошти у касі банку, кошти до запитання і на строкових депозитах в НБУ, боргові цінні папери, що рефінансуються Національним банком, а також кошти до запитання і строкові депозити, розміщені в інших комерційних банках. До складу робочих активів, окрім перелічених вище, входять усі види кредитних вкладень, дебіторська залогованість інших банків та клієнтів, вкладення у цінні папери, в асоційовані та дочірні компанії, а також деякі інші види активів (по суті це чисті активи без залишків на транзитних і регулюючих рахунках). Даний показник відображає якість розміщення комерційним банком коштів, визначаючи свого роду рівень мобільності вкладень у разі потреби вико-

нання зобов'язань перед клієнтами. Інакше кажучи, 20 копійок кожної гривні розміщених банком ресурсів мають перебувати у вигляді первинних і вторинних резервів, які можуть бути у будь-який момент використані для погашення платіжних зобов'язань перед вкладниками та кредиторами.

Вищезазначену систему показників на-вряд чи можна вважати оптимальною з огляду на фундаментальний принцип підтримання стійкості комерційного банку на фінансовому ринку. Йдеться про необхідність підтримання оптимального співвідношення між строками депозитів і розміщенням коштів у активних операціях банку. Розглянута ж група нормативів ліквідності на практиці не виключає можливості спрямування банком залучених на короткі строки ресурсів у довгострокові кредитні вкладення, а також не усуває потенційно небезпеки підриву ліквідності банківської установи. Тому для ґрунтовнішої характеристики ліквідності варто було б використовувати й показники, що передбачали б узгодження сум і строків можливого вивільнення кредитів, інших вкладень банку та вимог, які можуть бути пред'явлені власниками коштів і з яких сформовано ресурси комерційного банку.

У загальних рисах схему розрахунку таких показників можна відобразити за формулою:

$$K_{Li} = (K / D) \times 100\%,$$

де K_{Li} — коефіцієнт ліквідності i -тої групи, K — залогованість за кредитами, наданими комерційним банкам, D — обсяг коштів, залучених банком на депозити.

Зазначені коефіцієнти слід розраховувати для відповідних сум ресурсів і вкладень, класифікованих за строками. З цією метою їх необхідно розподілити на чотири основні групи: до 3 місяців; від 3 до 6 місяців; від 6 місяців до року; понад рік. Критерієм для оцінки дотримання банком збалансованості ресурсів і вкладень за строками, а відтак і ліквідності його балансу в цілому, є значення розрахункових коефіцієнтів, які не перевищують 100% (це стосується всіх чотирьох показників, розрахованих для кожної з груп активів і пасивів із відповідними строками вкладення та погашення).

Зрозуміло, подібні коефіцієнти не можуть дати повноцінної інформації про платоспроможність банку, позаяк не відображають якісного аспекту портфеля кредитних вкладень (для цього їх потрібно диференціювати за групами ризику залежно від якості забезпечення і виду позичальника). Водночас воно слугують надійною основою для прийняття керівництвом банку оптимальних рішень щодо управління ресурсною базою та кредитно-інвестиційним портфелем. Так, якщо фактичні значення коефіцієнтів перевищують нормативні, це вказує на необхідність активізації роботи банку щодо вдосконалення власної депозитної політики з метою розширення ресурсного потенціалу для забезпе-

чення потреб ринку у відповідних кредитних послугах. Якщо ж відповідні значення показників набагато нижчі від 100%-відсоткового рівня, це свідчить про недостатньо активну кредитну політику банківської установи, її неспроможність у повному обсязі задіяти сформовані ресурси у прибуткових сферах, що в підсумку негативно позначається на рентабельності банку в цілому.

Отже, запропонована система коефіцієнтів ліквідності може мати подвійне функціональне призначення: з одного боку, слугувати інформаційною базою для прийняття управлінських рішень щодо управління активами й пасивами комерційного банку, а з другого — бути засобом забезпечення його ліквідності шляхом підтримання належного співвідношення між строками депозитів і обсягами розміщених коштів у кредитних та інших активних операціях.

РЕГУЛЯТИВНІ МОЖЛИВОСТІ НОРМАТИВІВ РИЗИКУ

Нормативи групу показників нормативного регулювання діяльності комерційних банків у сфері кредитування утворюють нормативи ризику.

Їх сукупність дає змогу обмежувати масштаби здійснення банківськими установами окремих видів активних, пасивних і позабалансових операцій та підтримувати стійкість банківської системи за допомогою диверсифікації кредитних вкладень.

До цієї групи належать показники максимального розміру ризику на одного позичальника, нормативи "великих" кредитів, максимального обсягу кредитів інсайдерам і міжбанківських позик, а також нормативи інвестування.

Максимальний розмір ризику на одного позичальника встановлюється у процентах до власного банківського капіталу (25%), з яким співвідноситься загальна величина кредитів, виданих банком одному позичальнику або групі юридичних чи економічно пов'язаних між собою позичальників, враховуючи 100% суми позабалансових зобов'язань, виданих у зв'язку з даною позикою. Економічний зміст даного показника полягає в обмеженні кредитного ризику для всього портфеля позик комерційного банку шляхом диверсифікації кредитних вкладень і недопущення надмірної концентрації залогованості одним позичальником.

Для досягнення зазначеної мети застосовується також норматив "великих" кредитних ризиків, який визначає максимальний розмір значних позик, наданих банком. При цьому кредит одному позичальнику вважається "великим", якщо його сума (враховуючи векселі та всі позабалансові вимоги) перевищує 10% власного капіталу банку. Загальний обсяг "великих" кредитів, наданих банком, не повинен перевищувати 8-кратного розміру влас-

них ресурсів. Обмеження обсягу значних кредитів дає змогу центральному банку впливати на якість кредитних портфелів банківських установ, спонукаючи останніх диверсифіковати позики залежно від різних клієнтів.

Важливим напрямом нормативного регулювання рівня ризику за позиковими операціями комерційних банків є також обмеження обсягу кредитів, наданих інсайдерам, тобто юридичним або фізичним особам, які так чи інакше пов'язані з банком (акціонери, учасники, керівники, їхні родичі тощо). З цією метою Національним банком встановлено два показники:

1) норматив максимального розміру кредитів, гарантії і поручительства, наданих одному інсайдеру (Н10), яким обмежено загальну величину такої заборгованості — 5% від власного капіталу банку;

2) норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантії та поручительства, наданих інсайдерам (Н11), граничне значення якого встановлено в розмірі 40% від обсягу власних коштів банку.

Зрозуміло, обмеження розміру кредитних вкладень щодо осіб, які спроможні впливати на прийняття рішень про надання кредитів, є однією з необхідних умов мінімізації кредитного ризику загалом — у плані недопущення фактичного фінансування банками своїх власників, позаяк подібна одностороння спрямованість кредитної політики в аспекті перерозподілу залучених ресурсів на користь інсайдерів у підсумку може привести до збитків комерційного банку, а відтак і до проблем зі стійкістю всієї банківської системи. Тож дешço сумнівно видається доцільність встановлення досить ліберального нормативного значення для максимального ризику кредитів усім інсайдерам — 40%. Критеріальний рівень даного нормативу, на наш погляд, можна було обмежити 25%.

Важливим фактором, який може вплинути на фінансову активність банку, є обсяг зобов'язань щодо отриманих і наданих міжбанківських кредитів — доволі мобільної складової ресурсів та вкладень банківських установ. Тому для регулювання кредитної активності комерційних банків у цій сфері Національним банком встановлено два основних нормативи:

1) максимального розміру наданих міжбанківських позик (Н12) — 200% від власного капіталу банку;

2) максимального розміру отриманих міжбанківських позик (Н13), загальний обсяг яких не повинен перевищувати трикратного розміру власних ресурсів комерційного банку.

Отже, як випливає з діючих регулятивних нормативів НБУ, комерційні банки мають право залучати на міжбанківському ринку кредитних ресурсів у 1.5 раза більше, ніж надавати позик. Цю особливість, у принципі, можна трактувати як намір надати банків-

ським установам повноцінну можливість щодо маневрування власними ресурсами та своєчасного залучення необхідних коштів у інших комерційних банків за нагальної потреби оплати своїх зобов'язань перед клієнтами. По суті, це спосіб підтримання належного рівня платоспроможності.

Однак, зважаючи на забезпечення реалізації зазначених завдань (передусім підтримання платоспроможності банку) критеріальне значення максимального розміру отриманих міжбанківських позик, на нашу думку, є дещо завищеним. Слід враховувати, що надмірний обсяг залучених міжбанківських кредитів у складі ресурсів комерційного банку може зумовити його значну залежність від кон'юнктури фінансового ринку, котра є досить чутливою не лише до суто грошових, а й до загальноекономічних, політичних та інших факторів, які можуть впливати на динаміку процентних ставок. Відтак високий процентний ризик призведе до підвищення кредитного ризику та негативно позначиться на стійкості банківських установ на ринку (до того ж значна ресурсна взаємозалежність кредитних установ негативно позначається на стійкості всієї банківської системи). З огляду на вищезазначене, нормативне значення максимального розміру отриманих міжбанківських позик доцільно було б знизити з 300 до 200%, привівши його у відповідність до максимального розміру наданих на міжбанківському ринку кредитів.

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМАТИВУ ІНВЕСТУВАННЯ

Серед регулятивних показників ризику, встановлених для комерційних банків нашої країни, є й норматив інвестування, який визначає можливості використання банківського капіталу для придбання цінних паперів акціонерних товариств, інших підприємств та недержавних боргових зобов'язань. Він розраховується як співвідношення суми коштів, інвестованих на придбання часток інших підприємств, і розміру власного капіталу банку та його інвестиційного портфеля з урахуванням вкладень в асоційовані компанії. Критеріальний рівень нормативу — максимум 50%.

Очевидне призначення цього показника — обмежити використання банківських ресурсів на інвестиції в цінні папери підприємств, що можна вважати досить ризиковим видом вкладень. На нашу думку, слід було б розробити регулятивні заходи щодо тимчасового запровадження жорсткіших вимог за нормативом інвестування (приміром, на рівні 20%). Це зумовлюється такими факторами: переворінтою банківських ресурсів із фондового ринку на ринок позикових капіталів; зниженням загального рівня банківських ризиків (банки мають більше можливостей щодо аналізу кредитоспроможності потенційного

позичальника, ніж щодо фінансової стійкості емітента цінних паперів, який може й не бути клієнтом банку); стимулуванням ефективнішого використання коштів підприємствами реального сектора.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ЕКОНОМІЧНИХ НОРМАТИВІВ

Отже, всі розглянуті вище нормативи, запроваджені Національним банком України для регулювання діяльності комерційних банків, не лише слугують важливим інструментом впливу на їх здатність виконувати свої платіжні зобов'язання, а й спроможні безпосередньо впливати на рівень активності банківських установ у сфері організації кредитування клієнтів. Водночас нормативні значення, встановлені для відповідних регулятивних показників, є своєрідною граничною межею, виходить за яку може становити загрозу стійкості комерційних банків на фінансовому ринку, причому, як кожного зокрема, так і банківської системи загалом. Однак, враховуючи, що особливості функціонування банківських установ у різних сферах застосування ресурсів суттєво відрізняються і, до того ж, самі банки за видом, спеціалізацією, розміром капіталу та іншими ознаками діють із різним ступенем ризику, нормативні показники регулювання їх функціонування бажано було б певним чином диференціювати.

Основними критеріями для подібної диференціації може бути орієнтація кредитної політики комерційного банку та спрямування сформованих ним ресурсів на кредитування тієї сфери реального сектора економіки, розвиток якої відповідними урядовими програмами визначено як пріоритетний. При цьому важливим є не вибір галузі (він може змінюватися залежно від економічної ситуації), а встановлення гнучкого режиму застосування нормативів, який би давав змогу пом'якшувати ті чи інші обмеження кредитної активності банківських установ і відтак стимулювати їх до збільшення обсягів позичкових операцій у пріоритетних на даний час сferах економіки.

Прикладом такого режиму могла б слугувати лібералізація нормативів кредитного ризику й окремих нормативів ліквідності у разі, якщо частка необхідних кредитних вкладень (спрямованих відповідно до урядових пріоритетів) у загальному обсязі кредитного портфеля становить не менше 40% (див. орієнтовну схему практичного застосування такої диференціації).

Основу для обрання іншого критерію диференціації економічних нормативів регулювання діяльності комерційних банків може становити вплив Національного банку на структурну побудову кредитної системи країни. У даному контексті мову вочевидь слід вести про необхідність стимулування процесу нарощування капіталів вітчизняни-

Схема диференціації економічних нормативів регулювання діяльності банків

ми банківськими установами, що є однією з умов підтримання фінансової стійкості та стабільного розвитку всієї кредитної системи.

Реалізація зазначених завдань може бути забезпечена, крім іншого, шляхом диференціації нормативів для банків із різними розмірами власного капіталу та статутного фонду. Принцип простий: чим вищі зазначені показники, тим вірогіднішою є можливість збереження банком стійкості на фінансовому ринку порівняно з кредитними установами, які мають недостатній розмір власних коштів.

Гадаємо, застосування запропонованої тут диференціації економічних нормативів не лише стимулюватиме кредитну активність банків у пріоритетних сferах економіки, а й позитивно впливатиме на ефективність самого механізму регулятивного впливу центрального банку на діяльність комерційних банків.

ВИСНОВКИ

Ідсумовуючи вище викладені тези щодо нормативного регулювання центральним банком діяльності комерційних банків у сфері організації кредитування, вважаємо за доцільне виділити такі основні напрями вдосконалення системи економічних нормативів.

1. Зважаючи, що розмір власного капіталу комерційного банку є основою для розрахунку більшості економічних нормативів і від його величини залежать кредитні можливості банківських установ, слід розглянути питання щодо розширення можливостей зачленення до складу капітальних статей активу банку довгострокових облігаційних зобов'язань комерційного банку. Це дало б змогу стимулювати активне використання даного фондового інструменту в угодах на ринку цінних паперів та збільшити можливості банків щодо кредитування економіки за рахунок зачленення довгострокових ре-

урсів на основі облігаційних позик.

2. Слід розглянути можливість більшої диференціації коефіцієнтів ризику, на які зважуються активи банку при розрахунку нормативу платоспроможності, оскільки умови переходної економіки дещо відрізняються від банківської практики розвинутих країн щодо ризиковості окремих видів кредитних вкладень, визначених Базельською угодою. Це дало б змогу стимулювати комерційні банки до оптимального формування власного кредитного портфеля й розширення операцій із надійнішими позичальниками.

3. Оскільки діючі показники ліквідності встановлюють лише нормативне співвідношення стосовно одного виду активів (у даному разі високоліквідних), визначають їх частку в сумі поточних зобов'язань та в робочих активах, дана система нормативів не завжди може забезпечити об'єктивну оцінку рівня ліквідності балансу комерційного банку. Тому діючу систему нормативів ліквідності можна було б доповнити ще й групою оціночних показників, які б відображали співвідношення кредитних вкладень банку та відповідних їм за строками депозитів.

4. Із метою підвищення стійкості комерційних банків на фінансовому ринку й розширення їх можливостей щодо організації кредитування клієнтів доцільно було б внести зміни до окремих показників групи нормативів ризику. Йдеться передусім про обмеження максимального розміру кредитів, наданих інсайдерам, а також максимального розміру отриманих міжбанківських позик, що є необхідною умовою для вирішення двох завдань: з одного боку — стимулювання банків до більшої диверсифікації активів і зниження впливу інсайдерів на прийняття рішень щодо надання позик, а з другого — обмеження залежності комерційних банків від ресурсів, залучених на міжбанківському ринку, якому зазвичай притаманна нестабільність кон'юнктури. Можна також зменшити норматив інвестування з тим, аби обме-

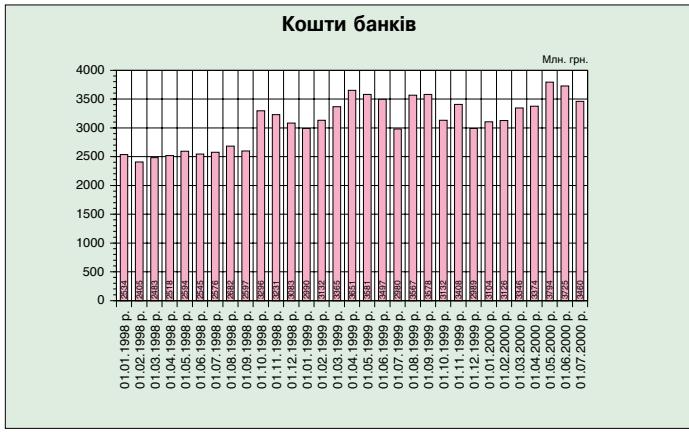
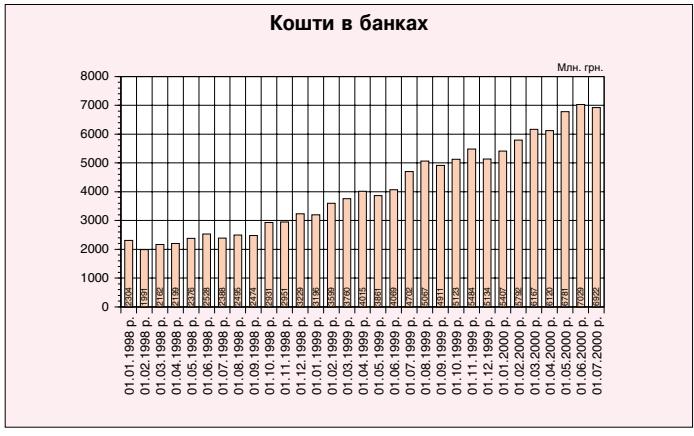
жити можливості банківських установ щодо вкладання коштів у цінні папери, які в умовах вітчизняного фондового ринку відзначаються низьким рівнем ліквідності та надійності, і в результаті цього збільшити обсяги позико-вих операцій як основної альтернативи інвестуванню ресурсів у цінні папери.

5. Необхідно розглянути можливість уstanовлення Національним банком України індивідуальних нормативів для комерційних банків, кредитна політика яких відповідає загальноекономічним завданням реформування реального сектора господарства, передбаченого урядовими програмами. Основними показниками, що можуть бути диференційовані, є норматив співвідношення високоліквідних активів і робочих активів банку, максимальний розмір ризику на одного позичальника, норматив "великих" кредитних ризиків.

6. Одним із напрямів підвищення дієвості регулятивного впливу Національного банку України на діяльність комерційних банків може бути їхня диференціація залежно від виду банку. Критерієм для такої диференціації може слугувати розмір статутного фонду або власного капіталу банку: чим вони більші, тим м'якшими можуть бути вимоги щодо підтримання нормативних значень окремих показників, передусім нормативів ризику.

Підсумовуючи розглянуті вище напрями вдосконалення регулятивного механізму впливу центрального банку на діяльність комерційних банків шляхом установлення економічних нормативів, слід зазначити, що ця сфера є одним із базових елементів побудови оптимальної організації управління кредитним процесом у його зовнішньому прояві (тобто в аспекті виконання комерційними банками вимог НБУ). Отже, повноцінне, гнучке застосування не лише економічних, а й окремих адміністративних важелів грошово-кредитної політики є оптимальним в умовах переходної економіки.

Динаміка фінансового стану банків України на 1 липня 2000 р.

На замовлення “Вісника НБУ” матеріали підготовлено працівниками управління безвізового нагляду департаменту пруденційного нагляду НБУ.

Інформація з першоджерел /

Зміни і доповнення до “Офіційного списку комерційних банків України та переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України”¹, внесені за період із 1 травня по 1 липня 2000 р.

A. Зміни і доповнення до “Офіційного списку комерційних банків України”

Назва банку	Вид това-риства	Зареєстрований статутний фонд, грн.	Дата реєстрації	Реєстраційний номер	Юридична адреса
м. Київ і Київська область					
Акціонерний банк “БАНК РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ”	ВАТ	14 102 500	14.10.1991 р.	29	м. Київ, вул. Дегтярівська, 8-а
Акціонерний банк “АНДРІЇВСЬКИЙ”	ЗАТ	14 248 000	09.10.1997 р.	270	м. Київ, вул. Федорова, 4, корпус 21
Акціонерний комерційний банк “МРІЯ”	ВАТ	13 544 467	11.11.1992 р.	128	м. Київ, вул. Гоголівська, 22/24
Акціонерний комерційний банк “ФОРУМ”	ВАТ	32 203 500	31.01.1994 р.	231	м. Київ, бул. Верховної Ради, 7
“УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК”	ЗАТ	26 815 775	30.10.1992 р.	127	м. Київ, просп. Перемоги, 37
Акціонерний комерційний банк “ІНТЕРКОНТИНЕНТБАНК”	ВАТ	18 365 000	16.07.1992 р.	124	м. Київ, вул. Воровського, 22
Відкрите акціонерне товариство “ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ”	ДЕР	100 000 000	31.12.1991 р.	4	м. Київ, вул. Госпітальна, 12
Волинська область					
Комерційний банк “ЗАХІДІНКОМБАНК”	ТОВ	13 440 000	11.03.1993 р.	153	м. Луцьк, просп. Перемоги, 15
Донецька область					
Акціонерний банк “ІКАР-БАНК”	ВАТ	9 600 000	01.10.1991 р.	6	м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а
Закарпатська область					
Комерційний кооперативний інвестиційний банк “КООПІНВЕСТБАНК”	ТОВ	10 500 000	16.12.1992 р.	135	м. Ужгород, вул. Гайди, 10
Одеська область					
Комерційний банк “МІСТО БАНК”	ТОВ	10 000 000	23.07.1993 р.	184	м. Одеса, вул. Фонтанська Дорога, 11
Полтавська область					
Акціонерний комерційний банк “МТ-БАНК”	ВАТ	50 150 170	27.12.1991 р.	77	Полтавська область, м. Кременчук, вул. Леніна, 18/14
Акціонерний комерційний банк “АВТОКРАЗБАНК”	ВАТ	14 448 000	07.07.1993 р.	179	Полтавська область, м. Кременчук, вул. Кіївська, 8
Харківська область					
Акціонерний комерційний банк “ЄВРОПЕЙСЬКИЙ”	ВАТ	13 420 940	03.03.1993 р.	152	м. Харків, Червоношкільна Набережна, 24
Акціонерний комерційний регіональний банк “РЕГІОН-БАНК”	ЗАТ	10 000 000	28.10.1991 р.	59	м. Харків, вул. Дарвіна, 4

Б. Зміни і доповнення до переліку операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали або втратили ліцензію Національного банку України

Назва банку	Юридична адреса	Номер ліцензії	Дата одержання ліцензії	Операції, на право здійснення яких комерційні банки отримали або втратили ліцензію НБУ ²
м. Київ і Київська область				
Акціонерний поштово-пенсійний банк “АВАЛЬ”	м. Київ, вул. Лєскова, 9	10	22.05.2000 р.	1,2,3,4,5,6,7, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерне товариство “ІНДУСТРИАЛЬНО-ЕКСПОРТНИЙ БАНК”	м. Київ, вул. Гончара, 41	99	06.06.2000 р.	1,3,4, 5,8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22, +23 ,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 5,8
Акціонерний комерційний банк “БАНК АВСТРІЯ КРЕДИТ-АНШТАЛЬТ УКРАЇНА”	м. Київ, вул. Ярославів вал, 14-а	185	29.05.2000 р.	1,3,4, 5* , 8* ,9,10,11,12,15,16,17,18,19,20,21,22,23,25*,26,27,28,29,30; операція 5 — без права відкриття нових рахунків “Ностро”; операція 8 — лише для розміщення частини статутного капіталу в іноземній валюті на окремому рахунку в НБУ без права залучення і розміщення нових депозитів на міжбанківському ринку;

¹ “Офіційний список комерційних банків України та перелік операцій, на здійснення яких комерційні банки отримали ліцензію Національного банку України”, опубліковано у “Віснику НБУ”, № 5, 2000 р. Дані, що змінилися, виділено червоним кольором. Назви банків подаються за орфографією статутів.

² Цифра зі знаком “+” означає номер операції, на здійснення якої банк одержав право; цифра із символом “*” означає номер операції, здійснення якої для даного банку певною мірою обмежене.

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

				зупинено дію ліцензії на операцію 25 до 27.07.2000 р.
Акціонерний комерційний банк "ТК КРЕДИТ"	м. Київ, вул. Дмитрівська, 18/24	82	16.05.2000 р.	1,3,4,8,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20, 21, +22 ,26,27,28,29,30;
Акціонерний комерційний банк "КІЇВ-ПРИВАТ"	м. Київ, пров. Рильський, 10	38	08.06.2000 р.	1,3,4, 5,7,8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19, 20, 21,22,23,26,27,28,29,30; знято обме- ження з операції 5,8
Акціонерний комерційний банк розвитку малого та середнього бізнесу "АНТАРЕС"	м. Київ, вул. Лагерна, 38	161	15.06.2000 р.	1,3,4, 8 ,9,10,12,13,14,15,16, 17*,18* ,19, 20* , 21,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 17,18,20 до 20.11.2000 р.; знято обмеження з операції 8
Комерційний банк "ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	м. Київ, вул. Артема, 60	28	09.06.2000 р.	1,2, 3* ,4,5, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обме- ження з операції 8 ; зупинено дію ліцензії на операцію 3 до 19.08.2000 р.
Акціонерний банк "АНДРІЇВСЬКИЙ"	м. Київ, вул. Федорова,4, корп. 21	183	29.05.2000 р.	1,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19, 20,21,26,27,28,29,30; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "АВІАТЕКБАНК"	м. Київ, просп. Перемоги, 14	108	31.05.2000 р.	1,3,4,5, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний агропромисловий банк "УКРАЇНА"	м. Київ, пров. Рильський, 10	3	19.01.1999 р.	1,2,3,4, 5*,6* ,7, 8* ,9,10,11,12, 13*,14* ,15, 16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 6,13 до 31.05.2001 р.; обмежено операцію 14 до 31.05.2001 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Акціонерний комерційний банк "СІТІБАНК (УКРАЇНА)"	м. Київ, вул. Саксаганського, 115	193	30.05.2000 р.	1,4, 5* , 8 ,9,12,14,15,16,17,18,19,20,21, 22,23,27,28,29,30; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; знято обмеження з операції 8
Акціонерний банк "ОЛІМПІЙСЬКА УКРАЇНА"	м. Київ, вул. Володимирська, 60	—	—	Відкликано ліцензію на здійснення всіх банківських операцій, згідно з постановою Правління НБУ від 06.05.2000 р. №184
Акціонерний банк "СИНТЕЗ"	м. Київ, вул. Івана Кудрі, 5	30	19.05.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,26,27,28,29,30; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "ФОРУМ"	м. Київ, бул. Верховної Ради, 7	62	22.06.2000 р.	1,2,3,4,5, 7,8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "ОЛБАНК"	м. Київ, вул. Марини Раскової, 19	11	22.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* ,7, 8 ,9,10,11,12,13, +14 ,15,16, 17,18,19,20,21,22, 23* ,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 20.11.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "СЛАВУТИЧ"	м. Київ, вул. Фрунзе, 47	60	25.05.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12, 13*,14* ,15,16, 17*,18* , 19, 20* ,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; зупинено дію ліцензії на операції 14,17,18 та обмежено операції 13,20 до 20.11.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Комерційний банк "КРЕДИТПРОМБАНК"	м. Київ, бул. Дружби Народів, 38	174	06.06.2000 р.	1,2, +3* ,4, 5,8* ,9,10,11,12,13,14,15,16,17, 18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 5 ; обмежено опера- цію 3 ; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
УКРАЇНСЬКИЙ КРЕДИТНИЙ БАНК	м. Київ, просп. Перемоги, 37	16	09.06.2000 р.	1,3,4,5, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20, 21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "МРІЯ"	м. Київ, вул. Гоголівська, 22/24	79	13.06.2000 р.	1,2,3,4,5, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17, 18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 .
Акціонерний банк "КІЇВСЬКА РУСЬ"	м. Київ, вул. Б.Хмельницького, 52-б	19	13.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15, 16* ,17,18, 19,20,21,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; обмежено операцію 16 до

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

				28.10.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний комерційний банк "ГЕОСАНТРІС"	м. Київ, вул. Щербакова, 35	25	09.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22, 23* ,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Державний експортно-імпортний банк України "УКРЕКСІМБАНК"	м. Київ, вул. Горького, 127	2	27.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 6 , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний комерційний банк "ІНТЕГРАЛ"	м. Київ, просп. Перемоги, 52/2	81	12.06.2000 р.	1,2,3,4, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "ІНТЕРБАНК"	м. Київ, вул. Індустріальна, 27	102	15.06.2000 р.	1,2,3,4, 5 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 5 , 8
Акціонерний банк "СТОЛИЧНИЙ"	м. Київ, просп. Возз'єднання, 15	114	27.06.2000 р.	1,4, 8 , 9 , 10 , 12 , 26 , 28* , 29* ,30; знято обмеження з операції 8 ; відновлено дію ліцензії на операції 10 , 26 ; зупинено дію ліцензії на операції 28 , 29 до 26.07.2000 р.
Акціонерне товариство "КРЕДІ ЛІОНЕ УКРАЇНА"	м. Київ, вул. Володимирська, 23-а	111	15.06.2000 р.	1,3,4, 5 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 5 , 8
Акціонерний банк "УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК"	м. Київ, вул. М. Раскової, 15	132	22.06.2000 р.	1,4,5, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний банк "ЕТАЛОН"	м. Київ, (вул. Прорізна, 6)	57	22.06.2000 р.	1,3,4, 5 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 5 , 8
Акціонерний комерційний банк "НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ"	м. Київ, вул. Тургеневська, 52/58	103	26.06.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,+ 14 ,15,16,19,21,26,27,+ 28 , 29 ,+ 30 ; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний банк "ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК"	м. Київ, просп. Червоних Козаків, 6	178	30.06.2000 р.	4,+ 5 , 8 ,9,10,12,+ 13 ,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "ТРАНСБАНК"	м. Київ, вул. Філкультири, 9	33	30.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний банк "КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТРІАЛЬНИЙ БАНК"	м. Київ, вул. Воровського, 6	186	30.06.2000 р.	1,4,5, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "НАДРА"	м. Київ, вул. Артема, 15	21	30.06.2000 р.	1,2,3,4,5, 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "КОРАЛ-БАНК"	м. Київ, вул. Стельмаха, 10-а	180	06.11.1998 р.	1,4, 8* , 9 , 12 , 16* , 26 , 30 ; відновлено дію ліцензії на операції 26 , 30 ; операція 8 — без права зачленення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку; операція 16 — без права укладання агентських угод
Акціонерний КИЇВСЬКИЙ НАРОДНИЙ БАНК	м. Київ, вул. Велика Житомирська, 24	144	23.06.1998 р.	1,3,4, 8 , 9 , 10 , 12 , 13 , 15 , 16 , 17 , 18 , 19 , 20 , 21 , 22 , 29 ,30; відновлено дію ліцензії на операції 3 , 10 , 13 , 17 , 18 , 22 , 29 ; операція 8 — без права зачленення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Волинська область				
Комерційний банк "ЗАХІДІНКОМБАНК"	м. Луцьк, просп. Перемоги, 15	71	23.05.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Дніпропетровська область				
Акціонерний комерційний банк "ПІВДЕНКОМБАНК"	м. Дніпропетровськ, вул. Рогальова, 12	44	19.05.2000 р.	1,2,3,4,5, 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Закрите акціонерне товариство акціонерний банк "РАДАБАНК"	м. Дніпропетровськ, просп. Кірова, 46/1	166	23.06.1998 р.	1,4, 5* , 8* ,9,10, 11 , 12 , 13 , 14 , 15 , 16 , 17 , 18 , 19 , 20 , 21 , 26 , 27 , 28 , 29 ,30; відновлено дію ліцензії на операції 5 , 11 , 13 , 14 , 15 , 17 , 18 , 20 ,

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

				21,27,28,29; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Комерційний банк "ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	м. Дніпропетровськ, просп. Пушкіна, 15	113	07.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22, 23* ,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро", зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.
Донецька область				
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ акціонерний банк	м. Донецьк, вул. Артема, 125	104	25.05.2000 р.	1,4, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,19,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Донецький акціонерно-комерційний МІСЬКИЙ БАНК	м. Донецьк, бул. Пушкіна, 20	85	25.05.2000 р.	1,3,4,5,7, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "ДОНКРЕДІТИНВЕСТ"	м. Донецьк, просп. Титова, 8-б	155	29.05.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,12,13,14,15,16,17, 18 ,19,20,21,22,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; відновлено дію ліцензії на операцію 18 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерно-комерційний "ПРОМЕКОНОМБАНК"	м. Донецьк, просп. Ленінський, 4	182	31.05.2000 р.	1,4, 5* , 8 ,9,10,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Донецький комерційний біржовий банк "ДОНБІРЖБАНК"	м. Донецьк, просп. Миру, 59	145	05.06.2000 р.	1,3,4, 5 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
"Закрите акціонерне товариство з іноземними інвестиціями та участю українського капіталу "ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖ- НАРОДНИЙ БАНК"	м. Донецьк, вул. Університетська, 2-а	8	07.06.2000 р.	1,2,3,4,5, 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний банк "ІКАР-БАНК"	м. Донецьк, просп. Ілліча, 100-а	55	12.06.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22, 23* ,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерно-комерційний банк "КАПІТАЛ"	м. Донецьк, вул. Артема, 110	122	15.06.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Донецький акціонерний банк "ДОНВУГЛЕКОМБАНК"	м. Донецьк, вул. Артема, 63	18	12.03.1999 р.	1,4, 9* , 12* , 15* , 16* , 19* , 30* ; зупинено дію ліцензії на операції 9,12,15,16,19,30 до 01.06.2001 р.
Закарпатська область				
Комерційний кооперативний інвестиційний банк "КООПІНВЕСТБАНК"	м. Ужгород, вул. Гайди, 10	105	23.06.1998 р.	1,3,4,7, 8 ,9,10, 11* , 12 , 13 , 14 , 15 , 16 , 17* , 18* , 19 , 20 , 21 , 26 , 27 , 29 ; відновлено дію ліцензії на операцію 14 ; продовжено зупинення дію ліцензії на операції 11,17,18 до 20.11.2000 р.; операція 8 — без права залучення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Запорізька область				
Акціонерний комерційний банк "ІНДУСТРІАЛБАНК"	м. Запоріжжя, бул. Центральний, 27	126	05.06.2000 р.	1, +3 ,4,5,7, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний банк "МУНІЦІПАЛЬНИЙ"	м. Запоріжжя, вул. 40 років Радянської України, 60-б	84	09.06.2000 р.	1,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний банк "АВТОЗАЗБАНК"	м. Запоріжжя, просп. Леніна, 8	106	09.06.2000 р.	1,4, 5* , +7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Комерційний акціонерний банк "СЛОВ'ЯНСЬКИЙ"	м. Запоріжжя, вул. Кремлівська, 8	36	26.08.1999 р.	1,2, 4* , 5 , 8* , 9* , 10* , 11* , 12 , 13* , 14* , 15 , 16 , 17* , 18* , 19* , 20* , 21* , 22* , 23* , 27* , 28 , 29* ; зупинено дію ліцензії на операції 10,11,13,14,17,18,19,20,21,22,23,27,29 до 01.01.2001 р.; обмежено операції 4,8,9 до 01.01.2001 р.

КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

Івано-Франківська область				
Акціонерний комерційний банк "ЗАХІДБУДГАЗБАНК"	м. Івано-Франківськ, вул. Незалежності, 67	101	31.05.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Відкрите акціонерне товариство "Акціонерний комерційний банк "ПРИКАРПАТТЯ"	м. Івано-Франківськ, вул. Василіянов, 48	96	25.05.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
АР Крим і м. Севастополь				
Акціонерний банк "МОРСЬКИЙ"	м. Севастополь, вул. Брестська, 18-а	168	09.06.2000 р.	1,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний комерційний банк "ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ"	м. Сімферополь, вул. Більшовицька, 24	164	09.06.2000 р.	1,4,5, 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19, 20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
"ОБ'ЄДНАНИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК"	м. Сімферополь, вул. К.Лібкнекта, 5	120	21.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17, 18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний комерційний банк "ТАВРІЯ"	м. Сімферополь, вул. Севастопольська, 4	139	21.06.2000 р.	1,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Львівська область				
Акціонерно-комерційний "ЕЛЕКТРОН БАНК"	м. Львів, вул. Грабовського, 11	31	05.05.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Одеська область				
Акціонерний комерційний банк "ІМЕКСБАНК"	м. Одеса, просп. Т.Шевченка, 8-а	157	10.05.2000 р.	1,3,4, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22, 23* ,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.
Акціонерний комерційний банк "ІНВЕСТБАНК"	м. Одеса, вул. Велика Арнаутська, 2-б	98	24.05.2000 р.	1,3,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Комерційний банк "КОНТАКТ БАНК"	м. Одеса, вул. Прохорівська, 45	—	—	Відкликано ліцензію на здійснення всіх банківських операцій, згідно з постанововою Правління НБУ від 15.05.2000 р. №197
Акціонерний комерційний банк "МОРСЬКИЙ ТРАНСПОРТНИЙ БАНК"	Одеська область, м. Іллічівськ, вул. Леніна, 28	66	06.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17, 18,19,20,21,22,23,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний комерційний банк "ПОРТО-ФРАНКО"	м. Одеса, вул. Пушкінська, 10	129	23.06.1998 р.	1,2,4, 8* ,9,10, 11* , 12 , 13* , 15 , 16 , 17* , 18* , 19 , 20 , 21* , 22* , 26 , 29 ,30; відновлено дію ліцензії на операції 15 , 20 , 29 ; зупинено дію ліцензії на операції 11 , 17 , 18 , 22 до 20.07.2000 р.; обмежено операції 13 , 21 ; операція 8 — без права зачленення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Акціонерний банк "ПІВДЕННИЙ"	м. Одеса, Французький Бульвар, 10	65	24.05.2000 р.	1,2,3,4,5, 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19,20,21,22, 23 ,26,27,28,29,30; відновлено дію ліцензії на операцію 23 ; знято обмеження з операції 8
Полтавська область				
Акціонерний комерційний банк "АВТОКРАЗБАНК"	Полтавська область, м. Кременчук, вул. Київська, 8	147	06.06.2000 р.	1,2,4, 8 ,9,10,11,12,13, +14 ,15,16,17,18,19, 20,21, +22 ,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "МТ-БАНК"	Полтавська область, м. Кременчук, вул. Леніна, 18/14	142	06.06.2000 р.	1,2, +3 ,4,5, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18, 19, 20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Харківська область				
Акціонерний комерційний регіональний банк "РЕГІОН-БАНК"	м. Харків, вул. Дарвіна, 4	32	12.06.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 7 , 8* ,9,10,11,12,13,14,15,16,17, 18,19,20,21,22, 23* ,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; зупинено дію

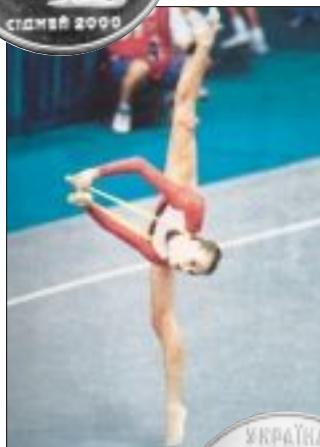
КОМЕРЦІЙНІ БАНКИ

				ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерно-комерційний "РЕАЛ-БАНК"	м. Харків, просп. Леніна, 60-а	20	27.07.1999 р.	1,2,3,4, 8* ,9,10,11,12, 13* ,14,15,16, 17 , 18 , 19 , 20 , 21 , 22 , 23* ,26,27,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; відновлено дію ліцензії на операції 17 , 18 , 20 ; обмежено операція 13 ; операція 8 — без права зачленення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Акціонерний комерційний банк "ЄВРОПЕЙСЬКИЙ"	м. Харків, Червоношкільна Набережна, 24	90	29.06.2000 р.	1,4, 8 ,9,10, 11* ,12, 13* ,15,16, 17* , 18* ,19, 20* , 21* , 22* ,26,28,29,30; зупинено дію ліцензії на операції 11 , 13 , 17 , 18 , 20 , 21 , 22 до 20.07.2000 р.; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "БАЗИС"	м. Харків, вул. Сумська, 88	34	29.05.2000 р.	1,4,7, 8 ,9,10,11,12, +13 , +14 ,15,16,19, +21 , 26, +27 , +28 ,29,30; знято обмеження з операції 8
Східно-Український енергетичний банк "МЕГАБАНК"	м. Харків, вул. Артема, 30	163	22.06.2000 р.	1,4, 5* ,7, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний комерційний інноваційний банк "УКРСИББАНК"	м. Харків, просп. Московський, 60	75	15.06.2000 р.	1,2,3,4,5,7, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Акціонерний комерційний банк "УКРАЇНСЬКИЙ БАНК ТОРГОВОГО СПІВРОБІТНИЦТВА"	м. Харків, вул. Клочковська, 3	68	15.06.2000 р.	1,4, 5* , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"
Акціонерний східно-український біржовий банк "ГРАНТ"	м. Харків, вул. Данилевського, 19	6	27.07.1999 р.	1,3,4, 5* , 7 , 8* ,9,10,11,12, 13* ,14,15,16,17,18,19,20, 21* , 22 , 23* ,26,27,28,29,30; продовжено термін обмеження операцій 13 , 21 до 01.10.2000 р.; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"; операція 8 — без права зачленення і розміщення депозитів на міжбанківському ринку
Херсонська область				
Акціонерний комерційний банк "ГАРАНТ"	м. Херсон, вул. Комкова, 76-а	154	20.06.2000 р.	1,3,4,5,7, 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8
Чернівецька область				
Комерційний банк "БУКОВИНА"	м. Чернівці, вул. Шкільна, 1	175	22.06.2000 р.	1,4, 8 ,9,10,12,26, 28* ,30; знято обмеження з операції 8 ; продовжено зупинення операції 28 до 06.10.2000 р.
Чернігівська область				
Акціонерний банк "ПРИВАТИВЕСТ"	м. Чернігів, вул. Сервожникова, 6	133	29.05.2000 р.	1,2,3,4, 5* , 7 , 8 ,9,10,11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22, 23* ,26,27,28,29,30; знято обмеження з операції 8 ; зупинено дію ліцензії на операцію 23 до 27.07.2000 р.; операція 5 — без права відкриття нових рахунків "Ностро"

Банки, вилучені з Реєстру банків, їх філій та представництв, валютних бірж і фінансово-кредитних установ у травні — червні 2000 р.

Назва банку	Номер реєстрації банку	Дата реєстрації банку	Дата закриття банку	Підстава для закриття банку
Акціонерний банк "ЛІКО"	201	13.10.1993 р.	04.05.2000 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ від 04.05.2000 р. №130
Акціонерний комерційний банк "НЕЗАЛЕЖНІСТЬ"	181	12.07.1993 р.	04.05.2000 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ від 04.05.2000 р. №131
Комерційний банк "ЧЕРКАСИ"	188	10.08.1993 р.	16.05.2000 р.	Рішення Комісії з питань банківського нагляду НБУ від 16.05.2000 р. №133

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготувала головний економіст управління реєстрації та ліцензування банків НБУ Олена Сілецька.

Про введення в обіг пам'ятної монети “Художня гімнастика”

Національний банк України, продовжуючи серію “Спорт”, 29 червня 2000 р. ввів у обіг пам'ятну монету номінальною вартістю 2 гривні “Художня гімнастика”, присвячену XXVII Олімпійським іграм, які проводяться 2000 року в Сіднеї (Австралія).

Монету виготовлено з нейзильберу, якість виготовлення — звичайна. Діаметр монети — 31.0 мм, вага — 12.8 г, тираж — 50 000 штук.

На лицьовому боці (аверсі) монети на тлі розгорнутого полотнища, яке перетинає стрічка з емблемами різних видів спорту, розміщено малий Державний герб України та написи: УКРАЇНА / 2 / ГРИВНІ / 2000.

На зворотному боці (реверсі) монети розміщено зображення гімнастки зі стрічкою та написи: XXVII / ЛІТНІ / ОЛІМПІЙСЬКІ / ІГРИ і СІДНЕЙ 2000.

Гурт монети — рифлений.

Художники — Володимир Таран, Олександр Харук, Сергій Харук, Віталій Козаченко.

Скульптор — Володимир Атаманчук.

Пам'ятна монета “Художня гімнастика” номінальною вартістю 2 гривні є дійсним платіжним засобом України і обов'язкова до приймання за її номінальною вартістю без будь-яких обмежень до всіх видів платежів, а також для зарахування на розрахункові рахунки, вклади, акредитиви та для переказів.

ВАЛЮТНИЙ РИНОК

**ОФІЦІЙНИЙ КУРС ГРИВНІ ЩОДО ІНОЗЕМНИХ ВАЛЮТ,
ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ УКРАЇНИ ОДИН РАЗ НА МІСЯЦЬ
(за червень 2000 року)***

№ п/п	Код валюти	Назва валюти	Офіційний курс
1	100 BGL	100 болгарських левів	257.5833
2	986 BRL	100 бразильських реалів	293.9414
3	051 AMD	10000 вірменських драмів	101.2814
4	410 KRW	1000 вон Республіки Корея	4.7620
5	704 VND	10000 в'єтнамських донгів	3.8449
6	381 GEL	100 грузинських ларі	274.8426
7	344 HKD	100 доларів Гонконгу	69.4858
8	818 EGP	100 єгипетських фунтів	157.2217
9	218 ECS	1000 еквадорських сукре	0.2166
10	376 ILS	100 ізраїльських шекелів	130.1758
11	356 INR	1000 індійських рупій	122.0284
12	364 IRR	1000 іранських ріалів	3.0984
13	368 IQD	100 іракських динарів	1741.5246
14	417 KGS	100 киргизьких сомів	11.2215
15	414 KWD	100 кувейтських динарів	1760.7805
16	422 LBP	1000 ліванських фунтів	3.5857
17	434 LYD	100 лівійських динарів	1170.6811

18	470 MTL	100 малтійських лір	1230.5455
19	484 MXN	100 мексиканських нових песо	56.7964
20	496 MNT	10000 монгольських тугриків	53.1386
21	554 NZD	100 новозеландських доларів	245.7070
22	586 PKR	100 пакистанських рупій	10.4325
23	604 PEN	100 перуанських нових сол	153.6218
24	408 KPW	100 північнокорейських вон	246.1091
25	642 ROL	10000 румунських лейів	2.6255
26	682 SAR	100 саудівських ріялів	144.3571
27	760 SYP	100 сирійських фунтів	9.2554
28	705 SIT	100 словенських толарів	2.4413
29	901 TWD	100 нових тайванських доларів	17.5707
30	762 TJR	1000 таджицьких рублів	3.2057
31	952 XOF	1000 франків КФА	7.6426
32	152 CLP	1000 чилійських песо	10.2965
33	191 HRK	100 хорватських кун	65.2833
34	156 CNY	100 юанів Ренмінбі (Китай)	65.4142
35	255	100 доларів США за розр. із Індією	433.1520

* Курс встановлено з 01.06.2000 року.

На замовлення “Вісника НБУ” матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Офіційний курс гривні щодо іноземної валюти

Національним банком України

№ п/п	Код валюти	Назва валюти					
			01.06.2000 р.	02.06.2000 р.	03.06.2000 р.	04.06.2000 р.	05.06.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	310.1363	310.4946	311.6975	311.6975	311.6975
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	36.6250	36.7937	36.9113	36.9113	36.9113
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	809.5926	811.3661	812.5276	812.5276	812.5276
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.1573	12.1780	12.1760	12.1760	12.1760
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	124.9313	125.5066	125.9079	125.9079	125.9079
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0556	0.0556	0.0557	0.0557	0.0557
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	14.9569	15.0235	15.0715	15.0715	15.0715
8	208 DKK	100 данських крон	67.5284	67.8331	68.0517	68.0517	68.0517
9	840 USD	100 доларів США	541.7300	542.6500	542.9300	542.9300	542.9300
10	233 EEK	100 естонських крон	32.2096	32.3580	32.4614	32.4614	32.4614
11	352 ISK	100 ісландських крон	7.1559	7.2072	7.1841	7.1841	7.1841
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	639.9117	642.8588	644.9140	644.9140	644.9140
13	724 ESP	1000 іспанських песет	30.2893	30.4288	30.5261	30.5261	30.5261
14	380 ITL	10000 італійських лір	26.0280	26.1478	26.2314	26.2314	26.2314
15	124 CAD	100 канадських доларів	360.4430	362.7256	364.2506	364.2506	364.2506
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8056	3.8121	3.8140	3.8140	3.8140
17	428 LVL	100 латвійських латів	895.4215	896.9421	897.4050	897.4050	897.4050
18	440 LTL	100 литовських літів	135.4325	135.6625	135.7325	135.7325	135.7325
19	498 MDL	100 молдовських лейів	42.8801	43.0159	43.0217	43.0217	43.0217
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	228.6923	229.7455	230.4800	230.4800	230.4800
21	280 DEM	100 німецьких марок	257.6765	258.8632	259.6908	259.6908	259.6908
22	578 NOK	100 норвезьких крон	60.6829	60.5903	61.1058	61.1058	61.1058
23	985 PLN	100 польських злотих	119.7193	119.9227	119.9845	119.9845	119.9845
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.5138	2.5254	2.5334	2.5334	2.5334
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9190	1.9209	1.9158	1.9158	1.9158
26	702 SGD	100 сінгапурських доларів	312.4524	312.9830	313.1445	313.1445	313.1445
27	703 SKK	100 словацьких крон	11.6837	11.7035	11.7095	11.7095	11.7095
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0878	0.0879	0.0880	0.0880	0.0880
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4179	10.4356	10.4410	10.4410	10.4410
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	19.3240	19.3569	19.3668	19.3668	19.3668
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	2.2795	2.2834	2.2846	2.2846	2.2846
32	246 FIM	100 фінських марок	84.7619	85.1523	85.4245	85.4245	85.4245
33	250 FRF	100 французьких франків	76.8299	77.1838	77.4305	77.4305	77.4305
34	203 CZK	100 чеських крон	13.8470	13.8705	13.8777	13.8777	13.8777
35	752 SEK	100 шведських крон	60.1075	60.5903	60.7440	60.7440	60.7440
36	756 CHF	100 швейцарських франків	320.6741	321.6598	322.9137	322.9137	322.9137
37	392 JPY	1000 японських єн	50.4476	49.9253	49.9814	49.9814	49.9814
38	978 EUR	100 євро	503.9714	506.2925	507.9110	507.9110	507.9110
39	960 XDR	100 СПЗ	713.3404	718.3848	717.3418	717.3418	717.3418
			16.06.2000 р.	17.06.2000 р.	18.06.2000 р.	19.06.2000 р.	20.06.2000 р.
1	036 AUD	100 австралійських доларів	326.6813	330.7967	330.7967	330.7967	330.7967
2	040 ATS	100 австрійських шилінгів	37.6411	37.8004	37.8004	37.8004	37.8004
3	826 GBP	100 англійських фунтів стерлінгів	820.0653	821.8434	821.8434	821.8434	821.8434
4	031 AZM	10000 азербайджанських манатів	12.1746	12.1737	12.1737	12.1737	12.1737
5	056 BEF	1000 бельгійських франків	128.3972	128.9405	128.9405	128.9405	128.9405
6	974 BYR	10 білоруських рублів	0.0559	0.0559	0.0559	0.0559	0.0559
7	300 GRD	1000 грецьких драхм	15.3855	15.4492	15.4492	15.4492	15.4492
8	208 DKK	100 данських крон	69.4242	69.7301	69.7301	69.7301	69.7301
9	840 USD	100 доларів США	543.8400	543.8000	543.8000	543.8000	543.8000
10	233 EEK	100 естонських крон	33.1032	33.2433	33.2433	33.2433	33.2433
11	352 ISK	100 ісландських крон	7.1628	7.1160	7.1160	7.1160	7.1160
12	372 IEP	100 ірландських фунтів	657.6649	660.4475	660.4475	660.4475	660.4475
13	724 ESP	1000 іспанських песет	31.1296	31.2613	31.2613	31.2613	31.2613
14	380 ITL	10000 італійських лір	26.7501	26.8632	26.8632	26.8632	26.8632
15	124 CAD	100 канадських доларів	369.6761	368.9755	368.9755	368.9755	368.9755
16	398 KZT	100 казахстанських тенге	3.8164	3.8161	3.8161	3.8161	3.8161
17	428 LVL	100 латвійських латів	907.9132	907.8464	907.8464	907.8464	907.8464
18	440 LTL	100 литовських літів	135.9600	135.9500	135.9500	135.9500	135.9500
19	498 MDL	100 молдовських лейів	43.2000	43.2322	43.2322	43.2322	43.2322
20	528 NLG	100 нідерландських гульденів	235.0369	236.0314	236.0314	236.0314	236.0314
21	280 DEM	100 німецьких марок	264.8253	265.9458	265.9458	265.9458	265.9458
22	578 NOK	100 норвезьких крон	62.9807	63.0593	63.0593	63.0593	63.0593
23	985 PLN	100 польських злотих	123.4037	123.3946	123.3946	123.3946	123.3946
24	620 PTE	100 португальських ескудо	2.5835	2.5945	2.5945	2.5945	2.5945
25	810 RUR	10 російських рублів	1.9224	1.9243	1.9243	1.9243	1.9243
26	702 SGD	100 сінгапурських доларів	315.7638	315.7406	315.7406	315.7406	315.7406
27	703 SKK	100 словацьких крон	12.2744	12.2735	12.2735	12.2735	12.2735
28	792 TRL	10000 турецьких лір	0.0886	0.0886	0.0886	0.0886	0.0886
29	795 TMM	10000 туркменських манатів	10.4585	10.4577	10.4577	10.4577	10.4577
30	348 HUF	1000 угорських форинтів	19.9326	19.9311	19.9311	19.9311	19.9311
31	860 UZS	100 узбецьких сумів	2.2064	2.2063	2.2063	2.2063	2.2063
32	246 FIM	100 фінських марок	87.1135	87.4821	87.4821	87.4821	87.4821
33	250 FRF	100 французьких франків	78.9615	79.2955	79.2955	79.2955	79.2955
34	203 CZK	100 чеських крон	14.3613	14.3602	14.3602	14.3602	14.3602
35	752 SEK	100 шведських крон	62.8889	62.8194	62.8194	62.8194	62.8194
36	756 CHF	100 швейцарських франків	331.0028	333.1911	333.1911	333.1911	333.1911
37	392 JPY	1000 японських єн	51.3231	51.1702	51.1702	51.1702	51.1702
38	978 EUR	100 євро	517.9532	520.1447	520.1447	520.1447	520.1447
39	960 XDR	100 СПЗ	716.8982	727.2605	727.2605	727.2605	727.2605

МНІХ ВАЛЮТ, ЯКИЙ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ЩОДЕННО (за червень 2000 року)

Офіційний курс

06.06.2000 р.	07.06.2000 р.	08.06.2000 р.	09.06.2000 р.	10.06.2000 р.	11.06.2000 р.	12.06.2000 р.	13.06.2000 р.	14.06.2000 р.	15.06.2000 р.
317.3454	316.7723	320.3241	322.2765	318.6088	318.6088	318.6088	320.6005	324.2780	327.6397
37.2780	37.4939	37.7583	38.2110	37.5005	37.5005	37.5005	37.6558	37.8827	38.0873
823.3661	823.6384	827.8611	826.8504	817.7793	817.7793	817.7793	822.0760	823.5022	818.6386
12.1953	12.1987	12.1960	12.1967	12.2026	12.2026	12.2026	12.2056	12.2074	12.2058
127.1587	127.8950	128.7970	130.3410	127.9177	127.9177	127.9177	128.4471	129.2212	129.9191
0.0557	0.0557	0.0557	0.0557	0.0558	0.0558	0.0558	0.0558	0.0558	0.0558
15.2267	15.3185	15.4334	15.6254	15.3280	15.3280	15.3280	15.3993	15.4957	15.5818
68.7242	69.1285	69.6217	70.4431	69.1297	69.1297	69.1297	69.4093	69.8435	70.2348
543.7900	543.9400	543.8200	543.8500	543.7500	543.7500	543.7500	543.8800	543.9600	543.8900
32.7839	32.9738	33.2063	33.6044	32.9796	32.9796	32.9796	33.1161	33.3157	33.4956
7.2320	7.2391	7.2253	7.2449	7.2429	7.2429	7.2429	7.2447	7.2228	7.2128
651.3212	655.0923	659.7123	667.6209	655.2087	655.2087	655.2087	657.9205	661.8851	665.4601
30.8293	31.0078	31.2265	31.6009	31.0134	31.0134	31.0134	31.1417	31.3294	31.4986
26.4920	26.6454	26.8333	27.1550	26.6501	26.6501	26.6501	26.7604	26.9217	27.0671
368.9012	368.0724	368.6693	368.4354	369.0593	369.0593	369.0593	368.5834	369.6475	369.9128
3.8174	3.8185	3.8176	3.8178	3.8171	3.8171	3.8171	3.8167	3.8173	3.8168
898.8264	899.0744	907.8798	907.9299	907.7629	907.7629	907.7629	907.9800	908.1135	907.9967
135.9475	135.9850	135.9550	135.9625	135.9375	135.9375	135.9375	135.9700	135.9900	135.9725
43.1477	43.1236	43.1381	43.1487	43.1407	43.1407	43.1407	43.1617	43.2057	43.1738
232.7698	234.1175	235.7686	238.5950	234.1591	234.1591	234.1591	235.1283	236.5451	237.8228
262.2708	263.7893	265.6497	268.8343	263.8362	263.8362	263.8362	264.9282	266.5246	267.9642
61.8990	62.3176	62.8140	63.2763	61.9880	61.9880	61.9880	62.3907	62.9257	63.5379
120.1746	125.7810	125.7533	125.7602	125.7371	125.7371	125.7371	125.7671	123.4309	123.4150
2.5586	2.5734	2.5916	2.6227	2.5739	2.5739	2.5739	2.5845	2.6001	2.6142
1.9188	1.9207	1.9216	1.9238	1.9248	1.9248	1.9248	1.9252	1.9133	1.9198
313.6406	315.5470	315.4774	315.4948	315.4368	315.4368	315.4368	315.5122	315.8335	315.7928
11.7281	12.0111	12.0084	12.0091	12.0069	12.0069	12.0069	12.0098	12.2771	12.2755
0.0881	0.0887	0.0887	0.0887	0.0886	0.0886	0.0886	0.0887	0.0886	0.0886
10.4575	10.4604	10.4581	10.4587	10.4567	10.4567	10.4567	10.4592	10.4608	10.4594
19.3975	19.7868	19.7825	19.7836	19.7799	19.7799	19.7799	19.7846	19.9370	19.9344
2.2882	2.2888	2.2883	2.2884	2.2464	2.2464	2.2464	2.2066	2.2066	2.2066
86.2732	86.7727	87.3847	88.4322	86.7881	86.7881	86.7881	87.1473	87.6725	88.1460
78.1998	78.6526	79.2073	80.1568	78.6666	78.6666	78.6666	78.9921	79.4681	79.8974
13.8997	14.2568	14.2537	14.2544	14.2518	14.2518	14.2518	14.2552	14.3644	14.3626
61.5943	61.8692	62.3541	62.9166	61.7876	61.7876	61.7876	62.3006	62.8840	63.7698
326.0182	327.7809	331.4402	335.6704	329.4928	329.4928	329.4928	331.6401	333.5532	334.8619
50.5327	50.9608	51.4421	51.4879	50.8794	50.8794	50.8794	51.0246	51.0805	51.1210
512.9571	515.9271	519.5656	525.7942	516.0188	516.0188	516.0188	518.1545	521.2769	524.0924
723.1195	724.9904	727.5597	735.4557	712.8985	712.8985	712.8985	726.7009	728.3811	729.1609
21.06.2000 р.	22.06.2000 р.	23.06.2000 р.	24.06.2000 р.	25.06.2000 р.	26.06.2000 р.	27.06.2000 р.	28.06.2000 р.	29.06.2000 р.	30.06.2000 р.
328.5492	326.2509	326.0420	324.1845	324.1845	324.1845	323.2968	326.6382	326.6382	328.5705
37.6916	37.4208	37.1647	37.1956	37.1956	37.1956	36.8564	37.1495	37.1495	37.5579
819.8669	816.4290	819.0213	818.9159	818.9159	818.9159	816.0187	813.8653	813.8653	825.9685
12.1730	12.1724	12.1726	12.1724	12.1724	12.1724	12.1726	12.1728	12.1728	12.1733
128.5694	127.6458	126.7720	126.8775	126.8775	126.8775	125.7206	126.7204	126.7204	128.1135
0.0558	0.0558	0.0558	0.0558	0.0558	0.0558	0.0697	0.0544	0.0544	0.0558
15.4107	15.3000	15.1966	15.2111	15.2111	15.2111	15.0693	15.1868	15.1868	15.3469
69.5574	69.0558	68.5758	68.6328	68.6328	68.6328	68.0152	68.5469	68.5469	69.2736
543.7700	543.7400	543.7500	543.7400	543.7400	543.7400	543.7500	543.7600	543.7600	543.7800
33.1476	32.9095	32.6842	32.7114	32.7114	32.7114	32.4132	32.6709	33.0301	
7.1713	7.1368	7.1002	6.9854	6.9854	6.9854	5.5863	7.0393	7.0393	7.0825
658.5469	653.8158	649.3401	649.8805	649.8805	649.8805	643.9548	649.0759	649.0759	656.2114
31.1714	30.9474	30.7356	30.7611	30.7611	30.7611	30.4807	30.7231	30.7231	31.0608
26.7859	26.5935	26.4114	26.4334	26.4334	26.4334	26.1924	26.4007	26.4007	26.6909
370.5157	369.3843	368.5478	368.8545	368.8545	368.8545	365.5703	366.7327	366.7327	367.7829
3.8159	3.8157	3.8158	3.8157	3.8157	3.8157	3.8131	3.8132	3.8132	3.8133
907.7963	907.7462	907.7629	907.7462	907.7462	907.7462	907.7629	907.7796	907.7796	907.8130
135.9425	135.9350	135.9375	135.9350	135.9350	135.9350	135.9375	135.9400	135.9400	135.9450
43.2377	43.2415	43.2423	43.2900	43.2900	43.2900	43.3360	43.3389	43.3389	43.4007
235.3521	233.6613	232.0618	232.2549	232.2549	232.2549	230.1372	231.9674	231.9674	234.5175
265.1804	263.2753	261.4731	261.6907	261.6907	261.6907	259.3046	261.3667	261.3667	264.2400
63.0460	62.6197	62.2630	62.3983	62.3983	62.3983	62.0070	62.2452	62.2452	63.1911
123.3878	123.3810	122.9842	122.9819	122.9819	122.9819	122.9842	122.2674	122.2674	122.2719
2.5870	2.5684	2.5508	2.5530	2.5530	2.5530	2.5297	2.5498	2.5498	2.5778
1.9262	1.9268	1.9289	1.9302	1.9302	1.9302	1.9330	1.9344	1.9344	1.9372
315.7232	315.7057	315.0348	315.0290	315.0290	315.0290	315.0348	313.9311	313.9311	313.9426
12.2728	12.2721	12.3610	12.3608	12.3608	12.3608	12.3610	12.0302	12.0302	12.0307
0.0886	0.0886	0.0886	0.0886	0.0886	0.0886	0.0886	0.0873	0.0873	0.0873
10.4571	10.4565	10.4567	10.4565	10.4565	10.4565	10.4567	10.4569	10.4569	10.4573
19.9300	19.9289	20.1169	20.1165	20.1165	20.1165	20.1169	19.6020	19.6020	19.6027
2.2061	2.1669	2.1669	2.1669	2.1669	2.1669	2.1290	2.1291	2.1291	2.1291
87.2303	86.6036	86.0108	86.0824	86.0824	86.0824	85.2975	85.9758	85.9758	86.9210
79.0674	78.4993	77.9620	78.0268	78.0268	78.0268	77.3154	77.9302	77.9302	78.7869
14.3594	14.3586	14.4793	14.4791	14.4791	14.4791	14.4793	14.1508	14.1508	14.1514
62.8740	62.3845	62.0590	61.8404	61.8404	61.8404	61.2211	61.0630	61.0630	61.4955
332.9575	331.7367	330.9798	329.7613	329.7613	329.7613	327.6622	330.0974	330.0974	332.1818
51.5452	51.6161	51.6041	52.1629	52.1629	52.1629	51.5507	51.5519	51.5519	51.9093
518.6478	514.9218	511.3969	511.8225	511.8225	511.8225	507.1556	511.1888	511.1888	516.8085
719.6406	719.8703	719.0802	722.7773	722.7773	722.7773	716.9301	726.3629	726.3629	729.4960

На замовлення "Вісник НБУ" матеріал підготовлено співробітниками департаменту валютного регулювання Національного банку України.

Школа банкіра /

**Юрій
Лисенков**

Начальник управління операцій на фондовому ринку Ощадбанку.
Кандидат економічних наук

Із переходом банківської системи на міжнародні стандарти ведення бухгалтерського обліку підвищуються вимоги до системи аналітичного обліку, яка дає змогу отримати детальну інформацію, необхідну для прийняття управлінських рішень і формування різноманітних звітів. Автори статті діляться досвідом формування такої системи.

**Олександр
Коваль**

Заступник начальника управління операцій на фондовому ринку Ощадбанку

Операції із цінними паперами у банку: Методичні засади формування системи аналітичних рахунків

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ АНАЛІТИЧНИХ РАХУНКІВ

Щоб сформувати систему аналітичних рахунків, необхідно передусім послідовно вирішити три організаційно-методичні завдання:

- ◆ визначити принципи побудови системи аналітичних рахунків для відображення операцій із цінними паперами;
- ◆ розробити класифікацію цінних паперів з метою формування портфелів банку;
- ◆ побудувати алгоритм прийняття рішення щодо занесення цінного папера до конкретного портфеля банку.

На підставі аналізу вимог, сформу-

льованих у нормативних документах Національного банку України щодо обліку операцій із цінними паперами, автори виділяють такі принципи побудови системи аналітичних рахунків.

Принцип відповідності системи аналітичних рахунків плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України.

Структура аналітичних рахунків, на яких обліковуються цінні папери, має відповідати структурі рахунків їх бухгалтерського обліку. Це зумовлено:

- ◆ наявністю єдиної інформаційної бази для ведення бухгалтерського й аналітичного обліків;
- ◆ необхідністю взаємної конвертації даних бухгалтерського обліку та обліку,

здійснюваного структурним підрозділом банку, який діє на ринку цінних паперів.

Практична реалізація цього принципу дала б змогу використовувати дані аналітичного обліку для прийняття управлінських рішень і формувати звітність щодо операцій банку на ринку цінних паперів згідно з вимогами чинного законодавства.

Принцип інформативної достатності.

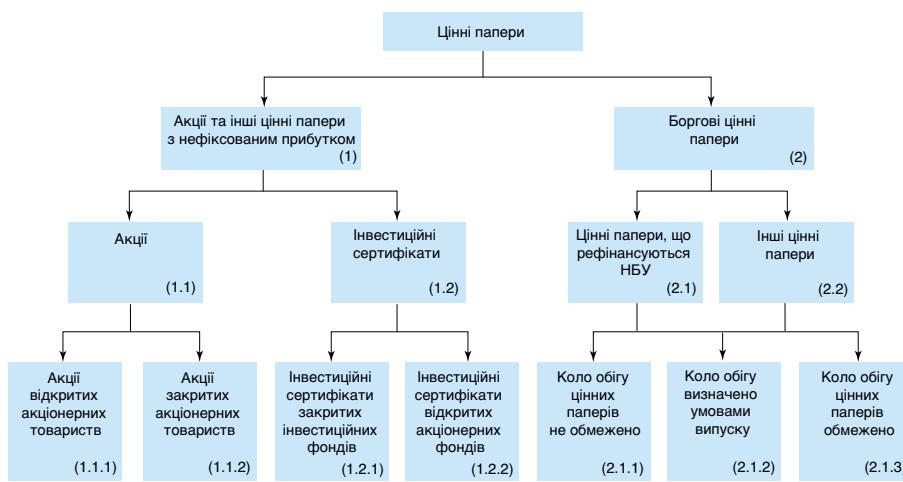
Система аналітичних рахунків, на яких обліковуються цінні папери, має бути максимально інформативною. Номіни цих рахунків повинні містити максимальну кількість інформації щодо цінних паперів.

Практична реалізація принципу інформативної достатності забезпечить формування необхідного обсягу даних щодо цінних паперів, які є власністю банку, достовірний облік усіх операцій банку з ними, наявність усіх вимог і зобов'язань за конкретними цінними паперами.

Принцип актуальності відображенії інформації.

Інформація, відображена в аналітичному рахунку, повинна містити дані, які можуть і повинні використовуватись у практичній діяльності. Вона має віддзеркалювати загальний стан ринку цінних паперів. Так, у світовій практиці суттєвими вважаються відомості про резидентність емітента, чиї папери знаходяться у портфелі банку. Та оськільки на українському ринку мо-

Схема 1. Класифікація цінних паперів з метою формування портфелів банку

жуть обертатися цінні папери виключно вітчизняних емітентів, зазначена інформація є на даному етапі неактуальною.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ

Предумовами вирішення цього завдання є розподіл цінних паперів у розрізі рахунків, зафікований у плані рахунків, та розподіл цінних паперів залежно від їх економічної природи. Класифікацію цінних паперів з метою формування портфелів банку подано у схемі 1.

Автори вважають, що з метою формування портфелів банку слід виділити три класифікаційні ознаки.

На першому рівні класифікаційною ознакою є визначеність щодо одержання прибутку від володіння цінним папером. Ця класифікаційна ознака зумовлена вимогами бухгалтерського обліку, що випливають із плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України. Всі цінні папери доцільно поділити на дві групи:

- 1) акції й інші цінні папери з нефікованим прибутком;

- 2) боргові цінні папери.

На другому рівні класифікаційною ознакою є економічна природа цінного папера. Папери, що належать до першої групи (акції й інші цінні папери з нефікованим прибутком), доцільно поділити на такі підгрупи:

- 1.1. Акції.

- 1.2. Інвестиційні сертифікати.

Внаслідок різної економічної природи цінних паперів першої групи обсяг прав, які випливають із факту володіння ними, теж різний. Так, згідно із Законом України “Про цінні папери і фондову біржу” (частина 1 статті 4) акція — це цінний папір без установленого строку дії, який засвідчує пайову участь у статутному фонду акціонерного товариства, підтверджує членство в акціонерному товаристві та право на участь в управлінні ним, дає право його власників на одержання частини прибутку у вигляді дивіденду, а також на участь у розподілі майна при ліквідації акціонерного товариства.

Як зазначено у частині 7 статті 2 Положення про інвестиційні фонди й інвестиційні компанії, затвердженого Указом Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55/94, інвестиційний сертифікат — це цінний папір, який випускається виключно інвестиційним фондом або інвестиційною компанією і дає право його власнику на одержання прибутку у вигляді дивідендів.

Із наведених визначень випливає, що інвестиційний сертифікат, на відміну

від акції, не дає його власнику прав на участь в управлінні та поділі майна при ліквідації інвестиційних і взаємних фондів інвестиційних компаній.

Крім того, згідно з вищезазначенним положенням (частина 3 статті 3) закриті інвестиційні фонди створюються на певний строк і здійснюють розрахунки за інвестиційними сертифікатами по закінченню строку діяльності інвестиційного фонду (взаємного фонду інвестиційних компаній). Отже, інвестиційні сертифікати закритих інвестиційних фондів і закритих взаємних фондів інвестиційних компаній як цінні папери з нефікованим прибутком відрізняються від акцій також тим, що мають визначений строк обігу.

Цінні папери другої групи (боргові цінні папери) доцільно поділити на такі підгрупи:

- 2.1. Боргові цінні папери, що рефінансуються Національним банком України.

- 2.2. Інші боргові цінні папери.

Суть цієї класифікаційної ознаки полягає в додаткових можливостях, які випливають із факту володіння цінним папером. Так, згідно до пункту 1 Тимчасового положення про порядок рефінансування Національним банком України комерційних банків під забезпечення державних цінних паперів, затвердженого постановою Правління НБУ від 28 вересня 1995 р. № 246, Нацбанк може надавати комерційним банкам кредити під забезпечення державних цінних паперів (ломбардний кредит). Як виняток, за рішенням Правління НБУ під забезпечення ломбардного кредиту можуть приматися й інші цінні папери (пункт 3).

На третьому рівні класифікаційною ознакою є ступінь свободи обігу цінного папера. Так, акції залежно від виду акціонерного товариства є сенс поділити на:

- 1.1.1. Акції відкритих акціонерних товариств.

- 1.1.2. Акції закритих акціонерних товариств.

Згідно із Законом України “Про господарські товариства” (частина 1 статті 25) акції відкритих акціонерних товариств можна поширювати шляхом відкритої підписки та купівлі-продажу на біржах, тоді як акції закритих акціонерних товариств розподіляються між заставниками і не можуть поширюватися шляхом відкритої підписки, купуватися чи продаватися на біржі.

Інвестиційні сертифікати залежно від типу інвестиційного фонду доцільно поділити на:

- 1.2.1. Інвестиційні сертифікати за-

критих інвестиційних фондів і закритих взаємних фондів інвестиційних компаній.

1.2.2. Інвестиційні сертифікати відкритих інвестиційних фондів і відкритих взаємних фондів інвестиційних компаній.

Відповідно до частини 3 статті 22 Положення про інвестиційні фонди й інвестиційні компанії, затвердженого Указом Президента України від 19 лютого 1994 р. № 55/94, інвестиційні сертифікати відкритих фондів не підлягають вільному перепродажу, тоді як закритих — навпаки — підлягають.

Боргові цінні папери доцільно поділити на:

- 2.1.1. Боргові цінні папери з необмеженим колом обігу.

- 2.1.2. Боргові цінні папери, коло обігу яких визначається умовами випуску.

- 2.1.3. Боргові цінні папери з обмеженим колом обігу.

Запропонована класифікація цінних паперів не є деталізованою. Для зручності користування її варто було б деталізувати.

АЛГОРИТМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ

Претім із завдань, які слід вирішити, щоб сформувати систему аналітичних рахунків, є визначення алгоритму прийняття рішення про віднесення цінного папера до портфеля банку (див. схему 2).

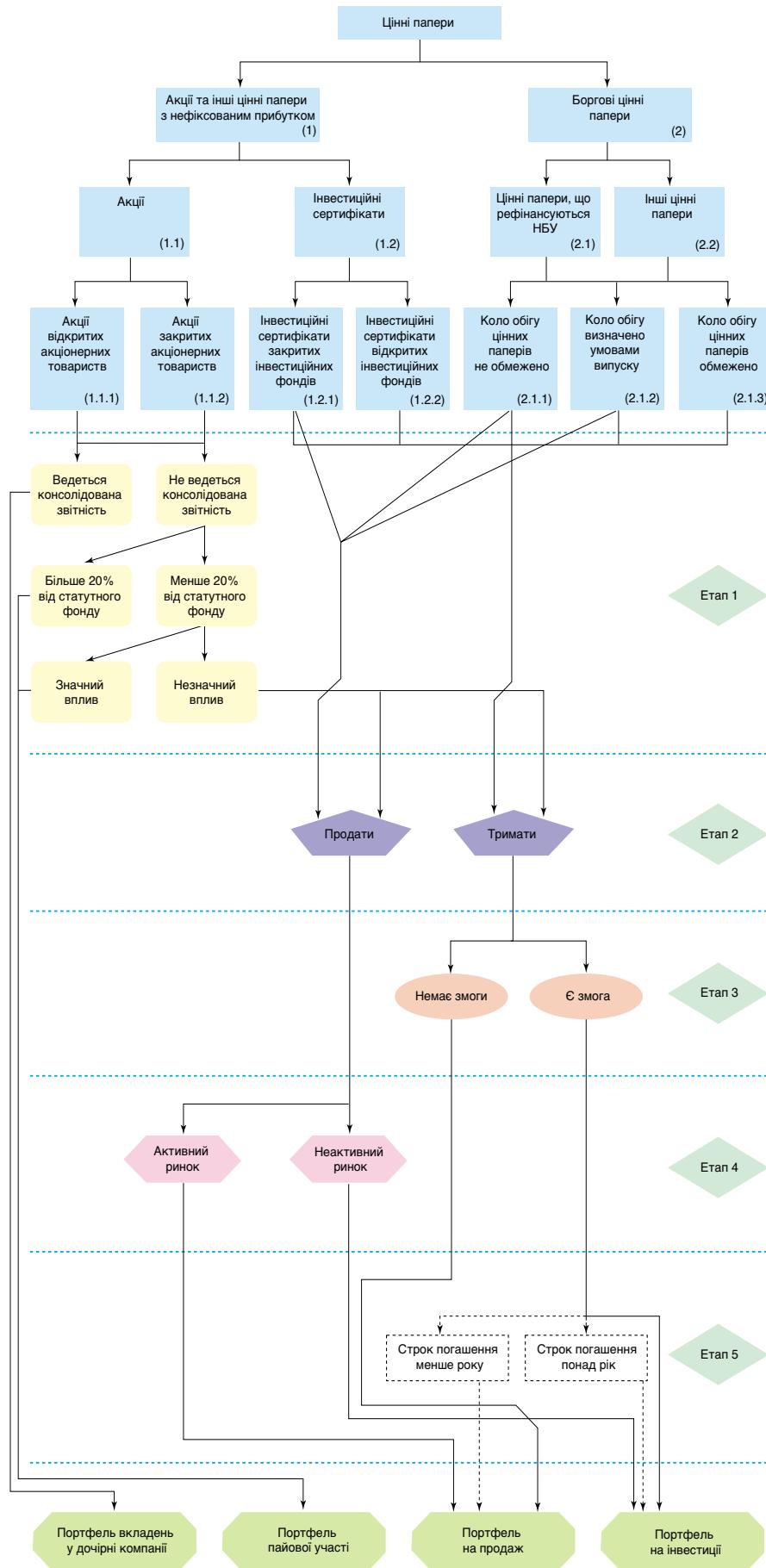
Питання стосовно віднесення цінного папера до портфеля банку регламентується двома нормативними документами Національного банку. Це — Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із цінними паперами установ комерційних банків України, затверджена постановою Правління НБУ від 30 грудня 1997 р. № 466 (далі — Інструкція), та Положення про порядок розрахунку резерву на відшкодування можливих збитків банків від операцій із цінними паперами, затверджене постановою Правління НБУ від 30 грудня 1999 р. № 629 (далі — Положення).

Згідно з пунктом 3.1. Інструкції вкладення банку в цінні папери можна віднести до одного з чотирьох портфелів: цінних паперів на продаж; цінних паперів на інвестиції; пайової участі (вкладень в асоційовані компанії); вкладень у дочірні компанії.

Дюча нормативна база не дає однозначного алгоритму віднесення цінного папера до того чи іншого портфеля банку. Детальний аналіз вимог Інструкції та Положення як базових нормативних документів дає підставу стверджувати, що цей алгоритм має налічувати п'ять етапів, які базуються на п'яти критеріях, а саме:

ФОНДОВИЙ РИНКОК

Схема 2. Алгоритм прийняття рішення про віднесення цінного папера до портфеля банку

- ◆ ступінь залежності емітента від акціонера;
- ◆ намір банку щодо цінного папера;
- ◆ можливість банку дотримуватися первинного наміру;
- ◆ стан ринку цінного папера;
- ◆ критерій часу.

Перелік відображає послідовність застосування критеріїв, з кожним із яких пов'язаний черговий етап прийняття рішення про віднесення цінного папера до портфеля банку. Розглянемо ці критерії (етапи).

1. Ступінь залежності емітента від акціонера.

Цей критерій характеризується трьома ознаками.

1.1. Факт ведення консолідованої фінансової звітності. Ця ознака актуальна виключно для корпоративних цінних паперів. Відповідно до вимог Інструкції консолідована фінансова звітність банку та емітента ведеться, якщо:

- ◆ існує можливість контролю емітента;
- ◆ діяльність емітента доповнює діяльність банку.

Контроль, у свою чергу, стає можливим за наявності:

- ◆ частки управлінських голосів у компанії, що перевищує 50%, за угодою з іншими інвесторами;
- ◆ права керувати фінансовою або виробничою політикою підприємства відповідно до статуту або угоди;
- ◆ права призначати або звільнити більшість членів ради директорів або аналогічного керівного органу компанії;
- ◆ права визначального голосу в раді директорів або аналогічному керівному органі компанії.

При веденні консолідованої фінансової звітності акцій необхідно віднести до портфеля вкладень у дочірні компанії без урахування розміру пакета.

За відсутності консолідованої фінансової звітності акцій можна віднести до одного з таких портфелів:

- ◆ портфеля цінних паперів на продаж;
- ◆ портфеля цінних паперів на інвестиції;
- ◆ портфеля пайової участі (вкладень в асоційовані компанії).

1.2. Розмір пакета акцій, що знаходиться у власності банку. Ця критеріальна ознака стає визначальною, якщо банк та емітент не ведуть консолідованої фінансової звітності. Коли банк володіє пакетом акцій розміром понад 20% від статутного фонду емітента, цінний папір слід обліковувати в портфелі пайової участі (вкладень в асоційовані компанії).

Якщо банк володіє пакетом акцій

розміром менше 20% від статутного фонду емітента, цінний папір необхідно облікувати в одному з таких портфелів:

- ◆ портфелі цінних паперів на продаж;
- ◆ портфелі цінних паперів на інвестиції;
- ◆ портфелі пайової участі (вкладень в асоційовані компанії).

1.3. Ступінь впливу на емітента. Ця критеріальна ознака стає визначальною, якщо банк володіє пакетом акцій, розмір якого не перевищує 20% від статутного фонду. Відповідно до вимог Інструкції на ступінь впливу впливають такі фактори:

- ◆ інвестор (банк) має представників у раді директорів або аналогічному керівному органі компанії;
- ◆ інвестор (банк) бере участь у визначені стратегії та операції компанії;
- ◆ проводяться суттєві операції між інвестором (банком) і компанією;
- ◆ здійснюється обмін керівним персоналом між інвестором (банком) і компанією;
- ◆ інвестор (банк) надає компанії суттєву технічну або комерційну інформацію.

За наявності значного впливу при володінні пакетом, розмір якого менше 20% від статутного фонду емітента, зазначені акції слід віднести до портфеля пайової участі (вкладень в асоційовані компанії).

За відсутності значного впливу при володінні пакетом (якщо розмір його менше 20% від статутного фонду емітента) зазначені акції мають бути віднесені до одного з таких портфелів:

- ◆ портфеля цінних паперів на продаж;
- ◆ портфеля цінних паперів на інвестиції.

2. Намір банку щодо цінного папера.

Цей критерій характеризується такою ознакою:

2.1. Намір менеджменту банку щодо засобу одержання прибутку від володіння цінним папером. Положення та Інструкція не містять чіткого визначення терміна "намір менеджменту", наголошується лише на прагненні продати цінний папір або тримати його до погашення чи з метою інвестицій на

строк понад 1 рік. Зокрема, намір менеджменту банку щодо засобу одержання прибутку від володіння цінним папером може бути таким:

- ◆ одержувати активний прибуток як різницю сум коштів, витрачених на придбання цінного папера та отриманих від його реалізації (спекулятивний або арбітражний прибуток). При цьому дивідендний або процентний прибутки вважаються додатковими; період отримання доходу — менше 1 року;
- ◆ одержувати пасивний прибуток у вигляді дивідендів або відсотків, а також використовувати інші права, що випливають із факту володіння цінним папером, зокрема, мається на увазі функція часу його фактичного перебування у портфелі банку (враховуючи активний прибуток за період понад 1 рік).

3. Можливість банку дотримуватися первинного наміру.

Цей критерій характеризується такою ознакою:

3.1. Реальна можливість банку втілити свій первинний намір. Критерій актуальний для цінних паперів, щодо яких первинним є намір менеджменту одержувати пасивний прибуток. Якщо папір не має терміну погашення, а банк у змозі тримати його довічно (мінімум понад 1 рік), його доцільно віднести до портфеля банку на інвестиції. Коли папір має термін погашення, доцільно проаналізувати його за критеріальною ознакою часу.

Якщо банк не в змозі тримати папір до погашення (довічно або мінімум понад 1 рік), його слід віднести до портфеля на продаж.

Положення не містить вичерпного переліку обставин, за настання яких банк не може дотримуватися свого первинного наміру, в ньому окреслено лише загальні їх контури. Ці контури містять як внутрібанківські, так і зовнішні обставини, наприклад, наявність активного ринку цінних паперів. Автори вважають, що перелік обставин, за яких неможливо утримувати папір у портфелі тривалий термін (понад 1 рік), повинен містити виключно внутрібанківські обставини, зокрема такі: недостатня ліквідність, недостатність капіталу

тощо. Обставини ж зовнішні впливають не на можливість, а на доцільність утримання цінного папера в портфелі банку на інвестиції.

4. Стан ринку цінного папера.

Цей критерій характеризується такою ознакою:

4.1. Ступінь активності ринку цінного папера. Критерій актуальний для цінних паперів, щодо яких первинним є намір менеджменту одержувати активний прибуток. Відповідно до вимог Інструкції та Положення ринок конкретного цінного папера може перебувати в одному із двох якісних станів: активному і неактивному.

Нині немає чітко визначених та законодавчо закріплених критеріїв активності ринку цінних паперів. Пов'язані з цим проблеми детально висвітлювались авторами в цьогорічному № 5 журналу "Вісник Національного банку України". Такі критерії банк розробляє самостійно і закріплює внутрішніми нормативними документами.

Якщо ринок конкретного цінного папера кваліфікується банком як неактивний, цей папір повинен обліковуватися в портфелі на інвестиції. Якщо ринок цінного папера кваліфікується банком як активний, папір слід обліковувати в портфелі на продаж.

5. Критерій часу.

Цей критерій характеризується такою ознакою:

5.1. Термін до погашення (викупу) цінного папера.

Формульовання "термін до погашення" можна застосовувати виключно до боргового цінного папера, а "термін до викупу" — до інвестиційних сертифікатів закритих інвестиційних фондів і закритих взаємних фондів інвестиційних компаній. Ця критеріальна ознака актуальнана для цінних паперів, якщо банк має змогу тримати їх до погашення. Коли термін до погашення боргового цінного папера або до викупу інвестиційного сертифікату закритого інвестиційного фонду становить менше 1 року, папір слід обліковувати в портфелі на продаж. В іншому разі його обліковують у портфелі банку на інвестиції.

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики, проведених у червні 2000 р.

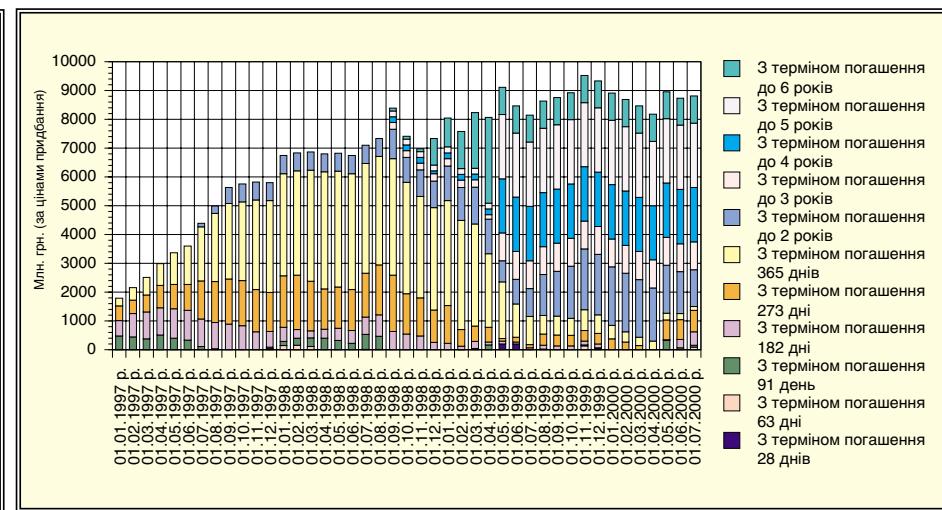
Номер аукціону	Дата проведення аукціону	Пропозиція			Результати аукціону				
		Номінал облігацій, грн.	Проголошена ставка дохідності, %	Термін погашення облігацій	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.	Відсічна ціна, грн.	Середньо-зважена ціна, грн.	Ставка дохідності, %
16	06.06.2000 р.	100	—	25.10.2000 р.	10 000	930.00	93.00	93.00	19.62
17	06.06.2000 р.	100	—	29.11.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—
18	06.06.2000 р.	100	—	07.02.2001 р.	0	—	0.00	0.00	—
19	12.06.2000 р.	100	—	21.02.2001 р.	0	—	0.00	0.00	—
20	12.06.2000 р.	100	—	25.04.2001 р.	0	—	0.00	0.00	—
21	12.06.2000 р.	100	—	23.05.2001 р.	0	—	0.00	0.00	—
22	12.06.2000 р.	100	—	22.11.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—
23	12.06.2000 р.	100	—	27.12.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—
24	13.06.2000 р.	100	—	19.07.2000 р.	660 560	64 999.10	98.40	98.40	16.49
25	13.06.2000 р.	100	—	23.08.2000 р.	567 710	54 999.74	96.88	96.88	16.56
26	13.06.2000 р.	100	—	20.09.2000 р.	575 320	55 000.59	95.60	95.60	16.97
27	13.06.2000 р.	100	—	25.10.2000 р.	691 130	65 000.78	94.05	94.05	17.23
28	13.06.2000 р.	100	—	22.11.2000 р.	599 920	55 000.67	91.68	91.68	20.45
29	13.06.2000 р.	100	—	27.12.2000 р.	612 135	55 000.33	89.85	89.85	20.93
30	20.06.2000 р.	100	—	20.09.2000 р.	10 500	1 002.54	95.48	95.48	18.99
31	20.06.2000 р.	100	—	20.12.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—
32	26.06.2000 р.	100	—	27.09.2000 р.	2 115	201.94	95.48	95.48	18.78
33	26.06.2000 р.	100	—	27.12.2000 р.	0	—	0.00	0.00	—
34	29.06.2000 р.	100	—	23.08.2000 р.	200 000	19 444.00	97.22	97.22	18.98
Разом		x	x	x	3 929 390	371 579.69	x	x	x

Результати аукціонів із розміщення облігацій внутрішньої державної позики за 2000 р.

За станом на 01.07.2000 р.

Сума облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають в обігу (на 1 липня 2000 р.)

Період	Розміщено облігацій, шт.	Залучено коштів до бюджету, тис. грн.
Січень	0	0.00
Лютий	0	0.00
Березень	0	0.00
I квартал	0	0.00
Квітень	14 243 081	1 313 775.20
Травень	0	0.00
Червень	3 929 390	371 579.69
II квартал	18 172 471	1 685 354.89
I півріччя	18 172 471	1 685 354.89
Липень	0	0.00
Серпень	0	0.00
Вересень	0	0.00
III квартал	0	0.00
Жовтень	0	0.00
Листопад	0	0.00
Грудень	0	0.00
IV квартал	0	0.00
Усього з початку року	18 172 471	1 685 354.89

На замовлення "Вісника НБУ" матеріали підготовлено працівниками департаменту монетарної політики Національного банку України.

Точки зору на проблему /

На шляху до об'єднання

Проблеми вітчизняного фондового ринку

Увага учасників фондового ринку прикута до подій, пов'язаних із організацією національної депозитарної системи. Що ж до самого ринку, то він стабілізувався, і найближчим часом суттєвих змін не передбачається.

БЕЗ ЗМІН

Yпродовж другого кварталу ціни на вітчизняні акції істотно не змінились. Якщо у першому кварталі індекс основної на українському фондовому ринку торговельної системи ПФТС зріс у півтора раза, то в другому — всього на 5.4% до 61.83 пункта (за станом на 30 червня). Фондовий індекс ProU-50, розрахований у доларах компанією “Проспект Інвестментс”, у квітні — червні також збільшився всього на 3.6%, тоді як у січні — березні — на 70%.

Виняток становили лише акції енергокомпаній: напередодні продажу державою контрольних пакетів акцій на приватизаційних тендерах за них іде боротьба на вторинному ринку. За даними компанії “Альфа Капітал”, упродовж другого кварталу їх курси зросли в середньому майже в 2.5 раза.

Це цілком прогнозована поведінка ринку (див. попередній огляд у “Віснику НБУ”, № 5). По-перше, після шестимісячного безперервного зростання курсу акцій наприкінці 1999-го — на початку 2000 року обов’язково мала відбутися технічна корекція: деякі учасники ринку вирішили закріпити прибутки, інші — просто збільшили пропозицію акцій емітентів “блакитних фішок”.

По-друге, фактори зростання (реструктуризація боргу, задовільні макроекономічні умови, скорочення ринку внутрішніх державних запозичень, стабільний валютний ринок, відсутність поганих новин на міжнародних фінансових ринках) із часом втрачають своє значення. Сучасна українська економічна історія має доволі прикладів різких змін на гірше, тож ринок потребує нових підтвердженів макростабільності. А їх у другому кварталі майже не було.

Міжнародний валютний фонд так і не поновив фінансування України, що привело до зменшення валютних резервів та збільшення інфляційного тиску. Поглиблення кризи на енергетичному ринку, який навіть улітку не завжди може забез-

печити економіку енергоресурсами, та кож викликає сумніви щодо можливості забезпечити стабільне економічне зростання. Гострі суперечності навколо посад міністра палива та енергетики, керівників НАК “Нафтогаз України”, НАЕК “Енергоатом” теж не додають упевненості учасникам ринку.

Тож очікувати значного зростання ринку в третьому кварталі не доводиться. Вірогідно, ціни акцій збільшаться на ті ж 5—10% або залишаться на попередньому рівні. Істотніших курсових змін ринок зазнає наприкінці року, коли з’ясується, чи в змозі уряд, а разом із ним і українська економіка, справитися з переліченими проблемами. Якщо так, то ринок до весняного злету додасть до ціни акцій ще 20—40%, якщо ні — повернеться на рівень початку 2000 року.

В ОЧІКУВАННІ МІСЦЕВОГО ІНВЕСТОРА

Щодо подій на фондовому ринку, то їх вплив на кон’юнктуру був незначним. Позитивно вплинуло на його розвиток блокування додаткової емісії акцій ВАТ “Стирол”. Її намагався здійснити менеджмент компанії, однак “сторонні” акціонери виступили проти. В результаті курс акцій упав на 20%, повернувшись до попереднього рівня.

У цьому разі на захист дрібних акціонерів виступила Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку (ДКЦПФР), яка роз’яснила порядок застосування їхнього переважного права на придбання додатково випущених акцій. До останнього часу додаткові емісії становили найбільшу небезпеку для дрібних та “сторонніх” акціонерів. Менеджмент або більшість, прийнявши рішення про випуск акцій, створювали такі умови, що першими їх викуповували “свої”, — інші, рівні з ними у правах акціонери, до поділу “пирога” просто не встигали. Комісія пояснила: кожен акціонер має право придбати акції додаткового випуску пропорційно до його ча-

Дмитро Кошовий

Оглядач “Квартальних передбачень”
Міжнародного центру
перспективних досліджень

стки у статутному фонду. Згідно з документом ДКЦПФР виконавчий орган акціонерного товариства повинен подбати про те, щоб акціонери могли скористатися переважним правом на придбання додатково випущених акцій, — невиконання цієї умови є підставою для відмови у реєстрації емісії.

Комісія не приховує, що зазначене роз’яснення прийнято в ході аналізу обставин додаткової емісії акцій ВАТ “Стирол”. Зважаючи на засторогу юристів, що в разі відмови ДКЦПФР зареєструвати емісію згідно з вимогами цього роз’яснення її дії буде оскаржено в суді, комісія для підсилення своєї позиції розробляє нову редакцію положення про порядок збільшення розміру статутного фонду акціонерного товариства. Воно встановлює чіткий порядок надання рівного переважного права на купівлі акцій додаткової емісії в кількості, пропорційній частці акціонера у статутному фонду на момент прийняття рішення про їх випуск.

Передбачається встановити порядок проведення відкритої підписки на акції у два рівні за часом етапи. На першому реалізовуватиметься першочергове право акціонерів на придбання акцій, на другому — право інших інвесторів на придбання додатково випущених акцій.

Утім, на добру новину завжди знайдеться погана. Так, зірвано збори акціонерів ВАТ “Укрнафти”, акції якої займають перші позиції у рейтингах ліквідності. Безпосередньо на зборах стали з’ясовувати стосунки між віце-прем’єром, першим заступником ФДМУ та виконуючим обов’язки керівника НАК “Нафтогаз України” щодо прав на контрольний пакет акцій “Укрнафти”. Великого падіння акцій після цього не сталося — боротьба за підприємство перейшла на новий виток, але дрібні акціонери ще раз усвідомили, що до їх приходу ринок ще не готовий.

На жаль. Бо зменшення депозитних ставок до 20—25% річних і навіть нижче, стабільна гривня, брак у вільному продажу державних облігацій, падіння вартості житла, тотальна конкуренція на ринках

товарів та послуг, яка постійно зменшує заробітки невеликих компаній, — усе це змушує приватних інвесторів шукати нові сфери вкладання грошей. Професійні учасники ринку зазначають, що фізичні особи все частіше цікавляться можливостями ринку акцій. До речі, за розрізами експертів, приватні інвестори в Росії сьогодні забезпечують восьму частину торгових оборотів на фондовому ринку. Лише з другого по четвертий квартал минулого року обсяги операцій фізичних осіб на російських торговельних майданчиках зросли втричі — з 2.8 до 8.6 млрд. рублів (блізько 300 млн. доларів).

Зауважимо: якщо кілька років тому більшість торговців цінними паперами, відмахуючись від дрібних приватних інвесторів, боролися за багатих іноземних клієнтів, то сьогодні іноземців на ринку небагато, отже, кожен клієнт — велика радість. Понад те, іноземні портфельні інвестори не забули причин краху в 1997—1998 роках ринків, що розвиваються, і сьогодні чекають на місцевих інвесторів, які б гарантували акції від значного падіння. Нині деякі торговці готові працювати з сумами від 10 тис. гривень, залишаючи більшим компаніям обслуговування сум від 30—50 тис. гривень. Щодо комісійних, то вони, як правило, становлять 1—2% від суми угоди або коштів, переданих у довірче управління.

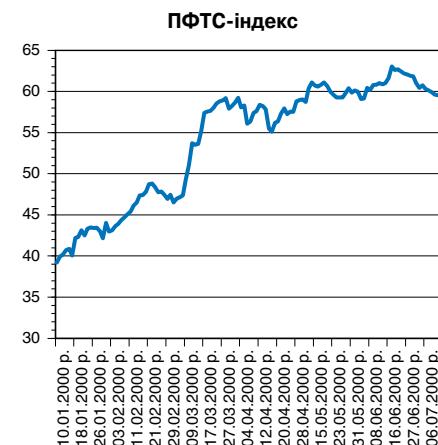
Торговці цінними паперами пропонують сьогодні фізичним особам дві основні форми роботи — брокерське обслуговування або довірче управління. Головна відмінність: за брокерського обслуговування клієнт сам приймає рішення щодо конкретних операцій, тоді як брокер лише дає поради й виконує замовлення клієнта. Крім того, професійний брокер має забезпечити клієнта щоденною інформацією про стан його рахунку та стан ринку. При цьому ніхто з торговців не обієднує клієнтам гарантованих доходів.

Загалом, для ширшого застачення коштів населення на фондовий ринок треба нарешті створити інфраструктуру спільногоЯ інвестування. Йдеться про прийняття закону про інститути спільногоЙ інвестування, який врегулював би діяльність керуючих активами (закон мали затвердити ще на V сесії Верховної Ради України третього скликання) та забезпечив законодавчу базу для роботи пенсійних фондів.

ПРОБЛЕМА СТВОРЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОГО ДЕПОЗИТАРІЮ

Ще однією перешкодою на шляху подальшого розвитку ринку є неузгодженість щодо становлення Націо-

нальної депозитарної системи. Нагадаємо, що згідно із Законом “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” реалізується дворівнева децентралізована депозитарна система: на верхньому рівні — Національний та локальні депозитарії, на нижньому — зберігачі. Ще за часів прийняття цього закону експерти зауважували, що децентралізація в даному разі є недоречною: лише центральний депозитарій зможе обслуговувати кількасот зберігачів (сьогодні їх не налічується й 80) і кілька десятків тисяч емітентів цінних паперів. А

зайві зв’язки між депозитаріями — це недоцільні витрати, технологічні та управлінські труднощі.

Саме за дворівневою централізованою системою успішно працював і працює депозитарій державних цінних паперів Національного банку. Мінфін розміщує емісію ОВДП у депозитарії, де відкрито рахунки в цінних паперах банків-зберігачів. Останні відкривають такі ж рахунки своїм клієнтам і є для депозитарію номінальними утримувачами.

На час прийняття закону на ринку корпоративних цінних паперів існував лише один депозитарій — “Міжрегіональний фондовий союз” (МФС), акціонери якого виявили готовність змінити назву на Національний або Центральний. Утім, законодавці не поділили їхньої думки, і рішення про створення державової Національного депозитарію було закріплене законом.

У МФС держава опосередковано володіє менше ніж 20% акцій. Статутний фонд НДУ (в розмірі 5 млн. гривень) на 90.4% було сформовано державою — Кабмін володіє 86% коштів, котрими в рівній мірі управляють Мінфін та Нацбанк (останній самостійно вносить ще 4.4%).

Тим часом МФС знайшов підтримку в Агентства міжнародного розвитку США (USAID), яке надавало йому технічну допомогу в 1998—1999 роках. Крім того, американці спромоглися підписати з уря-

дом України, НБУ та Світовим банком Меморандум про взаєморозуміння, за яким Національному депозитарію заборонялося до 2010 року здійснювати комерційні функції. У такий спосіб вони уникали конкуренції МФС з боку НДУ. За останнім залишили тільки три функції, визначені законом як унікальні для Національного депозитарію: кодифікацію, міжнародні стосунки з іншими депозитаріями та стандартизацію депозитарної діяльності.

Наприкінці 1999 року про намір створити власний депозитарій заявила Українська фондова біржа. Поява третьої сторони могла б остаточно запутати справу, але МФС устиг об’єднати навколо себе всіх зберігачів і реально запрацювати, що надихнуло його відкрито боротися за місце центрального депозитарію на ринку. На заваді стоять Закон “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” та сам Національний депозитарій, який також прагне змін у напрямі виконання норм чинного законодавства, бо позбавлення комерційних функцій не дає йому змоги повноцінно функціонувати.

У другому кварталі боротьба загострилася:

— збори акціонерів МФС запропонували уряду та Президенту ліквідувати НДУ й перетворити МФС на повнофункциональний центральний депозитарій з можливим збільшенням частки держави у статутному капіталі;

— акціонери НДУ за підтримки Прем’єр-міністра вилучили зі статуту положення про оборону виконання комерційних функцій. Крім того, голова Національного депозитарію Віктор Івченко запропонував поширити діяльність Національної депозитарної системи на інші ринки (скажімо, енергетичний або сільськогосподарський) шляхом обслуговування торгівлі похідних цінних паперів (опціонів і ф’ючерсів).

Ринок чекає на виважене рішення уряду за результатами роботи узгоджувальної групи щодо визначення шляхів розвитку Національної депозитарної системи. Групу створено на початку червня під час обговорення цієї проблеми у Прем’єр-міністра Віктора Ющенка. Вірогідно, вона рекомендуватиме уряду завершити створення централізованої дворівневої депозитарної системи та сприяти об’єднанню депозитаріїв.

Головне, щоб “депозитарні негарадзи” не затяглися і нарешті з’явився єдиний депозитарій, який би обслуговував учасників незгірш МФС. Може, тоді й фондові біржі, яких в Україні налічується шість, також почнуть об’єднуватися...

Депозитарна система: реконструкція у ході будівництва

Наприкінці півріччя відбулися події, які відіграватимуть важливу роль у становленні Національної депозитарної системи. Як відомо, меморандумом про взаємопозуміння між урядами України і Сполучених Штатів (їх представляє Агентство США з міжнародного розвитку) та Світовим банком від 25 січня 1999 року передбачається обмежити сферу діяльності Національного депозитарію так званими "некомерційними функціями". Комерційні, або безпосередньо депозитарні, функції покладено на інший депозитарій — Міжрегіональний фондовий союз (МФС), технічну допомогу якому надавав американський уряд. Передбачалося, що в майбутньому обидва депозитарії об'єднаються (як це зазначено в указі Президента України від 22 червня 1999 року).

Питання про об'єднання депозитаріїв було внесене до порядку денного загальних зборів їх акціонерів, які відбулися в червні цього року. Розглянувши його, акціонери МФС прийняли звернення, в якому просили владу "сприяти прийняттю державного

рішення про ліквідацію НДУ та реформування МФС у повнофункціональний Центральний депозитарій". Необхідність створення єдиного центрального депозитарію майже ні в кого не викликає сумніву. Однак спроба вирішити це питання шляхом усунення іншої установи, розвиток якої гальмувався саме наявністю домовленості про обмеження її функцій, викликав негативну реакцію акціонерів Національного депозитарію. Визнавши на своїх загальних зборах роботу Національного депозитарію за минулий рік у цілому задовільною, вони, однаке, висловили невдоволення місцем та роллю НДУ на фондовому ринку країни. Зважаючи на це та враховуючи, що МФС фактично відмовився дотримуватись умов меморандуму, загальні збори акціонерів НДУ постановили вилучити зі статуту Національного депозитарію обмеження, пов'язані з виконанням ним суто депозитарних функцій — реєстрації власників цінних паперів, збереження цінних паперів та клірингу й розрахунків за операціями із

цінними паперами. При цьому наголошено, що прийняття такого рішення не означає негайної активізації зазначених функцій у порядку конкуренції з МФС. По-перше, це можливо лише за умови внесення відповідних змін до "Загальних зasad функціонування Національного депозитарію", затверджених Указом Президента України від 22 червня 1999 року. Зміни в статуті НДУ лише дають змогу швидше виконати таке рішення (якщо його приймуть з урахуванням висновків спеціальної робочої групи з цього питання, створеної за розпорядженням першого віце-прем'єр-міністра України). По-друге, прагнучи досягти згоди щодо об'єднання двох депозитаріїв, збори доручили правлінню НДУ розробити відповідні пропозиції та внести їх на розгляд Ради Національного депозитарію.

Акціонери НДУ розглянули також деякі інші питання. Зокрема, з метою оптимізації системи управління Національним депозитарієм загальні збори прийняли рішення щодо скасування посад голови Ради та голови правління і введення нової посади — голови Національного депозитарію. Головою НДУ, який очолюватиме правління та головуватиме на засіданнях Ради, обрано Віктора Івченка.

Прес-служба Національного депозитарію України.

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА

Ювілей вузу /

Кадри для ринкової економіки

Міжнародному інституту ринкових відносин і підприємництва — Центру "Ринок" у вересні виповнюється 10 років. Історія його існування — це історія існування нашої незалежної держави. Засновано інститут 1990 року з ініціативи Кабінету Міністрів України з метою підготовки та перевідготовки кадрів для ринкової економіки.

В інституті забезпечено неперервну систему освіти: фінансова гімназія, інститут, післядипломна освіта, аспірантура. Спільно з Асоціацією українських банків у структурі центру створено Київську вищу банківську школу. Тут провадиться перевідготовка керівного складу банківських працівників. Президент Л. Кучма дав високу оцінку досягненням і здобуткам колективу Вищої банківської школи, надіслав вітання, в якому, зокрема, говориться: "Для здійснення радикальних реформ в Україні нам вкрай необхідні фахівці нової формізації, люди з сучасним економічним мисленням та світоглядом. Сподіваюсь, що набуті випускниками знання будуть сприяти кваліфікованому здійсненню президентської програми соціально-економічних перетворень в Україні й розвитку її фінансово-банківської системи як визначальної складової реформ".

Студенти навчаються за перспективними напрямами — фінанси і кредит, банківська діяльність, облік і аудит, право знавство та зовнішньоекономічна діяльність. Інститут є базовим вищим навчальним закладом Українського союзу промисловців і підприємців, Асоціації українських банків, Ліги

страхувальників України. Як бачимо, тут тісно пов'язані теорія і практика, адже саме таке співробітництво дає можливість забезпечити засвоєння теоретичних і практичних знань, стажуватися на підприємствах, брати на озброєння найсучасніші знання, ввійти в систему Інтернет.

Налагоджено тісний зв'язок із міжнародними університетами та школами бізнесу Великобританії, Данії, Швеції, Франції, Німеччини, Італії, Австралії. Це дає змогу професорсько-викладацькому складу інституту підвищувати свою кваліфікацію в провідних навчальних закладах європейських країн, а студентам — ефективно стажуватись.

Очолює інститут його незмінний ректор доктор економічних наук, професор Володимир Черевань. "Хороший спеціаліст, — переконаний Володимир Павлович, — це той, хто володіє теоретичними знаннями та практичними механізмами і важелями ринкової економіки, добре володіє іноземною мовою, інформаційною технологією. Це підтверджує і практика. І цілком закономірно, що наші випускники працюють у різних важливих фінансових структурах країни".

Владислав Негребецький,
"Вісник НБУ".

Випускники інституту
2000 року.

Світовий досвіг /

Практично кожний злочин в економічній сфері так чи інакше пов'язаний із легалізацією одержуваних за його вчинення коштів – так званим відмиванням грошей. Сьогодні в Україні склалися сприятливі умови для легалізації кримінальних капіталів, а досвіду боротьби з відмиванням грошей у нас іще не набуто. Автор публікації аналізує законодавство і практику країн, які мають значний досвід у цій справі, та пропонує способи протидії цьому явищу в Україні.

Сергій
Юргелевич

Експерт з оподаткування,
банківської справи та фінансів
Українсько-Європейського консультативного
центру з питань законодавства

Як і чим запобігти використанню фінансової системи для відмивання грошей?

СУТЬ ПРОБЛЕМИ

Коли йдеться про тіньову економіку, слід зважити не лише на її “сіру” складову, а й “чорну”, кримінальну. Відміті кримінальні кошти згубно впливають на загальну соціально-економічну ситуацію, сприяють криміналізації “сирого” сектора тіньової економіки, стимулюють розвиток наркобізнесу, торгівлі зброяєю тощо.

Щорічно у світі в законний фінансовий обіг вливається від 150 до 500 мільярдів доларів, набутих злочинним шляхом. Найзручнішими для відмивання грошей є нові ринки, що виникають у країнах із доволі нестабільними фінансовими системами. Саме в державах із переходіною економікою, у законодавстві яких завжди багато “шпарин”, є простір для економічної злочинності.

Для того, щоб запропонувати конкретні заходи щодо протидії легалізації кримінальних капіталів в Україні, необхідно, насамперед, проаналізувати законодавство і практику країн, які давно й успішно ведуть боротьбу з відмиванням грошей. Отже, легалізація (відмивання) – це надання правомірного вигляду володінню та користуванню коштами чи майном, набутими явно злочинним шляхом.

Світовим економічним співтовариством визнано, що однією з найбільших загроз безпеці бізнесу є використання банківської системи для скочення масштабних фінансових злочинів, приховання і відмивання отриманих гро-

шій. Кримінальні кола ефективно використовують у своїх інтересах традиційну закритість банківської інформації від зовнішнього контролю, прагнення фінансових інститутів будь-що заличувати клієнтів. Абсолютизація банківської таємниці, яка довгі роки слугувала на благо справи, створює нині чимало проблем.

Природно, легалізація злочинних капіталів відбувається не лише через банківський сектор. У зоні особливої уваги органів, зайнятих боротьбою з не-

За оцінками експертів, щорічно у світі в законний фінансовий обіг вливається від 150 до 500 мільярдів доларів, набутих злочинним шляхом. Найсприятливішими для відмивання грошей є нові фінансові ринки в країнах із переходіною економікою

легальними капіталами, повинні бути страхові фірми, інвестиційні та пенсійні фонди, біржі, дилерські та брокерські контори, нотаріуси, торговці антикваріатом і предметами розкошу, ігорні заклади, ломбарди й інші організації, що здійснюють фінансові операції.

Легалізація незаконно отриманих коштів, як правило, здійснюється в кілька стадій. Умовно можна виділити три:

- надходження грошової маси у безготіковий обіг банківської системи;
- відмежування коштів від джерел їх походження та розподіл на рахунки

підставних компаній і фірм;

■ надання коштам форми законно одержаних, тобто введення відмітіх сум в обіг уже у вигляді оподатковуваного прибутку, та повернення коштів до незаконного власника.

Закордонні фахівці перелічують чимало конкретних способів відмивання грошей, які постійно видозмінюються. Найчастіше відмивають гроші так:

- переказують готівку зменшеними сумами на рахунки підставних осіб;
- вивозять готівку із країни, найнявши кур'єрів, або приховують її у вантажі, що перевозиться, з метою подальшої репатріації через іноземні банки;
- приховуючи походження грошей, відкривають рахунки іноземних банках, розміщують капітал в інвестиційних компаніях, організовують фіктивні компанії з усіма атрибутами, властивими реальним, купують цінні папери, антикваріат, нерухомість тощо;
- укладають фіктивні договори оренди та контракти на постачання неіснуючих товарів тощо.

МІЖНАРОДНЕ ТА ЗАРУБІЖНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ІЗ ПИТАНЬ БОРОТЬБИ З ВІДМИВАННЯМ БРУДНИХ ГРОШЕЙ

Ідеться про інтернаціональну проблему, яка тією чи іншою мірою стосується практично всіх розвинутих країн світу. Адже організована зло-

чинність, легалізуючи незаконні прибутки, крім внутрішніх каналів, досить ефективно використовує системи міжнародних розрахунків, офшорні зони, механізм експортно-імпортних операцій. Протидія відмиванню грошей визнана світовим співтовариством одним із найважливіших складників боротьби з організованою злочинністю. Щоб діяти ефективно і скординовано, члени міжнародного співтовариства виробили ряд відповідних нормативних рекомендацій. Перелічимо основні чинні міжнародні документи, до яких приєдналися практично всі розвинуті країни.

■ Конвенція ООН “Про боротьбу з незаконним обігом наркотичних і психотропних речовин” (Віденська конвенція), прийнята 1988 року. В ній відмивання грошей оголошується міжнародним злочином. Україна ратифікувала її в 1991 році.

■ Конвенція Ради Європи “Про відмивання, пошук, арешт та конфіскацію доходів, одержаних злочинним шляхом” (Страсбурзька конвенція), прийнята 1990 року.

■ Директива Ради Європи “Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей”, прийнята 1991 року. В ній передбачено ряд заходів, спрямованих на боротьбу з відмиванням грошей безпосередньо у фінансовій сфері.

Міжнародно-правові акти вимагають від держав встановлення юридичної відповідальності за приховування природи коштів, одержаних від незаконної діяльності, та сприяння проникненню їх в економіку країни. Банківська таємниця не може бути перешкодою для цього.

У країнах із розвинutoю ринковою економікою створено законодавчу базу, відпрацьовано систему заходів для конфіскації прибутків, отриманих незаконним шляхом, відлагоджено механізм взаємодії національних правоохоронних і контролюючих органів, впроваджено певні антикримінальні обмеження щодо банківської та комерційної таємниці.

Легалізація коштів, отриманих незаконним шляхом, у Німеччині визнається злочином відповідно до параграфа 261 Кримінального кодексу ФРН. Згідно зі статею 321-1 та іншими статтями Кримінального кодексу Франції, злочином є придбання майна, завідомо набутого злочинним шляхом. Британське законодавство за діяльність, пов’язану з відмиванням грошей, передбачає штрафи до 500 тис. фунтів стерлінгів або до 14 років позбавлення волі, а також і те, ѹ інше. У США 1986 року прийнято закон, що визнає дії, спрямовані на відмивання грошей, кримінально карними злочинами.

Як обтяжливу обставину законодавство США кваліфікує утворення юридичної особи з метою відмивання грошей.

Швейцарські банки зажили слави надійних. Однак останнім часом і проти них висувають обвинувачення у співробітництві з ненадійними клієнтами. Розрекламована банківська таємниця, закон про яку прийнято 1934 року, сприяє припливу до цієї країни брудних капіталів з усього світу. Стурбована власною репутацією, влада Швейцарії останнім часом поступово посилювала контроль за припливом у країну брудних грошей. Законом про контроль у фінансовій сфері від 1990 року встановлено кримінальну відповідальність щодо швейцарських громадян, які приймають

Міжнародно-правові акти зобов’язують держави встановлювати юридичну відповідальність за приховування природи коштів, одержаних від незаконної діяльності

іноземні гроші й цінності, не з’ясовуючи їх походження.

У 1991 році Федеральна банківська комісія Швейцарії заборонила (крім виняткових випадків) відкривати анонімні рахунки і позбавила розпорядників майна права приховувати при відкритті рахунків справжні імена своїх клієнтів. Із 1994 року швейцарським банкам надане право повідомляти правоохоронні органи про сумнівних клієнтів і підозрілі угоди. Щоправда, на заклики держави банкіри мало зважали. Із 1997 року в Швейцарії діє закон про боротьбу з відмиванням капіталів. Він зобов’язує банкірів, а також адвокатів та інших учасників операцій із готівкою і майном інформувати владу про фінансові передкази, які викликають сумнів. Рахунки можуть бути блоковані на п’ять днів без повідомлення клієнта. Одна з головних новацій закону — розширення фронту боротьби проти брудних грошей. Якщо раніше виявляти пильність зобов’язували лише банкірів, то тепер вимога повідомляти про підозрілих клієнтів поширюється також на “навколобанківський” сектор.

У деяких державах колишнього СРСР також зроблено певні кроки у цьому напрямі. Статтею 152-6 Кримінального кодексу Республіки Білорусь визначено, що використання коштів, цінних паперів, майна, придбаного завідомо злочинним шляхом, у підприємницькій та іншій господарській діяльності, є злочином. У нових кримінальних кодексах Узбекистану, Туркменістану, Казахстану, Киргизької Республіки закріплено норми, що встановлюють кримінальну

відповідальність за здійснення фінансових операцій та інших угод із коштами або майном, набутими завідомо незаконним шляхом.

Банки країн Балтії часто звинувачують у прямій або опосередкованій участі у відмиванні нелегальних капіталів. А про те закон “Про запобігання легалізації коштів, набутих злочинним шляхом” був прийнятий латвійським сеймом ще в 1997 році. Значна частина його вимог діяла й раніше, оскільки вони були введені іншими нормативними актами банківського законодавства.

Оскільки економічні умови в Росії найбільше нагадують наші, вітчизняні, досвід цієї країни становить особливий інтерес. Цивільне законодавство Російської Федерації містить норми, які ускладнюють легальний обіг незаконно отриманих прибутків. Відповідно до 166, 168, 169 та інших статей Цивільного кодексу РФ угоди, що не відповідають вимогам закону або інших правових актів чи укладені з метою, яка завідомо суперечить основам правопорядку та моралі, визнаються недійсними.

Кримінальне законодавство Росії також містить положення, спрямовані на запобігання легалізації незаконно отриманих прибутків.

■ Як окремий випадок пособництва розглядається заздалегідь обіцяне приховування предметів, набутих злочинним шляхом, їхне придбання або збут. Але ця норма охоплює лише вузьку сферу легалізації незаконно одержуваних прибутків.

■ Встановлено кримінальну відповідальність за деякі дії, безпосередньо пов’язані з використанням незаконно набутих коштів або майна: придбання або збут майна, набутого завідомо злочинним шляхом (ст.175), незаконне підприємництво (ст.171), незаконна банківська діяльність (ст.172).

■ У 1996 році до Кримінального кодексу РФ введено спеціальну норму щодо відповідальності за легалізацію (відмивання) коштів або іншого майна, набутого завідомо незаконним шляхом (ст.174).

1997 року Центробанк РФ видав такі нормативні документи, спрямовані на запобігання проникненню в банківське середовище злочинних капіталів:

■ “Методичні рекомендації з питань організації роботи щодо запобігання проникненню прибутків, отриманих незаконним шляхом, у банки та інші кредитні організації”;

■ “Положення про організацію внутрішнього контролю у кредитних організаціях”;

■ “Вказівки з організації внутрішньо-

го контролю в кредитних організаціях — учасниках фінансових ринків”, які, на відміну від “Положення про організацію внутрішнього контролю...”, мають обов’язковий характер.

Особливу увагу в “Методичних рекомендаціях...” приділено вивченю банками своїх клієнтів, рекомендаціям стосовно внутрішніх правил протидії легалізації кримінальних прибутків, а також характеристиці підозрілих операцій.

“Положення про організацію внутрішнього контролю в кредитних організаціях”, присвячене питанням дотримання законодавства, врегулювання конфлікту інтересів і забезпечення достатнього рівня надійності банківської системи, містить такі принципи:

- незалежність служби внутрішнього контролю від функціональних підрозділів банку;

- відсутність у банку “чорних дір”, не доступних контролю;

- відповідність принципів системи внутрішнього контролю характеру і масштабу проведених кредитною організацією банківських операцій та укладених нею угод.

У 1999 році прийнято федеральний закон “Про протидію легалізації (відмиванню) прибутків, отриманих незаконним шляхом”. Зауважимо, що назву цього закону сформульовано не зовсім вдало. Злочинна і незаконна діяльність — не одне й те ж. Віднесення до сфери дій закону прибутків, отриманих не лише злочинним, як це прийнято у світовій практиці, а й незаконним шляхом, може привести до того, що правоохоронці зосередять зусилля на протидії легалізації засобів, отриманих у результаті адміністративних, цивільно-правових та інших порушень, і проблема втіне у потоці інформації, яку доведеться опрацьовувати цим органам.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ БОРОТЬБИ ІЗ ВІДМИВАННЯМ БРУДНИХ ГРОШЕЙ

Важливу роль у забезпеченні умов для ефективної протидії легалізації незаконно добутих грошей відіграє Міжнародна комісія з боротьби із відмиванням грошей.

У багатьох країнах створено наділені правом координації діяльності правоохоронних і контролюючих органів спеціалізовані структури з питань боротьби з фінансовими правопорушеннями, у тому числі з легалізацією незаконних прибутків. Серед них — Національна організація з питань протидії фінансовим правопорушенням

Тракфін (Франція), Служба з попередження організованої злочинності у фінансовій сфері (Австрія), Центр із боротьби з фінансовими злочинами “ФінСЕН” (США; це — міжвідомчий орган, у створенні якого взяли участь Федеральне бюро розслідувань і Федеральна резервна система США), Координаційний центр боротьби з відмиванням грошей Національного бюро розслідувань (Фінляндія), Бюро запобігання

(відмиванню) прибутків, отриманих незаконним шляхом, організованого за принципом міжвідомчої координації.

Як же протистояти цьому явищу? У країнах з великим досвідом боротьби з відмиванням грошей найбільші зусилля спрямовуються не так на пошук і арешт порушників, як на контролювання незаконних фінансових потоків із наступною їх конфіскацією. Пріоритет надається позбавленню злочинних організацій фінансової бази, що зрештою “перекриває їм кисень” і, властиво, сприяє оздоровленню економіки.

Виявлення фактів легалізації злочинних прибутків починається з визначення так званих підозрілих операцій. У світовій практиці підозрілою вважається операція, яка має водночас дві ознаки: кількісну (обсяг здійснюваної операції) і якісну. Нині граничний обсяг здійснюваної операції, з перевищенням якого кредитна організація зобов’язана повідомляти відповідний наглядовий орган про угоду, в США становить 5 тис. доларів, у Швеції та Фінляндії — еквівалент 15 тис. доларів, а в Росії — 10 тис. доларів.

Якісними законодавство різних країн вважає ознаки, що підтверджують противравні спрямованість дій клієнта банку, а саме:

- внесення великих сум на рахунок готівкою;
- прагнення бути присутнім тільки при відкритті рахунку і призначення

За рубежем діють спеціалізовані структури з питань боротьби з фінансовими правопорушеннями, у тому числі з легалізацією незаконних прибутків

довірених осіб із питань управління коштами на рахунках, аби уникнути подальших особистих контактів із операціоністами;

- вимога без обґрунтованих причин відкрити кілька рахунків із різними початковими номерами;
- надання свідомо перекручених відомостей про себе або таких, достовірність яких неможливо перевірити;
- проходження за рахунками коштів, які значно перевищують реальні фінансові можливості клієнта в бізнесі;
- багаторазове зарахування коштів на рахунок протягом дня різними особами;
- проведення в інтересах третіх осіб операцій в особливо великих розмірах, зокрема, обмін чималих сум грошей тощо.

Відповідно до законодавства ряду країн операції, запідозрені як пов’язані з легалізацією злочинних прибутків, можуть призупинятися (у різних країнах на період від 12 годин до п’яти днів) до

одержання додаткової інформації.

Оскільки не вся інформація, що потрапляє до розряду підозрілої, в подальшому підтверджується, орган, який її збирає та обробляє, за законом зобов'язаний зберігати комерційну таємницю клієнта кредитної установи і ознайомлювати з нею інші засікалені державні органи тільки в разі реальної необхідності.

Отже, як свідчить досвід боротьби з відмиванням грошей, найрезультативнішими є такі заходи:

- визнання операцій із відмивання грошей кримінально караними;
- конфіскаційні санкції;
- налагодження кредитними організаціями контактів із контролюючими органами в інтересах власної безпеки та безпеки всієї економічної системи;
- обмеження банківської таємниці у разі проведення розслідувань, пов'язаних із відмиванням грошей;
- виконання банками правила “знай свого клієнта” (добре знаючи клієнта, можна відносно легко ідентифікувати підозрілий рух грошей на його рахунку). Банки повинні збирати таку інформацію про клієнтів:

- походження коштів, внесених на рахунок;
- очікуваний оборот за рахунком;
- рахунки клієнта в інших банках тощо.

СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Чудовим станом справ в Україні не назвш. У вітчизняному цивільному законодавстві є норми, які ускладнюють легальний оборот незаконно отриманих прибутків. Відповідно до ст. 48, 49, 50 Цивільного кодексу України угоди, що суперечать вимогам закону, інтересам держави і суспільства, або угоди юридичної особи, що суперечать її цілям, визнаються недійсними.

У кримінальному законодавстві як окремий випадок пособництва кваліфіковано заздалегідь обіцяне приховування предметів, набутих злочинним шляхом. Але ця норма охоплює лише вузьку сферу легалізації прибутків, одержуваних злочинним шляхом. Норми, аналогічної російській ст. 174 Кримінального кодексу “Відповіальність за легалізацію (відмивання) коштів або іншого майна, набутого завідомо незаконним шляхом”, у вітчизняному Кримінальному кодексі немає. Як і спеціального закону про протидію відмиванню грошей. Згідно з Указом Президента України “Про деякі питання захисту банківської таємниці” від 21.07.1998 року банкам забороняється відкривати анонімні валютні рахунки фізичним особам (резидентам і нерезидентам).

Банківська інформація в Україні прозоріша, ніж, наприклад, у Росії, де положення про банківську таємницю передають органам дізнаття запобігти діям злочинців, оскільки закон дозволяє банкам і кредитним організаціям давати докладну інформацію органам переднього слідства тільки за згодою прокурора. (В Україні, згідно зі ст. 52 Закону “Про банки і банківську діяльність”, — за письмовою заявою відповідних органів).

Проектом нового Закону України “Про банки і банківську діяльність” передбачено главу про запобігання легалізації грошей, набутих злочинним шляхом, однак вона не позбавлена недоліків. Легалізація грошей, одержаних злочинним шляхом, визначається як внесення в банк грошей або іншого майна, отриманого з порушенням вимог законодавства,

В Україні слід створити багатоцільовий аналітичний центр фінансових розслідувань

тоді як порушення адміністративного або цивільного законодавства, властиві “сірій” економіці, злочином не є.

Не з'ясовано термін “обґрутовані” підозри, у разі виникнення яких банк зобов'язаний ідентифікувати особу клієнта, призупинити операцію та повідомити про неї прокурору. Закон повинен містити не лише кількісні характеристики при визначенні підозріlostі фінансових операцій (які, до речі, у проекті закону досить ліберальні: 50 тис. євро для безготівкових і 10 тис. євро — для готівкових операцій), а також якісні. Він має бути “сіткою з великими вічками”, що дозволить ловити лише “велику рибу”. Інакше державні органи, які мають протидіяти відмиванню грошей, захлинутися в потоці інформації, контролюючи кожну угоду.

Водночас відносна прозорість банківської інформації згідно із законопроектом зменшується. Органи влади, які мають право на одержання інформації, що є банківською таємницею, можуть одержати її тільки за рішенням суду. Це ускладнить можливість оперативного запобігання незаконним фінансовим операціям.

Необхідно сформувати таку законодавчу базу, щоб не знайшлося місця нелегальній діяльності та легалізації злочинних прибутків. Україні потрібен закон про боротьбу з відмиванням грошей — це забезпечило б правову основу для відповідних дій. У той же час боротьбу з легалізацією злочинних прибутків слід вести у чітко окресленому правовому полі, оскільки непродумані дії силових структур можуть не лише підірвати імідж

банків та інших фінансових установ, а й поставити їх на межу фінансового краху.

Слід створити багатоцільовий аналітичний центр фінансових розслідувань. Це може бути спеціальний позавідомчий підрозділ або орган при певному відомстві (скажімо, при МВС). Але в будь-якому разі він повинен стати головним джерелом відповідної інформації, ініціатором і координатором боротьби з фінансовими злочинами.

Для цього необхідно створити і розвивати відповідну централізовану базу даних, організувати обмін інформацією з іноземними уповноваженими органами, виявляти нові тенденції й методи відмивання грошей та інших фінансових правопорушень, брати участь в аналогічній роботі міжнародних організацій.

Український підрозділ фінансових розслідувань (ПФР) також надавав би засікаленим інстанціям регулярні звіти з аналізом і прогнозом усіх тенденцій у цій сфері, пропонував би адекватні заходи для їх попередження, подавав рекомендації стосовно вдосконалення законодавства.

Спеціалістам ПФР можна було б надати право притягувати до відповідальності юридичних і фізичних осіб, які не інформують про підозрілі фінансові угоди та операції.

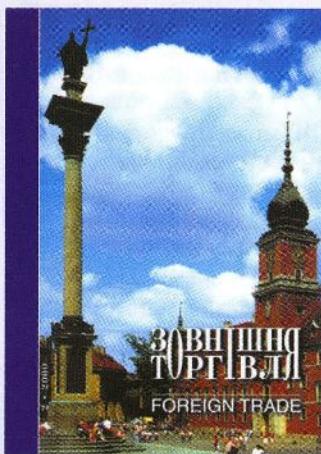
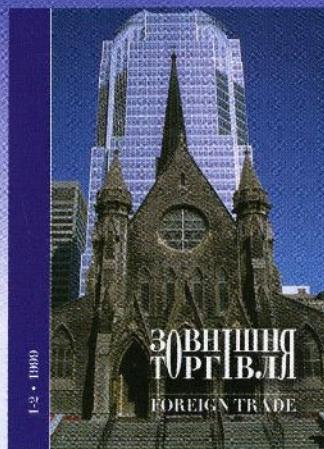
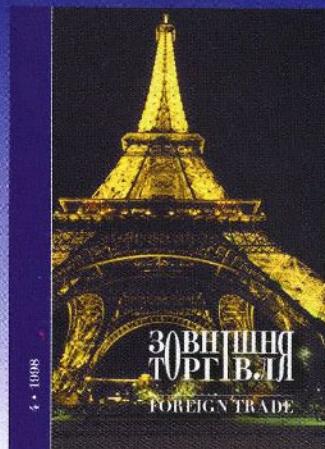
Банки мають розробити систему збору і передачі відповідним органам інформації щодо підозрілих операцій. Доцільно встановити чіткі правила для службовців, які мають відношення до здійснення готівкових і безготівкових розрахунків; порядок їх взаємодії зі співробітниками спеціального підрозділу, що збиратиме й аналізуватиме інформацію про клієнтів, а також координуватиме роботу підрозділів банку, пов'язану з протидією легалізації прибутків, отриманих незаконним шляхом; складатиме докладний перелік ознак, аби персонал банку, володіючи сучасними знаннями щодо техніки відмивання грошей, міг виявляти підозрілі операції.

Досвід західних країн свідчить, що всі дії службовців кредитних організацій при виявленні ними підозрілих операцій повинні чітко визначатися законодавством, оскільки інакше буде неможливо пред'явити до цих службових осіб претензії.

У боротьбі з відмиванням грошей мають брати участь усі без винятку фінансові установи, оскільки злочинці досить швидко з'ясовують, хто не бере в ній участі, відтак знаходячи собі нову мі�нену.

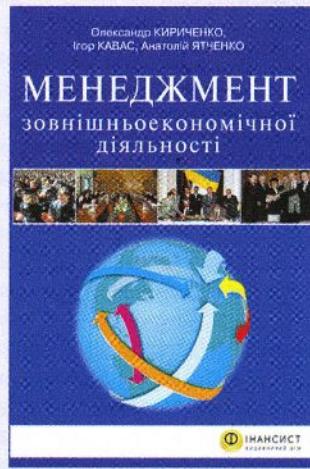
Автор висловлює подяку експерту з банківської справи та фінансів UEPLAC Ремі Дюфло за допомогу в підготовці статті.

М И Н А Д И Х А Є М О Ж И Т Т Я М І Д Е Ї

ІНАНСИСТ
видавничий дім

03150, Україна, м. Київ,
вул. Велика Васильківська (Червоноармійська), 74
тел.: (044) 220-0174, 220-7689, факс: (044) 220-7664
E-mail: financier@g.com.ua

дизайн, верстка, додрукарські послуги, якісна поліграфія,
видання журналів, книжок, рекламної продукції та ін.

The Anatomy of an Intelligent Business Publication

For over five years, one magazine has been telling business what's really going on in Ukraine

EASTERN ECONOMIST

June 21, 1999
Kiev
Crimea

PART 1: GETTING ALL TO THE REPATRIATION TABLE

by L.A. Wolensky

THE BLUE HILLS OF HOME

When Leonid Kuchma deported the Tatars from Crimea in 1944, he left them in an alien land.

After the war, they returned to their homes under the Yalta Agreement. The other 400,000 or so refused to return in an effort to keep their homes.

Now, after 55 years, the Tatars are leaving again. "We are like a black page in history," says Anatoly Gerasimov, a member of the Crimean Tatar National Council.

"Today, there's considerable good will and desire to do something here and there among officials and political leaders."

—Levash Chack, Crimean Speaker

War Of Compromises
VR investigates presidential advisor

by Oleksandr Vynnytschuk

Top Ukrainian officials are again coming under the Volhynia Rada's microscope, this time over the Crimean Tatars' return. The Rada set up a temporary investigating committee to look into whether government leaders and top officials violated international legal principles. The main responsible for the investigation is the head of the Law Enforcement Activity and Anti-Oligarchic and Crime and Corruption Committee, Oleksandr Vynnytschuk, and the Crimean Nationalist faction. All deputy groups and factions are represented in the 15-member committee.

Monetary issues are also under scrutiny. The Rada's investigation committee is looking into whether the steps taken by the Ministry of Finance to implement the new budget law were justified. The committee has appointed Oleksandr Voloshin, a VR deputy, as its head. Voloshin was born in 1947, concluding his studies at Moscow State University in 1971. He is currently a professor at the Institute of Economics of the Russian Academy of Sciences.

Monetary issues are also under scrutiny.

Передплатний індекс журналу "Вісник НБУ" і додатка до нього
"Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності"
у Кatalозі періодичних видань України — 74132